

SINTEF A13910 – Åpen

RAPPORT

Verdiskapingsanalyse for Kysten er klar

4 vedlegg

Gro Holst Volden, Merete Gisvold Sandberg, Trude Olafsen,
Ingvild Aarhus, Ulf Johansen

www.sintef.no

SINTEF Teknologi og samfunn

Anvendt økonomi

Desember 2009

SINTEF Teknologi og samfunn

Postadresse: 7465 Trondheim
Besøksadresse: S P Andersens veg 5
7031 Trondheim
Telefon: 73 59 03 00
Telefaks: 73 59 03 30

Foretaksregisteret: NO 948 007 029 MVA

SINTEF RAPPORT

TITTEL

Verdiskapingsanalyse for Kysten er klar

FORFATTER(E)

Gro Holst Volden, Merete Gisvold Sandberg, Trude Olafsen, Ingvild Aarhus, Ulf Johansen

OPPDRAGSGIVER(E)

Kysten er klar

RAPPORTNR. SINTEF A13910	GRADERING Åpen	OPPDRAGSGIVERS REF. Leif Harald Hanssen	
GRADER. DENNE SIDE Åpen	ISBN 978-82-14-04857-5	PROSJEKTNR. 60A025	ANTALL SIDER OG BILAG 80
ELEKTRONISK ARKIVKODE U:\Prosjekt\6020-Anvendt økonomi\60A025		PROSJEKTLEDER (NAVN, SIGN.) Gro Holst Volden <i>G. Volden</i>	VERIFISERT AV (NAVN, SIGN.) Heidi Bull-Berg <i>Heidi Bull-Berg</i>
ARKIVKODE 60A025	DATO 2009-12-23	GODKJENT AV (NAVN, STILLING, SIGN.) Arne Stokka, Forskningsjef <i>Arne Stokka</i>	

SAMMENDRAG

SINTEF Teknologi og samfunn har sammen med SINTEF Fiskeri og havbruk AS gjennomført en verdiskapingsanalyse for Kysten er klar, en samarbeidskonstellasjon av ti kystkommuner i Sør-Trøndelag. Verdiskaping, eller bidrag til BNP, måler avkastningen på arbeid og kapital.

Vi setter fokus på total verdiskaping i kommunene og hvordan denne er fordelt mellom næringer, i tillegg til å sammenligne Kysten er klar-regionen mot utvalgte referanseregioner. Vi ser også på verdiskaping opp mot relevante forklaringsvariabler: befolkningstilgang, utdanningsnivå og næringsstruktur.

Den totale verdiskapingen i kommunene som samarbeider i Kysten er klar utgjorde 5,8 milliarder kroner i 2007 (enkelte sektorer bl.a. staten ikke inkludert). Tilhørende antall sysselsatte i regionen var i overkant av 12.350 og verdiskapingen per sysselsatt representerte 466.000 kroner. Den aller viktigste næringen for regionen er basert på høsting og dyrking av havets ressurser, det vil si Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling. Kommunal tjenesteyting bidro også betydelig til verdiskapingen i regionen, sammen med Industri, Bygge- og anleggsvirksomhet og Finansielle tjenester/eiendom.

STIKKORD	NORSK	ENGELSK
GRUPPE 1	Økonomi	Economy
GRUPPE 2	Region	Region
EGENVALGTE		

INNHALDSFORTEGNELSE

<i>Sammendrag</i>	3
1. <i>Innledning</i>	7
1.1. Bakgrunn og formål med analysen.....	7
1.2. Kort presentasjon av Kysten er klar-regionen.....	7
1.2. Referanseregioner.....	9
1.3. Innhold i rapporten.....	10
2. <i>Verdiskaping</i>	11
2.1. Mål på en regions samfunnsøkonomiske betydning.....	11
2.2. Kort om metode og datakilder for beregning av verdiskaping.....	12
2.3. Verdiskapingen i Kysten er klar-regionen.....	14
2.4. Verdiskaping i den enkelte kommune.....	19
2.4.1. <i>Hemne</i>	19
2.4.2. <i>Snillfjord</i>	21
2.4.3. <i>Hitra</i>	21
2.4.4. <i>Frøya</i>	22
2.4.5. <i>Ørland</i>	24
2.4.6. <i>Rissa</i>	25
2.4.7. <i>Bjugn</i>	26
2.4.8. <i>Åfjord</i>	28
2.4.9. <i>Roan</i>	28
2.4.10. <i>Osen</i>	29
2.5. Verdiskaping sammenliknet med referanseregioner.....	30
2.6. Ringvirkninger – bidrag til økt verdiskaping utenfor regionen.....	34
3. <i>Sammenlikningsanalyse – og mulige årsaker til forskjeller i verdiskaping mellom regionene</i>	36
3.1. Forklaringsmodell.....	36
3.2. Befolkningsstilgang.....	38
3.3. Arbeidskraftens kompetansenivå – utdanningsnivåets betydning.....	42
3.4. Næringsstrukturens betydning for verdiskapingen.....	44
3.5. Bakgrunnsvariabler.....	48
4. <i>Utvidet omtale av utvalgte næringer</i>	51
4.1. Fiskeri, havbruk og fiskeforedling.....	51
4.2. Reiseliv.....	52
<i>Litteratur</i>	55
<i>Vedlegg A: Oversikt over ulike datakilder, og forbehold mht bruk og tolkninger</i>	56
<i>Vedlegg B. Tabeller</i>	62
<i>Vedlegg C. KIFT-næringer</i>	66
<i>Vedlegg D. Bakgrunnsvariabler</i>	67

Sammendrag

SINTEF Teknologi og samfunn har sammen med SINTEF Fiskeri og havbruk AS gjennomført en verdiskapingsanalyse for Kysten er klar, en samarbeidskonstellasjon av ti kystkommuner i Sør-Trøndelag. Analysen setter fokus på verdiskapingen som skjer i denne regionen og hvordan verdiskapingen er fordelt mellom næringer og kommuner.

Verdiskaping, eller ”bidrag til BNP”, måler avkastning til kapitalen og arbeidskraften. I motsetning til produksjonsverdi og omsetning, måler verdiskapingen hvilken *merverdi* som skapes når en trekker ifra den innsatsen av varer og tjenester som har medgått i produksjonen. Dette måles og omtales vanligvis på nasjonalt nivå, men det er mulig å fordele verdiskapingen ut på kommuner og næringer, noe vi gjør i denne analysen. Vi omfatter i utgangspunktet både offentlig og privat virksomhet ved beregning av verdiskaping. Siden vi bl.a. mangler verdiskapingstall for statlig og fylkeskommunal sektor er disse likevel ikke omfattet (vi har imidlertid sysselsettingstall for disse næringene).

Vi beregner både verdiskapingen totalt og per sysselsatt, det siste kan betraktes som et mål på de lokale bedriftenes produktivitet. Sysselsettingstallene er etter arbeidskommune, ikke bostedskommune. Alle beregninger og analyser gjelder året 2007. Det presiseres at resultatene kunne sett annerledes ut dersom en tok utgangspunkt i et annet år.

Den totale verdiskapingen i Kysten er klar, for de næringer vi har verdiskapingstall, utgjorde 5,8 milliarder kroner i 2007. Tilhørende antall sysselsatte i regionen var om lag 12.350, og verdiskapingen pr sysselsatt representerte kr 466.000. I tillegg kommer ca. 1 850 ansatte i næringer som vi ikke har verdiskapingstall for. Dette gjelder bl.a. statlig tjenesteyting (herunder Luftforsvaret på Ørland) og videregående skoler. Et veldig grovt anslag på den verdiskapingen disse representerer er 0,6 milliarder kr.

Den aller viktigste næringen målt i *verdiskaping* i regionen, er basert på høsting og dyrking av havets ressurser, det vil si Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling. Kommunal tjenesteyting bidro også betydelig til verdiskapingen i regionen, sammen med Industriell virksomhet (ut over fiskeforedling), Bygg/anleggsvirksomhet og Finansielle tjenester/eiendom. Mye av virksomheten innen Industri, Finansielle tjenester/eiendom og Bygg/anlegg er direkte rettet mot havbruksnæringen i regionen, noe som forsterker bildet av fiskeoppdrett og fiskeforedling som næringer med stor betydning. Andre større virksomheter som trolig genererer mye lokale ringvirkninger er hovedflystasjonen på Ørland og verftet i Rissa.

Den ”næringen” som gir flest *arbeidsplasser* er imidlertid Kommunal tjenesteyting. Andre næringer som er viktige for sysselsettingen er Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling, Varehandel og Bygg/anlegg.

Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling var også den næringen som bidro mest målt som *verdiskaping pr sysselsatt* i 2007. Sammen med kraft- og vannforsyning ligger denne næringen langt over de andre i de fleste kommuner. Men også Finansielle tjenester/eiendom og Bergverksdrift har en høy verdiskaping per sysselsatt.

Et viktig aspekt ved prosjektet har vært å sammenlikne Kysten er klar mot utvalgte referanseregioner. Etter oppdragsgivers ønske er hhv Trondheim, fire nabokommuner til

Trondheim og Norge (hele landet) valgt ut som referanseregioner. Trondheim har en annen og mer "bymessig" næringsstruktur, her er det Finansielle tjenester/eiendomsdrift og Varehandel som bidrar mest til verdiskapingen. I tillegg har Trondheim bl.a. 18 000 arbeidsplasser innen statlig sektor, noe som utgjør hele 20 pst av arbeidsplassene i byen. Nabokommunene til Trondheim er å anse som typiske forsteder, med relativt få arbeidsplasser i forhold til folketallet. Dermed utgjør kommunal tjenesteyting den dominerende "næringen".

Når det gjelder verdiskaping per sysselsatt er bildet nokså likt i de ulike regionene. Langt på vei er det de samme næringene som har hhv høy og lav verdiskaping per sysselsatt i alle regioner. Ingen av referanseregionene har imidlertid så høy verdiskaping per sysselsatt innen Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling som Kysten er klar.

Rapporten presenterer også tall som gir grunnlag for å si noe om regionens samfunnsøkonomiske bidrag langs andre målestokker enn verdiskaping. *Eksport* er en mye brukt indikator på næringers nasjonale betydning. Eksportinntekter er det som gir oss mulighet til å importere varer og tjenester og dette bidrar til å øke et lands velferdsnivå. Kysten er klar har en næringsstruktur som tilsier at den er en *svært viktig eksportregion*. Både fiskeforedling og fiskeoppdrett er næringer med svært høye eksportandeler. Det samme gjelder flere typer industri som regionen har mye av. Spesielt kan her nevnes næringen Bygging av skip og oljeplattformer, hvor Kysten er klar har stor eksportrettet aktivitet ved Fosen Mekaniske Verksted (Bergen Group Fosen) i Rissa.

Vi presenterer også modellberegninger som får frem regionenes *indirekte økonomiske betydning* som følge av ringvirkninger i resten av den norske økonomien. Resultatene viser at Kysten er klar bidrar til å øke den nasjonale *verdiskapingen* med 73 pst ut over den direkte verdiskapingsøkningen (forutsetningen i modellen er at verdiskapingen øker gjennomgående like mye i alle næringer i regionen, f.eks. en prosent). Tallene for Nabokommuner og Trondheim er 45 pst og 49 pst. Tilsvarende bidrar Kysten er klar med en økning i den nasjonale *sysselsettingen* på 62 pst ut over direkte sysselsettingsøkning. Også her ligger Kysten er klar godt over Nabokommuner og Trondheim. En viktig årsak til at Kysten er klar genererer så store ringvirkninger er igjen næringsstrukturen; Næringer som fiskeforedling, næringsmiddelindustri og havbruk er blant de næringene som skaper særlig store ringvirkninger i et nasjonalt perspektiv.

I rapporten presenterer vi en forklaringsmodell som kan bidra til å strukturere tankene om hva som påvirker verdiskapingen i en region. Modellen peker på tre forklaringsvariabler som antas å være særlig viktige: Befolkningsutviklingen i regionen, kompetansen i arbeidsstokken (her målt ved utdanningsnivå) og næringsstrukturen.

Når det gjelder befolkningsutvikling er alle Kysten er klar-kommunene i større eller mindre grad preget av en fraflyttingstendens de senere årene. Referanseregionene har derimot opplevd befolkningsvekst. Vi viser at det er sammenheng mellom befolkningsvekst og verdiskapingsvekst på kommunenivå for perioden 2002-2007. Likevel oppnår flere av kommunene i Kysten er klar – så vel som regionen som helhet – en relativt høy vekst i verdiskapingen i samme periode, til tross for lav befolkningsvekst. Dersom man greier å stoppe fraflyttingstrenden, er det likevel god grunn til å vente at regionen vil oppleve en enda sterkere vekst i verdiskapingen fremover.

Verdiskaping avhenger ikke bare av *antall* potensielle arbeidstakere, men også av deres kompetanse. Kompetanse kan være både formell utdanning og realkompetanse. Vi ser i denne analysen på utdanningsnivået blant de ansatte i ulike regioner og finner en viss støtte for at dette har betydning for verdiskapingen per sysselsatt. De sysselsatte i Kysten er klar har i gjennomsnitt et noe lavere utdanningsnivå enn referanseregionene (ikke dramatisk). Likevel har flere av kommunene, spesielt Hitra, Frøya og Snillfjord, en høyere gjennomsnittlig verdiskaping per sysselsatt enn deres utdanningsnivå ”skulle tilsi”. I stor grad er det omfanget av Fiskeoppdrett, med sin høye verdiskaping per sysselsatt, som slår ut på gjennomsnittlig verdiskaping per sysselsatt i disse kommunene. Kanskje er det slik at formell utdanning ikke har like stor betydning i næringer som havbruk og andre primærnæringer, sammenliknet med tjenesteytende næringer.

I tillegg til at befolkningstilgang og utdanningsnivå er relevant for å forklare en regions verdiskaping, har vi også en hypotese om at næringsstrukturen har betydning. Vi gjør en ”hva hvis”-analyse hvor vi simulerer hvor høy verdiskapingen i Kysten er klar ville vært med en av de andre regionenes næringsstruktur. Konklusjonen er at Kysten er klar ikke ville gjort det særlig bedre enn de gjør i dag (forutsatt uendret antall sysselsatte og verdiskaping per sysselsatt i de ulike næringene). Den eksisterende strukturen med bl.a. mye fiskeoppdrett og fiskeforedling (høy verdiskaping per sysselsatt) er en viktig årsak til at samlet verdiskaping er såpass høy i Kysten er klar. Vi ser videre på hvordan Kysten er klar kommer ut når det gjelder omfanget av innovative og/eller vekstkraftige næringer. Målt ved andel KIFT-næringer (kunnskaps-intensiv forretningsmessig tjenesteyting) kommer Kysten er klar ut med lav verdi, da det er lite av slik næringsvirksomhet i regionen. Målt ved ”soloppgangsnæringer” (næringer som har hatt sterk vekst på nasjonalt nivå de senere år) kommer regionen langt bedre ut, bl.a. fordi både fiskeoppdrett og verftsindustri er med i definisjonen av soloppgangsnæringer.

Rapporten inneholder også en oversikt over variasjonen mellom regionene mht ulike bakgrunnsvariabler som kan ha en indirekte betydning, gjennom å påvirke regionens attraktivitet som bosted og for næringsvirksomhet. Mange slike variabler kan påvirkes av kommunen selv: tilrettelegging for næringslivet, offentlig tjenestetilbud til befolkningen (barnehage, helse, skole), kulturbudsjett mv. Kysten er klar kommer generelt godt ut på slike variabler. Dette sier kanskje noe om at man allerede forsøker å korrigere for mangelen på arbeidskraft og kompetanse, som tross alt er de *primære* forklaringsfaktorene jf. over. Regionen scorer også godt på levekår, målt som lav kriminalitet, lite sosiale problemer mv. En variabel hvor vi mener at Kysten er klar kommer dårlig ut, er kommunikasjonsmulighetene i forhold til logistikknutepunkt (for næringslivet) og større handelssentrum (viktig for befolkningen). Kysten er klar vil heller ikke kunne måle seg med verken Trondheim eller Trondheims nabokommuner når det gjelder tilgang til et stort arbeidsmarked.

Vi har ikke forsøkt å konkludere veldig tydelig eller komme med anbefalinger til strategi for næringsutvikling i regionen. Det er viktig å huske at Kysten er klar tross alt består av ti selvstendige kommuner som har forskjellig næringsstruktur og ulike resultater mht verdiskaping og utfordringer. For regionen som helhet er det imidlertid klart at næringen Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling utpeker seg som en dominerende bidragsyter til verdiskapingen og svært viktig også for sysselsettingen, både direkte og som motor for annen næringsvirksomhet. Det kan derfor være grunn til å spørre om regionen har gjort seg litt for avhengig av en næring, da en eventuell stagnasjon eller tilbakegang i denne næringen vil

ramme regionen hardt.. Flere kommuner har i intervju med SINTEF også pekt på reiseliv som et aktuelt satsningsområde for fremtiden, og dette er en næring som har vokst mer i Kysten er klar enn i referanseregionene de senere årene. Vi finner likevel at reiseliv – slik den kan utledes fra statistikken – i dag utgjør en relativt liten andel av verdiskapingen, sammenliknet med referanseregionene, og mange vil hevde at det er et stort potensial som kan tas ut her.

1. Innledning

1.1. Bakgrunn og formål med analysen

Kysten er klar er et samarbeidsprosjekt mellom Sør-Trøndelag fylkeskommune og ti kommuner i Sør-Trøndelag. Deres ambisjon er å være den mest spennende kystregionen i Europa, basert på de fortrinn, ressurser og kvaliteter regionen allerede har. Regionen opplever i dag en viss fraflyttingstendens. En viktig oppgave for Kysten er klar-samarbeidet er derfor å snu denne trenden. Satsingsområder for Kysten er klar er omdømmebygging, kompetanse- og teknologiutvikling og helhetlig arealforvaltning.

Målet med denne analysen er å synliggjøre hvilke økonomiske verdier som skapes i Kysten er klar-regionen og innenfor hvilke næringsområder verdiskapingen skjer. Kysten er klar-prosjektet ønsker å bruke verdiskapingsanalysen til å skape oppmerksomhet, klarhet og stolthet over den verdiskapingen regionen står for. Verdiskapingen i Kysten er klar skal sammenliknes med verdiskapingen i utvalgte referanseregioner og med nasjonalt nivå.

Det er gjennomført flere tidligere næringsanalyser som er relevante, direkte eller indirekte, for denne regionen. Blant annet kan nevnes Telemarksforskning (2009a), en analyse av Sør-Trøndelag etter en standard mal som Telemarksforskning bruker for regionale analyser. Man sammenlikner regioner etter to sammensatte indikatorer: et såkalt Attraktivitetsbarometer i forhold til flytting samt Nærings-NM som viser vekst og lønnsomhet i næringslivet. Det finnes også en rekke andre indikatorer og indekser for å måle regional utvikling i form av flytting, attraktivitet, konkurranseevne mv.¹ Vår analyse fokuserer mer direkte på å dokumentere *verdiskapingen* som faktisk skjer på dette regionale nivået. Det finnes andre slike analyser for enkelt næringer (se NILF, 2009 om verdiskapingen innen jordbruket i Trøndelag), men vi kjenner ikke til at det foreligger tidligere undersøkelser av verdiskaping fordelt på alle næringer.

Ved oppstart av prosjektet (28. mai 2009) ble det avholdt en workshop med deltakere fra Kysten er klar og SINTEF, hvor hensikten var å finne en best mulig innretning på verdiskapingsanalysen. Valg av mest sentrale variabler, datakilder og referanseregioner for sammenlikning, ble gjort i denne workshopen.

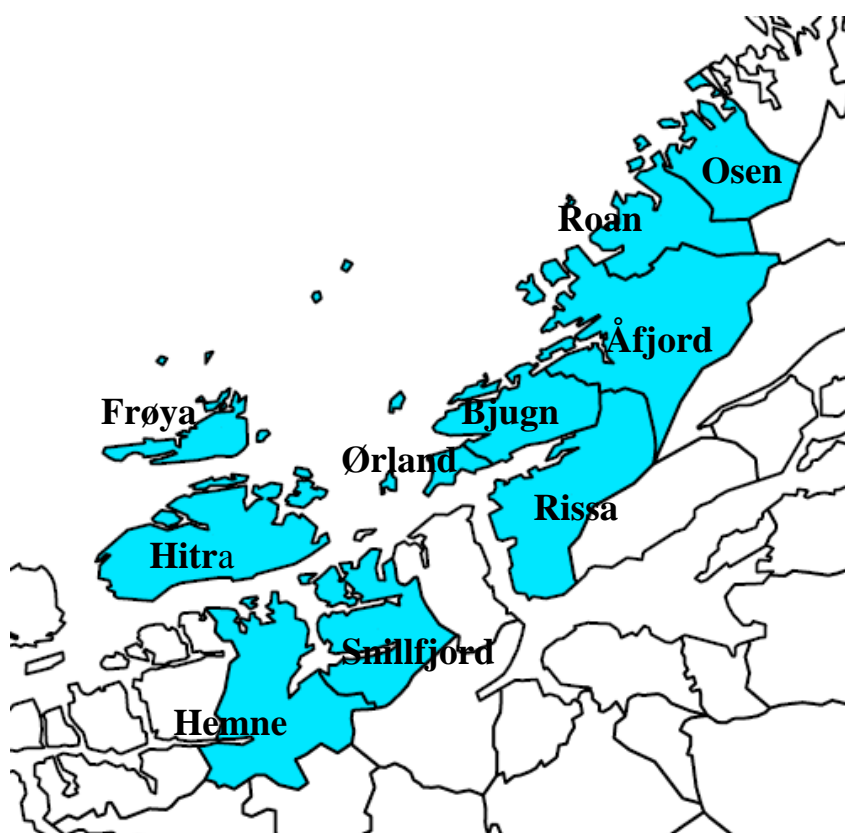
1.2. Kort presentasjon av Kysten er klar-regionen

Kysten er klar-regionen består av de ti kystkommunene som er vist i kartet nedenfor; Hemne, Snillfjord, Hitra, Frøya, Ørland, Bjugn, Rissa, Åfjord, Roan og Osen. Tabellen under kartet gir en oversikt over folketall og areal. Alle kommunene er relativt små målt i folketall, men omfatter store kystarealer. Regionen har store friluft- og rekreasjonsmuligheter, og preges da også av en stor fritidsbefolkning i form av hytteturister, fritidsfiskere mv.

Dette er ikke en helt homogen region hva gjelder næringsaktivitet. De ulike kommunene har til dels ulik næringsstruktur og dermed ulike utfordringer og muligheter. Fiskeri- og

¹ Noen eksempler er det årlige Konjunkturbarometeret for Nord-Norge: <http://www.kbnn.no/>, IRIS' rapporter om regionale verdiskapingsindikatorer, med et særlig fokus på storbyene (se siste <http://www.iris.no/internet/student.nsf/wvPublNr/2007-032!opendocument&frame=sender>), Norut Alta (2008) om indikatorer for omstillingsutfordringer, samt diverse analyser av økonomiske og sysselsettingsmessige ringvirkninger som f.eks. SINTEFs årlige analyse av fiskeri- og havbruksnæringen (siste er SINTEF, 2009).

havbruksaktivitet preger hele regionen, men det er særlig Hitra og Frøya som skiller seg ut med stor havbruksaktivitet, både oppdrett og fiskeforedling. I andre deler av regionen er jordbruket, og i noen grad fiske/fangstvirksomhet, vel så viktig. Flere kommuner har også større industrivirksomhet som f.eks. smelteverket i Hemne, verftet i Rissa og sengetøysproduksjon på Ørland. Ørland er også den kommunen med mest handelsvirksomhet i regionen, i tillegg til å være vert for Luftforsvarets hovedflystasjon. Det skjer også enkelte spennende satsninger på ny teknologi i regionen, blant annet kan nevnes vindkraftsenter og havbruksforskning i Bjugn. Kommunene opplever imidlertid at det er vanskelig å skape tilstrekkelig optimisme for de store satsningene.

Figur 1.1 Kart som viser kommunene i Kysten er klar

Tabell 1.1 Fakta om Kysten er klar-kommunene

Kommune	Folketall ²	Areal. km ² ³
Hemne	4 202	670
Snillfjord	996	508
Hitra	4 243	685
Frøya	4 292	241
Ørland	5 116	74
Rissa	6 438	622
Bjugn	4 546	384
Åfjord	3 238	955
Roan	994	375
Osen	1 026	387
Samlet Kysten er klar	35 091	4 902
Andel av Norge	0,7	1,5

1.2. Referanseregioner

Ett av målene med analysen er å sammenlikne verdiskapingen i Kysten er klar med utvalgte referanseregioner. Følgende regioner har av oppdragsgiver blitt valgt ut som særlig interessante for sammenlikning:

- Trondheim, nærmeste storby
- Trondheims nabokommuner Melhus, Skaun, Klæbu og Malvik (omtalt i figurene som "Naboer Trondheim"). Disse kommunene er typiske "forsteder" for Trondheim, og store deler av befolkningen arbeider i Trondheim. Det må derfor bemerkes at skillet mellom Trondheim og disse kommunene kan bli noe kunstig i verdiskapingssammenheng.
- Norge

Tabell 1.2 Fakta om referanseregionene

Kommune	Folketall	Areal. m ²
Trondheim	170 491	342
Melhus	14 810	695
Skaun	6 576	224
Klæbu	5 763	186
Malvik	12 528	169
Naboer Trondheim	39 677	1 274
Norge	4 842 676	323 781

² Statistisk Sentralbyrå, Kvartalsvise befolkningsendringer, folketall per 1.10.2009

³ Statens Kartverk, Arealstatistikk 2008

1.3. Innhold i rapporten

I kapittel 2 starter vi med å forklare hva som ligger i begrepet verdiskaping, og drøfter også kort andre, alternative mål på en regions samfunnsøkonomiske betydning: Deretter presenterer vi tallene for verdiskaping og sysselsetting i ulike deler av næringslivet samt i kommunal sektor i 2007, både i Kysten er klar-regionen samlet, i de ulike kommunene og i referanseregionene. Vi presenterer også tall som gir grunnlag for en drøfting av regionens internasjonale betydning (eksport). Til slutt i kapitlet viser vi modellberegninger av regionenes *indirekte* økonomiske betydning som følge av ringvirkninger i resten av den norske økonomien.

I kapittel 3 presenterer vi først en forklaringsmodell som kan bidra til å strukturere tankene om hva som påvirker verdiskapingen i en kommune/region. Deretter presenterer vi systematiske sammenlikninger mellom Kysten er klar og referanseregionene, hvor vi får frem betydningen av de antatt viktigste faktorene: utdanningsnivå og næringsstruktur, i tillegg til befolkningsutvikling. Vi viser også en oversikt over andre bakgrunnsvariabler som kan spille inn på verdiskapingen mer indirekte: kommunens tilrettelegging for næringslivet, offentlig tjenestetilbud til befolkningen, størrelsen på det regionale arbeidsmarkedet mv. En mer detaljert oversikt finnes i vedlegg D.

I kapittel 4 går vi nærmere inn på næringen Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling, som utpeker seg som viktigste næring i regionen. Vi presenterer også verdiskapingen innen "reiselivet", som ellers ikke utgjør en egen næring i statistikken.

2. Verdiskaping

2.1. Mål på en regions samfunnsøkonomiske betydning

Det finnes ulike mål på regioners samfunnsøkonomiske betydning. I dette prosjektet ønsker vi å måle *verdiskapingen* som skjer per næring og kommune. Verdiskaping forstås her som den merverdi som skapes ved innenlandsk produksjon eller også ”**avkastningen til kapitalen og arbeidskraften**”. Dette må skilles fra omsetning eller produksjonsverdi. I motsetning til disse to begrepene måler verdiskapingen hvilken merverdi som skapes når en *trekker ifra* den *innsatsen av varer og tjenester* som har medgått i produksjonen. Denne merverdien vil typisk fordele seg mellom arbeidstakere (i form av lønn) og kapitaleiere (i form av kapitalavkastning) samt at noe også tilfaller staten (i form av skatter og avgifter).

Det eksisterer flere definisjoner av verdiskaping, som kan variere noe mht hvordan verdiskapingen beregnes helt konkret. Vi ønsker i denne rapporten å legge til grunn begrepet *Bruttoprodukt målt i basisverdi* som er synonymt med Bidrag til (BNP) i Nasjonalregnskapet.⁴ I dette begrepet er produktsubsidier inkludert, men ikke tilskudd/ refusjoner, og heller ikke merverdiavgift eller andre produktskatter.⁵ På så lavt geografisk nivå som kommune og region er det imidlertid ikke mulig å få tall for bruttoprodukt direkte ut fra statistikken. Vi har derfor benyttet begrepet *Bearbeidingsverdi*, som er så å si synonymt med bruttoprodukt som begrep.⁶

Samlet verdiskaping omfatter både privat næringsvirksomhet, offentlig forvaltning, ideelle organisasjoner og produksjon for eget bruk. Det bør påpekes at det selvsagt er en grunnleggende forskjell mellom verdiskapingen i privat sektor, som henter inn sine inntekter fra omsetning i markedet, og offentlig forvaltning, som er finansiert ved skatter og avgifter betalt av næringslivet og husholdningene. Det er likevel vanlig å inkludere offentlig virksomhet ved beregning av verdiskaping.⁷ Selv om BNP typisk måles og omtales på nasjonalt nivå, er det også mulig å fordele den ut på de kommuner og næringer hvor den er generert, og det er det vi gjør i denne analysen.

Det finnes også andre alternative mål på samfunnsøkonomisk betydning. *Lønnsomhet i bedriftene* er en kandidat, og mange næringsanalyser fokuserer kun på denne. En fanger imidlertid da kun den delen av avkastningen som tilfaller kapitaleierne. I denne studien ønsker vi å fange hele merverdien av det som produseres. I Norge har vi gjennomgående et høyt lønnsnivå, noe som er et viktig aspekt ved vår velstand. Høyt kompetansenivå blant de ansatte er i sin tur et viktig element ved dette.⁸ Verdiskapingsbegrepet fanger også lønningene.

⁴ Brutto nasjonalprodukt (BNP), beregnet og publisert av Statistisk sentralbyrå er et mål på samlet verdiskaping i Norge.

⁵ Dette i motsetning til ”Faktorinntekt” som også inkluderer offentlige tilskudd/refusjoner som del av verdiskapingen.

⁶ En forskjell er at bearbeidingsverdi publiseres i faktorpriser, noe som innebærer at offentlige tilskudd og refusjoner er inkludert. Vi har trukket ifra slike tilskudd for å oppnå samsvar med begrepet bruttoprodukt. Se også vedlegg A for konkret definisjon av bearbeidingsverdi.

⁷ I alle tabeller skilles denne delen ut på egen linje slik at den relativt enkelt kan trekkes ifra om man kun ønsker å fokusere på privat sektor

⁸ Humankapitalen er den største og viktigste komponenten i Nasjonalformuen (utgjorde ca. 73 pst i 2008), og avkastningen til arbeidskraften – i form av lønninger – er derfor en svært veldig viktig del av verdiskapingen.

Derimot skiller ikke verdiskapingsbegrepet mellom produksjon som går til hhv eksport og innenlandsk konsum. *Eksport* er en mye brukt indikator på samfunnsøkonomisk bidrag. Eksportinntekter er det som gir oss mulighet til å importere varer og tjenester – ikke minst slike som vi ikke har forutsetninger for å produsere i Norge – og dette bidrar i stor grad til å øke et lands velferdsnivå. Videre er *sysselsetting* en alternativ indikator på verdiskaping eller velferd, også fordi sysselsetting (eller egentlig fravær av ufrivillig ledighet) gjerne betraktes som et mål i seg selv. Videre sier ikke verdiskapingstallene direkte noe om hvilke næringer som gir store økonomiske og sysselsettingsmessige *ringvirkninger* til andre innenlandske næringer. Næringer som i stor grad baserer seg på kjøp av innenlandske innsatsfaktorer genererer større ringvirkninger enn næringer som i stor grad importerer råvarer og andre faktorer. Dette kan også være et nyttig mål ved vurdering av hvilke næringer en skal satse på for å øke den samlede aktiviteten og sysselsettingen.

Vi vil i dette kapitlet illustrere omfanget av både eksport, sysselsetting og ringvirkninger, ved siden av verdiskaping, dette for å utfylle verdiskapingstallene.

Videre kan regionen ha verdier ut over rene økonomiske og sysselsettingsmessige verdier, som også er relevante i et samfunnsøkonomisk perspektiv. Dette kan handle om verdifulle naturområder (som det er gratis å bruke), lite kriminalitet, godt offentlig tjenestetilbud osv. Dette vil vi her drøfte blant faktorer som representerer egenskaper som gjør at folk tiltrekkes regionen – noe som i sin tur kan bidra til å forklare verdiskapingen, se kapittel 3.

2.2. Kort om metode og datakilder for beregning av verdiskaping

I denne analysen fokuserer vi på den verdiskapingen som skjer i bedrifter lokalisert i regionen, uavhengig av hvilken region hovedkontoret ligger i og hvor de ansatte er bosatt. Dermed får vi frem hvilken verdiskaping som er generert gjennom økonomisk aktivitet i regionen, men vi kan ikke nødvendigvis si noe om hvor inntektene havner og brukes.

I tillegg til verdiskaping totalt per næring og kommune, beregner vi også ”verdiskaping per sysselsatt”. I tråd med ovennevnte kan dette betraktes som et mål på de lokale bedriftenes produktivitet. Dette er et mål som det vil være svært interessant å sammenlike mellom både næringer og kommuner. Det er viktig å påpeke at dette ikke er det samme som ”verdiskaping per innbygger”. Sistnevnte benyttes ofte som mål på et lands velstandsnivå. Når en ser på små regioner anser vi det imidlertid som mindre interessant å se på verdiskapingen relativt til innbyggertallet. Da burde i så fall temaet for analysen vært regionens netto inntekter, ikke verdiskapingen som skjer i regionen. Innbyggerne i en kommune kan ha betydelige inntekter ut over det som er produsert i regionen, f.eks. i form av avkastning på arbeid eller kapital utenfor regionen samt mottatte overføringer på person-, nærings- eller kommunenivå e.l.⁹.

⁹ Det kan kommenteres at nasjonalinntekten egentlig er et bedre mål på et lands velstandsnivå enn nasjonalprodukt. Sammenhengen er:

$$\begin{aligned} & \text{Bruttonasjonalprodukt} \\ & + \text{netto formuesinntekt fra utlandet} \\ & + \text{netto lønnsinntekt fra utlandet} \\ & = \text{Brutto Nasjonalinntekt} \end{aligned}$$

Norge som nasjon har store inntekter ut over det som er tjent fra innenlandsk produksjonsaktivitet, nemlig avkastningen fra Statens Pensjonsfond – Utland.

Vi ønsker som nevnt i denne rapporten å legge til grunn begrepet ”bruttoprodukt målt i basisverdi” som er synonymt med bidrag til BNP i Nasjonalregnskapet. Dette innebærer for eksempel at tilskudd ikke skal medregnes som inntekt. Vi har imidlertid vært nødt til å gå til flere ulike kilder for å finne verdiskapingen, og tilhørende sysselsetting, i de ulike sektorene. Det er så langt som mulig forsøkt korrigert for ulike beregningsmåter slik at verdiskapingstallene fra de ulike kildene blir sammenliknbare. Vi har videre gjort vårt beste for å korrigere for mulig ”hovedkontorproblematikk”, dvs. fare for at aktivitet ved en lokal enhet av et større foretak kan være registrert på hovedkontorets kommune. Vi vil spesielt nevne at det må tas et forbehold om dataene for kraft- og vann-næringen i tillegg til olje/gass (selv om Kysten er klar ikke har aktivitet innen olje/gass). SSB oppgir at de ikke har veldig gode registre for kraft og vi mistenker at verdiskapingen innen kraftproduksjon i Kysten er klar undervurderes noe mens den muligens overvurderes i Trondheim.

Tabellen nedenfor viser en oversikt over hvor ulike verdiskapingstall er hentet fra. Se nærmere beskrivelse av datakilder og sammenliknbarhet, forbehold mv. i vedlegg A.

Vi presenterer kun tall for 2007, for enkelte næringer har vi vekstrater for perioden 2002-2007 i tillegg. Det må påpekes at tallene kunne sett annerledes ut dersom en tok utgangspunkt i et annet år.

Tabell 2.1 Verdiskapingstall – datakilder

SSB sine hovednæringer	Kilde
A Jordbruk og skogbruk	Jordbruk: NILF Skogbruk: Fylkesfordelt Nasjonalregnskap (fordelt på kommuner etter sysselsettingsandeler)
B Fiskeri og havbruk	Fiske/fangst: Fiskeridirektoratet og egen beregning Havbruk: Egen kartlegging og beregning
C Bergverksdrift og utvinning	Strukturstatistikk
D Industri	Strukturstatistikk
E Kraft- og vannforsyning	Strukturstatistikk
F Bygge- og anleggsvirksomhet	Strukturstatistikk
G Varehandel, reparasjon av motorvogner, husholdningsvarer og varer til personlig bruk	Strukturstatistikk
H Hotell- og restaurantvirksomhet	Strukturstatistikk
I Transport, lagring og kommunikasjon	Strukturstatistikk
J Finansiell tjenesteyting og forsikring	Fylkesfordelt Nasjonalregnskap (fordelt på kommuner etter sysselsettingsandeler)
K Eiendomsdrift, utleievirksomhet og forretningsmessig tjenesteyting	Strukturstatistikk
L Offentlig administrasjon, forsvar og trygdeordninger underlagt offentlig forvaltning	KOSTRA (kun kommunesektor)
M Undervisning	KOSTRA (kun kommunesektor)
N Helse- og sosialtjenester	KOSTRA (kun kommunesektor)
O Andre sosialtjenester og personlige tjenester	KOSTRA (kun kommunesektor)
P Lønnet arbeid i private husholdninger	
Q Internasjonale organer og organisasjoner	
Z Uoppgitt	

Vi har altså verdiskapingstall for alle næringer unntatt statlig og fylkeskommunal virksomhet, i tillegg til privat næringsliv i hovednæringene L-Z. Denne type virksomhet er generelt ikke

veldig stor i Kysten er klar-regionen. Når det gjelder statlig virksomhet er det spesielt aktiviteten ved Ørland Hovedflystasjon (Forsvaret) som er viktig å nevne.¹⁰ Privat tjenesteyting i nevnte hovednæringer omfatter privat undervisning (som trafikkskoler), private helsetjenester (inkl tannlege og veterinær), kulturell tjenesteyting, personlig tjenesteyting, samt interesseorganisasjoner og religiøse organisasjoner. Når det gjelder fylkeskommunal virksomhet er det i hovedsak de videregående skolene som er relevante utenfor Trondheim.¹¹

Når vi oppgir summert eller gjennomsnittlig verdiskaping for de næringene hvor vi har tall, vil vi betegne dette som sum "uten bl.a. statlig virksomhet".

2.3. Verdiskapingen i Kysten er klar-regionen

Resultatene fra analysen viser at samlet verdiskaping i Kysten er klar, i de næringene vi har tall for, utgjorde i underkant av 5,8 milliarder kroner i 2007 (se tabell 2.2). Tilhørende antall sysselsatte var ca. 12.350, og verdiskapingen pr sysselsatt representerte ca. kr 466.000 i gjennomsnitt.

Tabell 2.2 Verdiskaping, sysselsetting og verdiskaping pr sysselsatt i Kysten er klar (2007)

Kysten er Klar	Verdiskaping kr	Sysselsetting antall	Verdiskaping pr. sysselsatt Kr
Totalt for alle næringer (uten bl.a. statlig virksomhet)	5.760.695.739	12.354	466.302

I tabell 2.3 er nøkkeltallene fordelt på de viktigste næringsgruppene i regionen. For mer detaljerte tall samt mer informasjon om næringsgrupperingen, se vedlegg B. I nederste del av tabell 2.3 har vi også lagt til sysselsettingstall for statlig tjenesteyting (omfatter bl.a. Ørland Hovedflyplass), øvrig privat tjenesteyting samt videregående skoler. Siste kolonne som viser de enkelte næringenes andel av sysselsettingen omfatter også disse andre næringene, og er således ikke direkte sammenliknbar med kolonnen som viser den enkelte nærings andel av verdiskapingen.

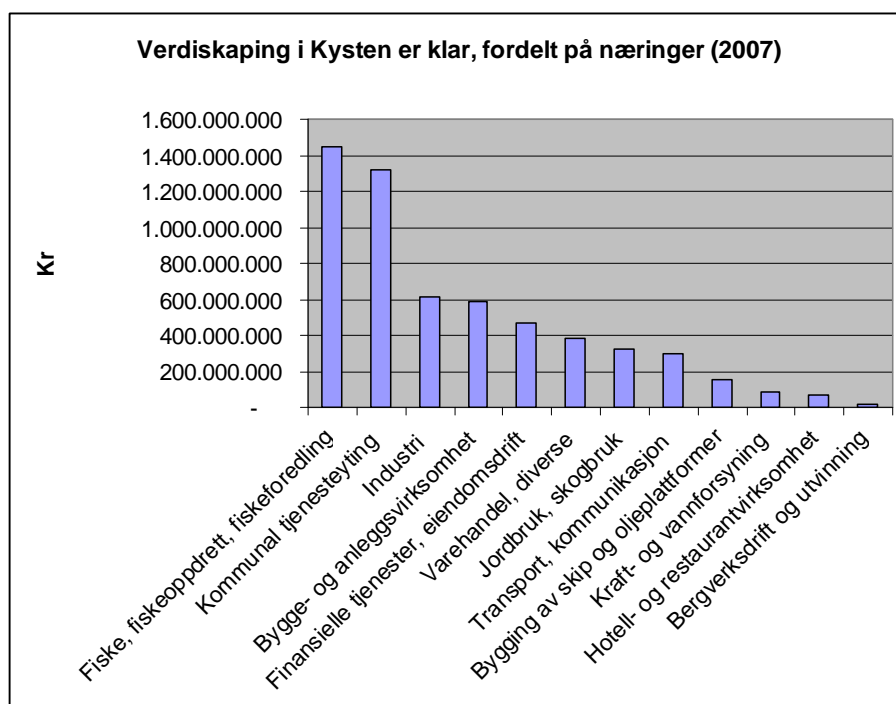
¹⁰ Statlig tjenesteyting omfatter forøvrig sentraliserte oppgaver (lagt til Oslo og andre større byer) som statsforvaltning, høyere utdanning, rettsvesen, sykehus, men også noe mer desentralisert virksomhet som f.eks. politi.

¹¹ Vi har ikke hatt tilgang til statistikk over samlede kommunefordelte sysselsettingstall for fylkeskommunal virksomhet, men Sør-Trøndelag fylkeskommune oppgir på telefon at den relevante virksomheten som skjer utenfor Trondheim i hovedsak omfatter de videregående skolene, i tillegg til noe tannhelsetjeneste. De videregående skolene utgjør da også den største posten i fylkeskommunens budsjett: Opplæringsvirksomhet utgjør over 60 pst av driftskostnadene til fylkeskommunen, og de videregående skolene utgjør i sin tur storparten av opplæringsvirksomheten (se Sør-Trøndelag Fylkeskommune, årsrapport 2008 med regnskap 2008).

Tabell 2.3 Verdiskaping, sysselsetting og verdiskaping pr sysselsatt i Kysten er klar, fordelt på næringer (2007)

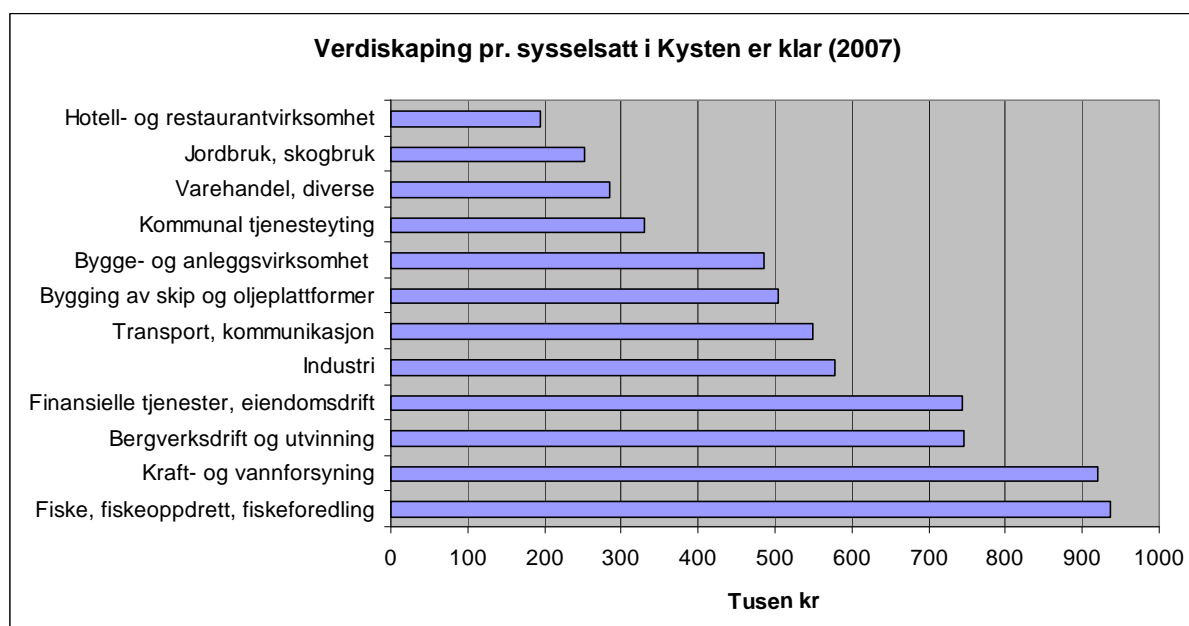
Næringsinndeling	Verdiskaping kr	Andel av verdiskap. Prosent	Verdiskaping pr. sysselsatt kr	Syssel- setting Antall	Andel av sysselsetting Prosent
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	1.448.990.109	25,2 %	936.040	1.548	10,9 %
Kommunal tjenesteyting	1.319.273.000	22,9 %	329.818	4.000	28,2 %
Industri ekskl. fiskeforedling	610.794.000	10,6 %	577.856	1.057	7,4 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	585.273.000	10,2 %	486.511	1.203	8,5 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	469.389.494	8,1 %	743.882	631	4,4 %
Varehandel, diverse	383.505.000	6,7 %	284.710	1.347	9,5 %
Jordbruk, skogbruk	321.282.136	5,6 %	252.779	1.271	9,0 %
Transport, kommunikasjon	297.738.000	5,2 %	549.332	542	3,8 %
Bygging av skip og oljeplattformer	153.146.000	2,7 %	503.770	304	2,1 %
Kraft- og vannforsyning	87.448.000	1,5 %	920.505	95	0,7 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	64.070.000	1,1 %	195.335	328	2,3 %
Bergverksdrift og utvinning	20.135.000	0,3 %	745.741	27	0,2 %
Diverse	(348.000)	0,0 %	(348.000)	1	0 %
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	5.760.695.739	100,0 %	466.302	12.354	
Statlig tjenesteyting				743	5,2 %
Privat tjenesteyting				781	5,5 %
Videregående skoler (fylkeskommunal virksomhet)				323	2,3 %
Sum				14.201	100 %

Tallene for verdiskaping viser at den aller viktigste næringen for regionen er basert på høsting og dyrking av havets ressurser, det vil si Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling. Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling representerte i 2007 en verdiskaping på nær 1,5 milliarder kroner og sysselsatte over 1.500 ansatte. Se kapittel 4 for en utdypende omtale av denne næringen. Kommunal tjenesteyting bidro også betydelig til verdiskapingen i regionen, sammen med Industri, Bygge- og anleggsvirksomhet og Finansielle tjenester/eiendom. Som nevnt over må det tas forbehold når det gjelder tallene for kraft- og vannforsyning. Vi mistenker at disse undervurderes noe i Kysten er klar fordi statistikken ikke greier å fordele verdiskapingen riktig ut på de kommuner hvor produksjonen faktisk skjer. Tallene kan derfor betraktes som et konservativt anslag på verdiskapingen innen kraftnæringen i Kysten er klar.

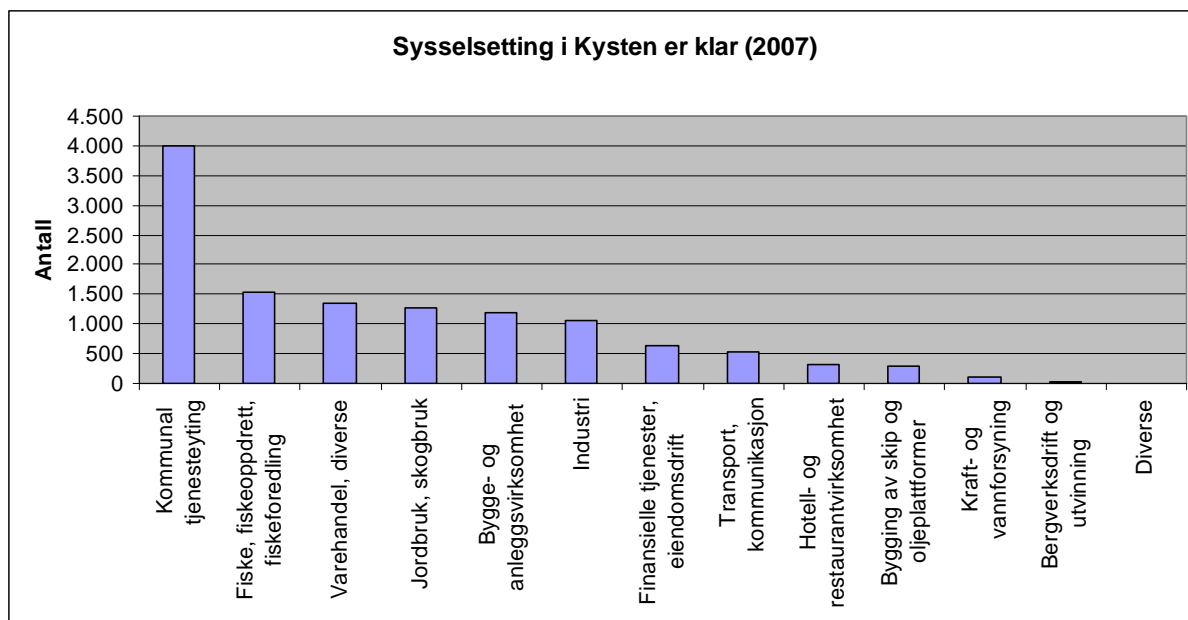
Figur 2.1 Verdiskaping i Kysten er klar, fordelt på næringer (2007)

Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling var også den næringen med størst avkastning til samfunnet, når vi ser på verdiskaping pr sysselsatt i 2007 (se figur 2.2). Kraft- og vannforsyning hadde også en betydelig verdiskaping pr sysselsatt, mens hotell- og restaurantvirksomhet var den næringen som hadde lavest verdiskaping pr sysselsatt.

Figur 2.2 Verdiskaping pr. sysselsatt fordelt på næringer i Kysten er klar (2007)

Figur 2.3 demonstrerer hvor viktig kommunal tjenesteyting er for *sysselsettingen* i Kysten er klar-regionen. Kommunal tjenesteyting er den klart største arbeidsplassen i regionen. Andre viktige næringer når det gjelder sysselsetting er fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling, varehandel, jordbruk/skogbruk, bygge- og anleggsvirksomhet og industri.

Figur 2.3 Sysselsetting i Kysten er klar fordelt på næringer (2007)

Verdiskapingstallene dekker som nevnt ikke statlig og fylkeskommunal virksomhet, i tillegg til privat næringsliv i hovednæringene L-Z. Det vi mangler er i hovedsak verdiskapingen ved de videregående skolene, i tillegg til Ørland hovedflystasjon (Forsvaret) og noe privat tjenesteyting. For disse aktivitetene har vi sysselsettingstall. Til sammen utgjorde sysselsettingen i disse næringene ca 1 850 personer eller 13 pst. av den totalt sysselsettingen i Kysten er klar-kommunene i 2007.

Det er mulig å lage et grovt anslag på hvilken verdiskaping disse ”næringene” representerer. Vi har nasjonale tall som viser at verdiskapingen per sysselsatt i både statlig og privat tjenesteyting ligger noe i *overkant* av tallene for kommunal tjenesteyting (statlig tjenesteyting ligger også noe høyere enn privat tjenesteyting).¹² Dersom en legger verdiskaping per sysselsatt i kommunal sektor til grunn som et grovt, og trolig konservativt, anslag, kan en beregne at statlig og privat tjenesteyting i Kysten er klar bidro med en verdiskaping på ca. 250 mill. kroner hver, og de videregående skolene med ca. 100 mill. kroner i 2007, dvs. totalt ca. 600 mill. kroner. Men igjen – dette er et grovt og usikkert anslag og vi har derfor ikke lagt det inn i tabell 2.3.

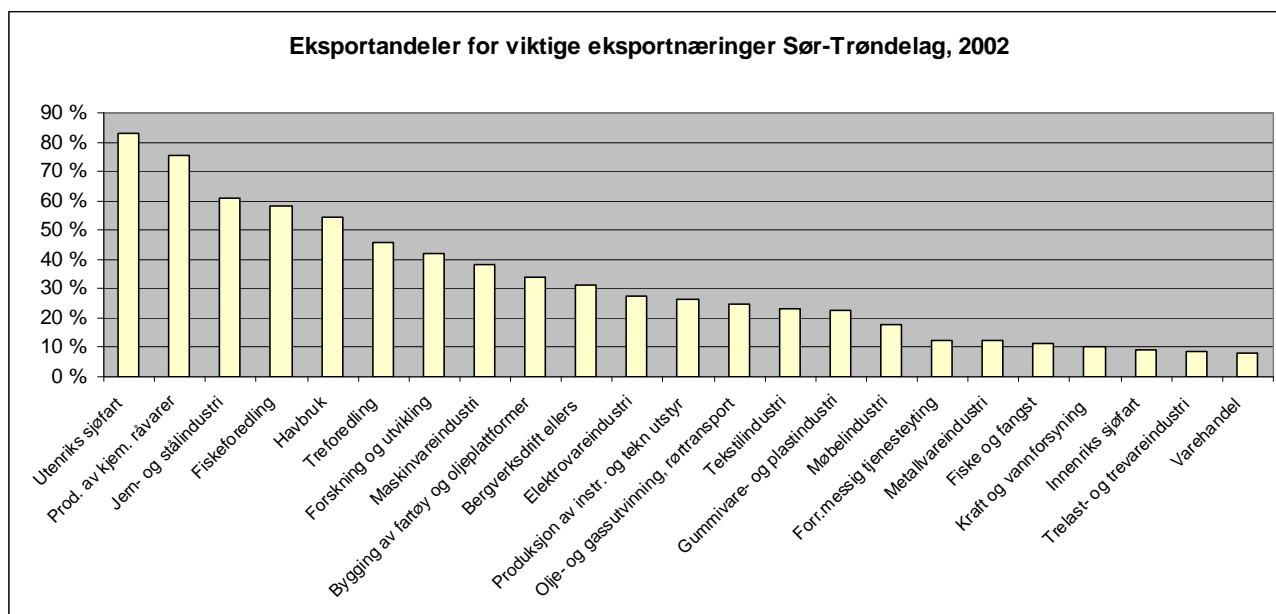
For en del næringer har vi også tall som gjør det mulig å si noe om *utvikling* over tid (2002-2007) i verdiskaping. De næringene som har hatt størst vekst i denne perioden er fiskeforedling (135 %), maskinvareindustri (357 %), gummivare- og plastindustri (157 %), bergverksdrift (165 %), post/telekommunikasjon (617 %) og utenriks sjøfart (145 %).¹³ Vi vet

¹² Vi har tall for dette i PANDA, basert på Nasjonalregnskapet for 2006, ikke vist her

¹³ Løpende/nominelle verdier

også at det har vært en betydelig vekst innen fiskeoppdrett i regionen, men på dette området har vi ikke greid å frembringe en tidsserie. Vekst i maskinvareindustri vil sannsynligvis delvis være et resultat av vekst innen leverandørindustrien til fiskeoppdrett i regionen.

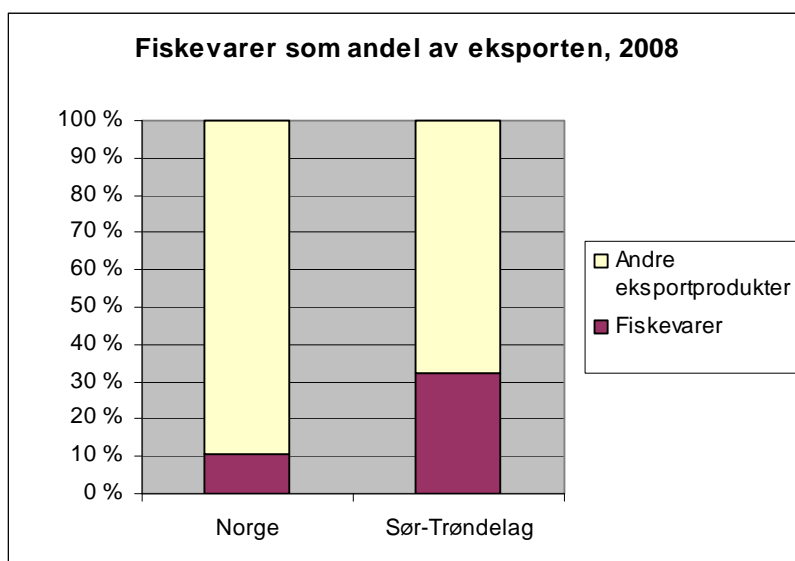
Til slutt ønsker vi å gi et bilde av den internasjonale innretningen ved næringslivet i Kysten er klar. Det lages dessverre ikke kommunefordelt eksportstatistikk. Heller ikke fylkesfordelte tall er særlig lett tilgjengelige dersom en ønsker å omfatte både vare- og tjenesteeksport. Vi har eksporttall for Sør-Trøndelag fra 2002. Figuren nedenfor viser hvor stor *andel* eksporten utgjorde av den samlede produksjonen fra ulike næringer i Sør-Trøndelag fylke. (Næringer med lavere eksportandel enn 8 pst er ikke tatt med).

Figur 2.4 Eksportandeler Sør-Trøndelag, 2002

Hovedinntrykket er at Kysten er klar, med sin næringsstruktur, er en **svært viktig eksportregion**. Både fiskeforedling og havbruk, som er store og viktige næringer i regionen, har høye eksportandeler. Det samme gjelder flere typer industri. Spesielt kan nevnes næringen Bygging av skip og oljeplattformer, hvor Kysten er klar har stor aktivitet ved Fosen Mekaniske Verksted (Bergen Group Fosen) i Rissa. Verftet har spesialisert seg på bygging av passasjerferger, i tillegg til offshorefartøy, som i stor grad leveres til utenlandske rederier.

Det må kommenteres at eksportandeler her er oppgitt etter næring, ikke sluttprodukt. Produktet "fiskevarer" har f.eks. en svært høy eksportandel, opp mot 100 pst for mange fiskeslag. Når vi her viser eksport etter næring, så ligger havbruk kun på ca. 55 pst. eksport og fiske/fangst enda mye lavere. Dette skyldes at resten av produksjonen i stor grad videreselges innenlands før eksport (til næringen fiskeforedling samt engrossalg som ligger under varehandel) og da blir eksporten registrert på disse leddene. Figuren nedenfor viser fiskevarenes betydning som eksportvare fra Sør-Trøndelag (SSB). Samlet eksport av fiskeprodukter fra fylket var på nesten 3,5 mrd. kroner i 2008 og det er grunn til å tro at storparten av dette har opphav i Kysten er klar-kommunene.

Figur 2.5 Fiskevarer som andel av eksport

2.4. Verdiskaping i den enkelte kommune

I dette kapitlet omtaler vi hver av kommunene i Kysten er klar-regionen enkeltvis. Vi presenterer tall for verdiskaping, sysselsetting og verdiskaping per sysselsatt, samt noe annen informasjon om kommunen og dens aktiviteter og/eller planer, der dette er relevant (bl.a. basert på en spørreundersøkelse blant ordførerne). Det må tas forbehold om at tallene for kraft- og vannforsyning kan være for lave, dette gjelder bl.a. for Hitra kommune.

2.4.1. Hemne

Hemne kommune ligger i det sørvestlige hjørne av Sør- Trøndelag fylke ut mot Trondheimsleia og grenser mot Møre og Romsdal i sør/vest og Hitra i nord. Antall innbyggere var pr 1. okt. 2009 ca. 4.200, hvorav ca. 2.700 bor i tettstedet Kyrksæterøra.

Både offentlig og privat servicetilbud er godt utbygd, bl.a. med videregående skole, handel og hotell. Nedenfor vises verdiskaping og sysselsetting fordelt på næringer i kommunen.

Tabell 2.4 Verdiskaping og sysselsetting i Hemne kommune fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping kr	Andel av verdiskapingen	Verdiskaping pr. sysselsatt	Sysselsetting antall	Andel av sysselsettingen
Kommunal tjenesteyting	139 298 000	24,8 %	335.658	415	27,9 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	89 777 000	16,0 %	480 091	187	12,6 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	79 272 684	14,1 %	890 704	89	6,0 %
Industri	65 893 000	11,7 %	457 590	144	9,7 %
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	56 497 769	10,0 %	1 569 382	36	2,4 %
Varehandel, diverse	41 024 000	7,3 %	264 671	155	10,4 %
Transport, kommunikasjon	31 509 000	5,6 %	463 368	68	4,6 %
Jordbruk, skogbruk	28 717 117	5,1 %	247 561	116	7,8 %
Kraft- og vannforsyning	21 508 000	3,8 %	693 806	31	2,1 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	9 618 000	1,7 %	155 129	62	4,2 %
Bygging av skip og oljeplattformer	-767 000		-383 500	2	
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	562 347 570	100,0 %	430.918	1.305	
Statlig tjenesteyting				24	1,6 %
Privat tjenesteyting				106	7,1 %
Videregående skoler (fylkeskommunal virksomhet)				52	3,5 %
Sum sysselsetting				1.487	100 %

Total verdiskaping i Hemne kommune, for de næringene vi har tall, var på kr 562 millioner kr i 2007. Verdiskapingen pr sysselsatt var på ca 430.918 kr. Kommunen hadde 1.305 sysselsatte i disse næringene, i tillegg til 182 i andre ”næringer”.

Kommunal tjenesteyting bidro mest til verdiskapingen, og sysselsatte nesten en tredjedel av de som arbeidet i kommunen. Annen viktig næringsvirksomhet i kommunen er bygge- og anleggsbransjen, finansielle tjenester/eiendomsdrift og ulik type industri. En av de største arbeidsplassene i kommunen er smelteverket Fesil ASA avd. Holla Metall. Også varehandel og jordbruk/skogbruk er viktige næringer i form av antall sysselsatte. (Det kan også nevnes at metanolfabrikken på Tjeldbergodden betyr en del for sysselsettingen i kommunen, men dette registreres altså ikke som verdiskaping i Hemne selv om det er innbyggere herfra som skaper verdiene).

Ser vi på verdiskaping pr sysselsatt skilte fiske, fiskeoppdrett og fiskeindustri seg ut med omtrent dobbelt så høy verdi (1,6 millioner kr pr ansatt) som den nest høyeste næringsgruppen som var finansielle tjenester/eiendomsdrift.

Kommunen har uttrykt at den i fremtiden også ønsker å utnytte mulighetene innen friluftsliv og rekreasjon (herunder hyttemarkedet) enda bedre. Den ønsker seg også bedrifter som kan nyttiggjøre seg spillvarmen fra smelteverket, evt. gjøre om til strøm.

2.4.2. Snillfjord

I Snillfjord bodde det pr 1. okt. 2009 996 innbyggere og kommunen dekker et areal på 508 km². Kommunen har lang kystlinje mot nord og strekker seg opp mot fjellet sørover.

I 2007 summerte verdiskapingen i Snillfjord kommune seg til 195 millioner kr. Antall sysselsatte var ca. 350 personer og verdiskapingen pr sysselsatt 558 031 kr. Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling bidro desidert mest til verdiskapingen, med kommunal tjenesteyting som nummer to. Når det gjelder sysselsetting var kommunal tjenesteyting desidert størst, ca. 40 % av de ansatte var ansatt i kommunal virksomhet. Også jordbruk/skogbruk var viktig med hensyn til sysselsetting. Når det gjelder verdiskaping pr sysselsatt skilte fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling og finansielle tjenester/eiendomsdrift seg radikalt fra de andre næringsgruppene.

Tabell 2.5 Verdiskaping og sysselsetting i Snillfjord kommune fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping kr	Andel av verdiskapingen	Verdiskaping pr. sysselsatt	Sysselsetting antall	Andel av sysselsettingen
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	82 540 740	42,3 %	1 719 599	48	13,5 %
Kommunal tjenesteyting	52 415 000	26,8 %	369.120	142	40,0 %
Jordbruk, skogbruk	19 941 284	10,2 %	258 978	77	21,7 %
Industri ekskl. fiskeforedling	12 538 000	6,4 %	501 520	25	7,0 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	9 305 000	4,8 %	1 550 833	6	1,7 %
Transport, kommunikasjon	6 305 000	3,2 %	485 000	13	3,7 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	6 017 000	3,1 %	376 063	16	4,5 %
Varehandel, diverse	2 750 000	1,4 %	458 333	6	1,7 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	1 926 000	1,0 %	214 000	9	2,5 %
Bygging av skip og oljeplattformer	1 748 000	0,9 %	349 600	5	1,4 %
Bergverksdrift og utvinning	-175 000		-58 333	3	0,8 %
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	195 311 024	100 %	558.031	350	
Statlig tjenesteyting				1	0,3 %
Privat tjenesteyting				4	1,1 %
Sum sysselsetting				355	100 %

2.4.3. Hitra

Hitra er en kommune som består av over 2.500 øyer, holmer og skjær og som til sammen har et landareal på ca. 685 km². Pr 1. okt. 2009 bodde det 4243 innbyggere i kommunen.

I 2007 var verdiskapingen i Hitra kommune i overkant av 1 milliard kroner (for de næringene hvor vi har verdiskapingstall), og tilhørende sysselsetting var på 1848 personer.

Verdiskapingen pr sysselsatt var på kr 577.393. I tillegg tilkommer 130 sysselsatte i andre næringer jf. Tabell 2.6. Ifølge disse tallene har ikke Hitra noen verdiskaping innen kraft- og vannforsyning, og en kan derfor mistenke at Hitra Vind AS sin verdiskaping er registrert i Oslo på morselskapet Statskraft.

Tabell 2.6 Verdiskaping og sysselsetting i Hitra kommune fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping Kr	Andel av verdiskap- ingen	Verdiskap- ing pr. sysselsatt	Syssel- setting antall	Andel av syssel- settingen
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	514 200 923	48,2 %	988 848	520	26,3 %
Kommunal tjenesteyting	170 662 000	16,0 %	325 691	524	26,5 %
Industri ekskl. fiskeforedling	90 549 000	8,5 %	523 405	173	8,7 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	69 272 000	6,5 %	536 992	129	6,5 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	59 613 581	5,6 %	677 427	88	4,4 %
Varehandel, diverse	44 434 000	4,2 %	256 844	173	8,7 %
Jordbruk, skogbruk	15 251 103	1,4 %	234 632	65	3,3 %
Transport, kommunikasjon	59 268 000	5,6 %	971 607	61	3,1 %
Bygging av skip og oljeplattformer	29 573 000	2,8 %	476 984	62	3,1 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	10 334 000	1,0 %	210 898	49	2,5 %
Bergverksdrift og utvinning	3 864 000	0,4 %	966 000	4	0,2 %
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	1 067 021 607	100,0 %	577.393	1.848	
Statlig tjenesteyting				25	1,3 %
Privat tjenesteyting				69	3,5 %
Videregående skoler (fylkeskommunal virksomhet)				36	1,8 %
Sum sysselsetting				1.978	100 %

Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling er den næringen som bidro desidert mest til verdiskapingen med i overkant av 500 millioner kr. Herunder er det stor aktivitet også innen krabbefangst, kommunen tar på land vel 60 pst av total krabbefangst i Norge. Neste næringsgruppe på listen er kommunal tjenesteyting, og deretter kommer industri ekskl. fiskeforedling og bygge- og anleggsvirksomhet. Begge de to siste gruppene inneholder sannsynligvis betydelig virksomhet som er rettet inn mot fiskeri- og havbrukssektor.

Med hensyn til sysselsetting utpeker både Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling, og Kommunal tjenesteyting seg som viktige på Hitra.

Når det gjelder verdiskaping pr sysselsatt endret bildet seg noe da både bergverksdrift/utvinning, transport/kommunikasjon og finansielle tjenester/eiendomsdrift hadde høye verdier – sammen med fiske/fiskeoppdrett/fiskeforedling som representerte den høyeste verdien på kr 990 000 pr sysselsatt.

Sjømat og matkultur (økologisk mat) er et satsingsområde i kommunen. Det samme er reiseliv (hyttekommune) og opplevelsesnæringer. Kommunen ønsker å bli mer attraktiv for teknologibasert virksomhet.

2.4.4. Frøya

Frøya hadde pr 1. okt. 2009 4292 innbyggere, og er et øyrike der fiskeri og havbruk har vært og fortsatt er den dominerende næringen. Kommunen dekker 241 km² og består av over 5 000 øyer. Tabellen nedenfor viser verdiskaping og sysselsetting i de ulike næringene som vi har tall for på Frøya.

Tabell 2.7 Verdiskaping og sysselsetting i Frøya kommune fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping kr	Andel av verdiskaping	Verdiskaping pr. sysselsatt	Sysselsetting antall	Andel av sysselsetting
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	522 526 120	50,3 %	788 124	663	33,4 %
Kommunal tjenesteyting	144 920 000	14,0 %	278.692	520	26,2 %
Industri ekskl. fiskeforedling	124 414 000	12,0 %	807 883	154	7,7 %
Transport, kommunikasjon	88 715 000	8,5 %	733 182	121	6,1 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	50 056 865	4,8 %	770 106	65	3,3 %
Varehandel, diverse	43 288 000	4,2 %	323 045	134	6,7 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	39 706 000	3,8 %	461 698	86	4,3 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	10 266 000	1,0 %	270 158	38	1,9 %
Jordbruk, skogbruk	7 086 555	0,7 %	161 058	44	2,2 %
Bygging av skip og oljeplattformer	4 598 000	0,4 %	328 429	14	0,7 %
Bergverksdrift og utvinning	2 388 000	0,2 %	398 000	6	0,3 %
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	1 037 964 540	100,0 %	562.582	1.845	
Statlig tjenesteyting				24	1,2 %
Privat tjenesteyting				74	3,7 %
Videregående skoler (fylkeskommunal virksomhet)				45	2,3 %
Sum sysselsetting				1.988	100 %

For 2007 har vi beregnet en verdiskaping på i overkant av 1 milliard kr på Frøya, for de næringer hvor vi har verdiskapingstall. Dette utgjør en verdiskaping pr sysselsatt på ca 562 582 kr.

Også på Frøya var Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling den desidert viktigste næringen med hensyn på verdiskaping. Salmar er en hjørnesteinsbedrift, som også i stor grad bruker lokale underleverandører. Kommunal tjenesteyting hadde et betydelig bidrag til verdiskapingen, sammen med industriell virksomhet, transport/kommunikasjon og finansielle tjenester/eiendomsdrift. I alle disse kategoriene er det virksomheter som leverer varer og tjenester inn mot fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling. På lik linje med flere andre kommuner i Kysten er klar, er altså en stor del av privat virksomhet på Frøya knyttet opp mot det å høste av havets ressurser.

Også når det gjelder sysselsetting var Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling viktigste næring, med kommunal tjenesteyting som en god nummer to. Andre viktige næringer for den direkte sysselsettingen var industri, transport/kommunikasjon og varehandel.

Verdiskapingen pr sysselsatt var høyest innen Industri (mye leverandørindustri til fiske/fiskeoppdrett/foredling) - på kr 808 000 pr sysselsatt. Andre næringer med høy verdiskaping pr sysselsatt var Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling, Transport, kommunikasjon og Finansielle tjenester/eiendomsdrift.

Kommunen ønsker, i tillegg til fiskeri- og havbruk å satse mer på reiseliv samt nisjeprodukter innen landbruk, kanskje også vind- og bølgekraft.

2.4.5. Ørland

Ørland kommune ligger på nordsiden av Trondheimsfjorden og er arealmessig en relativt liten kommune på 74 km². Kommunen hadde pr 1. okt. 2009 5 116 innbyggere. Ørland kommune har et allsidig næringsliv. Her er fiskeforedling, meieri og alle typer handels- og servicebedrifter, i tillegg til Luftforsvarets Ørland hovedflystasjon. Kommunen er opptatt av å videreutvikle Brekstad som ”kystby”.

Den totale verdiskapingen i Ørland kommune i 2007, for de næringene hvor vi har innhentet verdiskapingstall, utgjorde 737 millioner kr. Tilhørende antall sysselsatte var 1 705 personer og verdiskapingen pr sysselsatt ca. 432 000 kr. Fordi vi i denne analysen ikke har fått tilgang på tall fra Statlig sektor pr kommune vil verdiskapingen og antall sysselsatte ved Ørland Hovedflyplass dessverre ikke være inkludert i verdiskapingstallene i tabellen under, til tross for at dette er kommunens viktigste arbeidsplass utenom kommunal sektor. Store deler av den verdiskapingen vi har tall for, kommer imidlertid fra aktiviteter i *tilknytning* til forsvarsvirksomheten. Det fremgår av Tabell 2.8 at statlig sektor sysselsatte 429 personer i kommunen og privat tjenesteyting 122. Hoveddelen av de statlige ansatte tilhører åpenbart Ørland Hovedflyplass, se også egen omtale lenger ned.

Tabell 2.8 Verdiskaping og sysselsetting i Ørland kommune fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping kr	Andel av verdi- skapingen	Verdiskap- ing pr. sysselsatt	Sysselsetting antall	Andel av syssel setting
Kommunal tjenesteyting	190.115.000	25,8 %	372.775	510	22,6 %
Industri ekskl. fiskeforedling	112.102.000	15,2 %	536.373	209	9,3 %
Varehandel, diverse	102.599.000	13,9 %	306.266	335	14,8 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	100.179.117	13,6 %	972.613	103	4,6 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	69.433.000	9,4 %	472.333	147	6,5 %
Jordbruk, skogbruk	50.269.852	6,8 %	251.349	200	8,9 %
Transport, kommunikasjon	48.359.000	6,6 %	612.139	79	3,5 %
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	41.602.000	5,6 %	1.223.588	34	1,5 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	14.577.000	2,0 %	182.213	80	3,5 %
Bygging av skip og oljeplattformer	7.339.000	1,0 %	917.375	8	0,4 %
Kraft- og vannforsyning	333.000	0,0 %	-	-	0,0 %
Diverse	-114.000	0,0 %	-	-	0,0 %
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	736.793.969	100,0 %	432.137	1.705	
Statlig tjenesteyting inkl. ansatte i Luftforsvaret				429	19,0 %
Privat tjenesteyting				122	5,4 %
Sum sysselsetting				2.256	100 %

Når vi ser bort fra Forsvarets virksomhet, bidro kommunal tjenesteyting mest til verdiskapingen. Innen de private næringene var Industri ekskl. fiskeforedling, Varehandel, diverse og Finansielle tjenester, eiendomsdrift de tre viktigste næringene. Innenfor Industri ekskl. fiskeforedling er Mascot Høie en stor aktør (sengetøysprodusent), som også har betydelig eksport. Når det gjelder sysselsetting var kommunal sektor største arbeidsplass. Av de private næringene er det Varehandel, Industri ekskl. fiskeforedling og jordbruk/skogbruk

som er viktigst med hensyn til sysselsetting. Når det gjelder verdiskaping pr sysselsatt så skiller Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling seg ut med særlig høy verdiskaping per sysselsatt, etterfulgt av Bygging av skip og oljeplattformer samt finansielle tjenester, eiendomsdrift.

Ørland hovedflystasjon

Ørland hovedflystasjon er en av det norske Luftforsvarets to hovedflystasjoner, og den største arbeidsplassen utenom kommunal sektor i Ørland. Arbeidsplassene ved flystasjonen er også viktige for nabokommunen Bjugn. Ifølge en ECON-rapport var totalt 527 personer sysselsatt ved, eller i direkte tilknytning til, flyplassen i 2007 (militære og sivile). I tillegg er det til enhver tid nesten like mange menige soldater som tjenestegjør på stedet. I forbindelse med øvelser øker befolkningstallet gjerne med 1 000 personer i tillegg.

Ørland hovedflystasjon har et betydelig internasjonalt engasjement, og deler av virksomheten må kunne sies å være eksport (herunder ved utlendingers konsum i Norge).¹⁴ Forsvarets aktivitet på Ørland er spesielt rettet mot internasjonale operasjoner og det er arrangert en rekke internasjonale øvelser i kommunen. Flystasjonen er en del av NATOs beredskapsstyrke og et alliert treningssenter for luftstyrker fra NATO og Partnerskap for fred-landene. Som treningssenter har flystasjonen gjennomsnittlig omlag 80 000 gjestedøgn i året.

ECON gjennomførte i 2007 en analyse av konsekvensene av en eventuell nedleggelse av flystasjonen på Ørlandet¹⁵. Denne analysen får frem betydningen som hovedflystasjonen har for kommunen og regionen, og viser at de sysselsettingsmessige konsekvensene ville bli dramatiske ved nedleggelse.

2.4.6. Rissa

Rissa hadde pr 1. okt. 2009 6 438 innbyggere. Rissa kommune ligger på Fosenhalvøya i Sør-Trøndelag fylke, og omfatter kyststrekningen nord for ytre Trondheimsfjorden til Stjørnfjorden. Kommunen dekker et areal på 622 km².

Verdiskapingen vi har beregnet i Rissa for 2007 summerer seg til 884 millioner kr. Tilhørende antall sysselsatte var 2 115 personer og verdiskapingen pr sysselsatt 418 000 kr. I tillegg tilkommer verdiskapingen tilknyttet 339 arbeidsplasser i andre ”næringer” jf. Tabell 2.9.

¹⁴ Acta Geographica – Trondheim (2003), kap. 3 omtaler Forsvarets internasjonale engasjement på Ørland. Se også Wikipedia og Forsvarets hjemmesider.

¹⁵ Vi har basert oss på en ikke-offentlig presentasjon av resultatene fra rapporten.

Tabell 2.9 Verdiskaping og sysselsetting i Rissa kommune fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping kr	Andel av verdiskapingen	Verdiskaping pr. sysselsatt	Sysselsetting antall	Andel av sysselsettingen
Kommunal tjenesteyting	217.463.000	24,6 %	325.543	668	27,2 %
Industri ekskl. fiskeforedling	149.652.000	16,9 %	596.223	251	10,2 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	111.284.414	12,6 %	1.002.562	111	4,5 %
Bygging av skip og oljeplattformer	108.880.000	12,3 %	528.544	206	8,4 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	99.861.000	11,3 %	477.804	209	8,5 %
Jordbruk, skogbruk	75.367.429	8,5 %	258.995	291	11,9 %
Varehandel, diverse	64.479.000	7,3 %	294.425	219	8,9 %
Kraft- og vannforsyning	20.973.000	2,4 %	699.100	30	1,2 %
Transport, kommunikasjon	19.163.000	2,2 %	290.348	66	2,7 %
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	11.683.007	1,3 %	649.056	18	0,7 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	5.553.000	0,6 %	120.717	46	1,9 %
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	884.358.850	100,0 %	418.137	2.115	
Statlig tjenesteyting				94	3,8 %
Privat tjenesteyting				199	8,1 %
Videregående skoler (fylkeskommunal virksomhet)				46	1,9 %
Sum sysselsetting				2.454	100 %

Kommunal tjenesteyting bidro mest til verdiskapingen, men innenfor privat sektor var det Industri ekskl. fiskeforedling, sammen med Finansielle tjenester/Eiendomsdrift og Bygging av skip og plattformer som betydde mest. Alle disse nevnte private næringene er viktige og tett knyttet opp mot kommunens verftsindustri representert ved blant annet hjørnesteinsbedriften Fosen Mekaniske Verksteder (Bergen Group Fosen).

Når det gjelder sysselsetting så er kommunal sektor viktigste arbeidsplass også i denne kommunen, deretter følger Jordbruk/skogbruk, Industri ekskl. fiskeforedling, Varehandel, Bygge- og anleggsvirksomhet og bygging av skip- og plattformer. Fosen Mekaniske sysselsetter i dag ca. 250 personer ifølge bedriftens hjemmeside. Andre store enkeltbedrifter som utgjør viktige arbeidsplasser er Sylynderservice og Itab.

Ser vi på verdiskaping pr sysselsatt så skiller Finansiell tjenester, eiendomsdrift seg radikalt ut fra de andre næringsgruppene. Kraft og vannforsyning har også en høy verdiskaping pr sysselsatt.

2.4.7. Bjugn

Bjugn kommune ligger på Fosen-halvøya og har pr 1. okt. 2009 4 546 innbyggere. Kommunen dekker et areal på 384 km² og det største tettstedet er Botngård. Kommunen har kultur og helse som satsingsområder, og fokuset er særlig stort på aktiviteter for barn og unge". Kommunen har et mål om å bli skøytemetropol, ved å utnytte mulighetene Fosenhallen gir. Fosen videregående skole er regionens største videregående skole med 107 ansatte.

Tabell 2.10 Verdiskaping og sysselsetting i Bjugn kommune fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping kr	Andel av verdiskapingen	Verdiskaping pr. sysselsatt	Sysselsetting Antall	Andel av sysselsettingen
Kommunal tjenesteyting	183.003.000	39,9 %	339.523	539	33,4 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	61.227.000	13,3 %	474.628	129	8,0 %
Jordbruk, skogbruk	43.025.834	9,4 %	254.591	169	10,5 %
Kraft- og vannforsyning	42.690.000	9,3 %	1.255.588	34	2,1 %
Varehandel, diverse	39.908.000	8,7 %	259.143	154	9,5 %
Industri ekskl. fiskeforedling	32.498.000	7,1 %	464.257	70	4,3 %
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	31.296.426	6,8 %	1.043.214	30	1,9 %
Transport, kommunikasjon	19.853.000	4,3 %	342.293	58	3,6 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	3.987.536	0,9 %	49.229	81	5,0 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	1.289.000	0,3 %	143.222	9	0,6 %
Bygging av skip og oljeplattformer	265.000	0,1 %	265.000	1	0,1 %
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	459.042.796	100,0 %	360.316	1.274	
Statlig tjenesteyting				106	6,6 %
Privat tjenesteyting				127	7,9 %
Videregående skoler (fylkeskommunal virksomhet)				107	6,6 %
Sum sysselsetting				1.614	100 %

Tabell 2.10 viser at den totale verdiskapingen for de næringene vi har tall for i Bjugn kommune, var på kr 459 millioner i 2007 og tilhørende antall sysselsatte var 1.274. Verdiskapingen pr sysselsatt var på 360 316 kr. I tillegg kommer 340 sysselsatte i andre ”næringer”.

Kommunal tjenesteyting bidro desidert mest til både samlet verdiskaping og sysselsetting i kommunen. Tradisjonelt sett har landbruket vært en viktig næring i Bjugn. Den viktigste private næringsvirksomheten i kommunen i 2007 var bygge- og anleggsvirksomhet sammen med jordbruk/skogbruk og kraft- og vannforsyning. Hovedflystasjonen på Ørland nevnes som spesielt viktig for bygge- og anleggsvirksomheten i kommunen.

Når det gjelder sysselsetting er Jordbruk/skogbruk, Varehandel og Bygge- og anleggsvirksomhet de viktigste private næringene. Ser vi på verdiskaping pr sysselsatt skiller kraft- og vannforsyning sammen med Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling seg ut med over dobbelt så høy verdiskaping (over 1 million kr pr sysselsatt) som neste næring som er bygge- og anleggsvirksomheten.

Kommunen satser nå på et industriområde på Valsneset. Her har man etablert ACE (forskning i forhold til akvakultur, der SINTEF og NTNU er med på eiersiden) og et forskningscenter for vindkraft VIVA. ”Trondheim har forskerne, vi har tomta”. Kommunen ønsker også å satse mer på reiseliv.

2.4.8. Åfjord

I Åfjord kommune bor det pr 1. okt. 2009 3238 innbyggere og kommunen dekker et areal på 955 km². Kommunen er den største i Kysten er klar, målt i areal, og grenser mot Roan i nord og Bjugn og Rissa i sør. Åfjord har to av landets beste lakseelver, Stordalselva og Norddalselva, som begge renner gjennom sentrum.

I 2007 har vi beregnet en verdiskaping på 469 millioner kroner i Åfjord kommune. Tilhørende antall sysselsatte var 1 158 personer og verdiskapingen pr. sysselsatt 405 102 kr. I tillegg kommer 113 sysselsatte i andre næringer, herunder 37 ved den videregående skolen.

Tabell 2.11 Verdiskaping og sysselsetting i Åfjord kommune fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping kr	Andel av verdi-skapingen	Verdiskaping pr. sysselsatt	Sysselsetting antall	Andel av sysselsettingen
Bygge- og anleggsvirksomhet	134.165.000	28,6 %	506.283	265	20,8 %
Kommunal tjenesteyting	125.389.000	26,7 %	326.534	384	30,2 %
Jordbruk, skogbruk	52.987.572	11,3 %	275.977	192	15,1 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	49.506.297	10,6 %	678.168	73	5,7 %
Varehandel, diverse	36.525.000	7,8 %	301.860	121	9,5 %
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	32.520.842	6,9 %	739.110	44	3,5 %
Industri ekskl. fiskeforedling	17.410.000	3,7 %	791.364	22	1,7 %
Transport, kommunikasjon	12.993.000	2,8 %	351.162	37	2,9 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	5.277.000	1,1 %	310.412	17	1,3 %
Kraft- og vannforsyning	1.944.000	0,4 %	-	-	0,0 %
Bygging av skip og oljeplattformer	467.000	0,1 %	155.667	3	0,2 %
Diverse	-77.000	0,0 %	-	-	0,0 %
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	469.107.711	100,0 %	405.102	1.158	
Statlig tjenesteyting				25	2,0 %
Privat tjenesteyting				51	4,0 %
Videregående skoler (fylkeskommunal virksomhet)				37	2,9 %
Sum sysselsetting				1 271	100 %

Bygge- og anleggsvirksomhet bidro mest til verdiskapingen, med Kommunal tjenesteyting som en god nummer to. Når det gjelder sysselsetting så var Kommunal tjenesteyting størst, men også Bygge- og anleggsvirksomhet og Jordbruk/skogbruk var viktige i forhold til sysselsetting. Når det gjelder verdiskaping pr sysselsatt er Industrisektor høyest med en verdi på over 790 000 kr pr sysselsatt.

2.4.9. Roan

Roan er en kommune med såvidt under 1 000 innbyggere pr 1. okt. 2009. Kommunen dekker et areal på ca. 375 km², og har blant annet ” Bessakerfjellet vindpark” som er Norges nest største vindpark.¹⁶

¹⁶ Vindparken åpnet i 2008, så denne omfattes uansett ikke av verdiskapingtallene her.

I 2007 summerte verdiskapingen seg til 168 millioner kroner, for de næringene hvor vi har tall for dette. Tilhørende antall sysselsatte var 357 personer og verdiskapingen pr sysselsatt 469 000 kr. Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling bidro mest til verdiskapingen, med kommunal tjenesteyting på annen plass. Når det gjelder verdiskaping pr sysselsatt skilte Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling seg ut med langt høyere verdiskaping per sysselsatt enn neste næring som var Bygge- og anleggsvirksomhet.

Tabell 2.12 Verdiskaping og sysselsetting i Roan kommune fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping kr	Andel av verdi- skaping	Verdiskaping pr. sysselsatt	Syssel- setting antall	Andel av syssel-setting
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	83.560.435	49,9 %	971.633	86	23,2 %
Kommunal tjenesteyting	48.887.000	29,2 %	344.275	142	38,4 %
Jordbruk, skogbruk	14.687.824	8,8 %	244.797	60	16,2 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	8.569.000	5,1 %	451.000	19	5,1 %
Varehandel, diverse	4.585.000	2,7 %	191.042	24	6,5 %
Transport, kommunikasjon	2.891.000	1,7 %	361.375	8	2,2 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	1.876.000	1,1 %	375.200	5	1,4 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	1.381.000	0,8 %	153.444	9	2,4 %
Bygging av skip og oljeplattformer	1.043.000	0,6 %	347.667	3	0,8 %
Industri ekskl. fiskeforedling	90.000	0,1 %	90.000	1	0,3 %
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	167.570.259	100,0 %	469.384	357	
Statlig tjenesteyting				7	1,9 %
Privat tjenesteyting				6	1,6 %
Sum sysselsetting				370	100 %

Marine Harvest har et stort smoltanlegg i kommunen og sysselsettingen her betyr mye. Kommunen har også et lakseslakteri og et fiskemottak for hvitfisk og har for øvrig gode lokaliteter for oppdrett. De er i ferd med å bygge ut havneanlegg med næringspark, har en stor vindmøllepark, og satser også mer på sjøbasert næring og trafikk.

2.4.10. Osen

Osen kommune har pr 1. okt. 2009 1026 innbygger og ligger på kysten helt nord i Sør-Trøndelag. Kommunen dekker et areal på 387 km² og er preget av en kontrastfylt og spennende natur, ”mellom storhavet og stille fiskevann”.

I 2007 har vi beregnet en verdiskaping på 181 millioner kroner for Osen kommune. Antall sysselsatte var 397 personer (i tillegg kommer 31 i statlig og privat tjenesteyting) og verdiskapingen pr sysselsatt var på 455 000 kr. Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling bidro mest til verdiskapingen, med kommunal tjenesteyting som nummer to. Sysselsettingsmessig er kommunal sektor størst. Når det gjelder verdiskaping pr sysselsatt skilte Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling seg radikalt ut, sammen med Bergverksdrift og utvinning.

Tabell 2.13 Verdiskaping og sysselsetting i Osen kommune fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping kr	Andel av verdi- skaping	Verdiskaping pr. sysselsatt	Sysselsetting antall	Andel av syssel- setting
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	72.561.847	40,1 %	1.051.621	69	16,1 %
Kommunal tjenesteyting	47.121.000	26,0 %	302.058	156	36,4 %
Bergverksdrift og utvinning	14.058.000	7,8 %	1.004.143	14	3,3 %
Jordbruk, skogbruk	13.947.566	7,7 %	244.694	57	13,3 %
Transport, kommunikasjon	8.532.000	4,7 %	266.625	32	7,5 %
Bygge- og anleggsvirksomhet	7.246.000	4,0 %	452.875	16	3,7 %
Industri ekskl. fiskeforedling	5.450.000	3,0 %	681.250	8	1,9 %
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	4.308.000	2,4 %	430.800	10	2,3 %
Varehandel, diverse	3.913.000	2,2 %	150.500	26	6,1 %
Hotell- og restaurantvirksomhet	3.849.000	2,1 %	427.667	9	2,1 %
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	180.986.413	100,0 %	455.885	397	
Statlig tjenesteyting				8	1,9 %
Privat tjenesteyting				23	5,4 %
Sum sysselsetting				428	100 %

Kommunen sier selv den er opptatt av å satse på å beholde bosettingen og utvikle fiskeindustri. Den håper å få opp akvakulturnæring og naturbasert turisme, og ønsker derfor å holde igjen i forhold til vindkraft.

2.5. Verdiskaping sammenliknet med referanseregioner

I dette kapittelet sammenligner vi verdiskapingen i Kysten er klar-regionen med utvalgte referanseregioner.

- Trondheim
- Nabokommunene til Trondheim, Malvik, Klæbu, Melhus og Skaun
- Norge

Tabellene nedenfor viser verdiskapingen per næring i de ulike regionene, i de næringene hvor vi har verdiskapingstall. Vi har beregnet sum også uten kraft- og vannforsyning samt olje og gass, på egen linje (grå skrift). I nederste del av tabellen viser vi sysselsettingstall som også omfatter statlig og privat tjenesteyting.

Tabell 2.14 Verdiskaping i Kysten er klar og sammenligningsregioner fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping kr			
	Kysten er klar	Naboer Trondheim	Trondheim	Norge
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	1.448.990.109	18.286.346	29.536.518	15.829.402.961
Kommunal tjenesteyting	1.319.273.000	1.168.137.000	4.388.455.000	144.263.685.000
Industri ekskl. fiskeforedling	610.794.000	312.484.000	3.694.034.000	167.855.042.000
Bygge- og anleggsvirksomhet	585.273.000	406.823.000	2.739.460.000	96.309.203.000
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	469.389.494	475.715.544	11.206.448.804	291.232.565.000
Varehandel, diverse	383.505.000	274.916.000	5.446.612.000	178.411.210.000
Jordbruk, skogbruk	321.282.136	128.854.302	56.434.043	16.544.000.000
Transport, kommunikasjon	297.738.000	236.001.000	2.032.297.000	137.280.700.000
Bygging av skip og oljeplattformer	153.146.000	0	45.214.000	24.028.687.000
Kraft- og vannforsyning	87.448.000	23.267.000	2.272.610.000	40.359.158.000
Hotell- og restaurantvirksomhet	64.070.000	32.591.000	973.852.000	22.481.005.000
Bergverksdrift og utvinning	20.135.000	3.831.000	27.139.000	2.945.314.000
Olje- og gassutvinning	0	2.292.000	742.681.000	471.989.205.000
Diverse	-348.000	21.000	1.715.760.000	5.432.452.000
Sum (uten bl.a. statlig virksomhet)	5.760.695.739	3.083.219.192	35.370.533.365	1.614.961.628.961
Tilhørende sysselsetting	12.354	7.616	61.047	1.955.216
Sum uten olje/gass og kraft (og uten bl.a. statlig virksomhet)	5.673.247.739	3.057.660.192	32.355.242.365	1.102.613.265.961
Tilhørende sysselsetting	12.259	7.571	59.949	1.905.244
Statlig tjenesteyting	743	321	18 072	251 466
Privat tjenesteyting	781	991	7707	198 056
Sum sysselsetting¹⁷	13.878	8928	86.826	2.404.738

Som tidligere omtalt er den viktigste næringen i Kysten er klar-regionen Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling. Hos Nabokommuner til Trondheim er den viktigste næringen Kommunal tjenesteyting. I Trondheim er den viktigste næringen Finansielle tjenester, eiendomsdrift, nummer to er Varehandel. I tillegg til de næringene hvor vi har verdiskapingstall, må spesielt nevnes over 18 000 arbeidsplasser innen statlig sektor som ligger i Trondheim, dette utgjør over 20 pst av Trondheims arbeidsplasser. I tillegg kommer 7 700 arbeidsplasser innen privat tjenesteyting. For landet Norge er olje- og gassutvikling naturlig nok viktigste næring for verdiskapingen.

Tabellen under fremstiller tallene for verdiskapingen *per sysselsatt* i de samme næringene, for Kysten er klar og referanseregionene.

¹⁷ Fylkeskommunal tall er ikke med

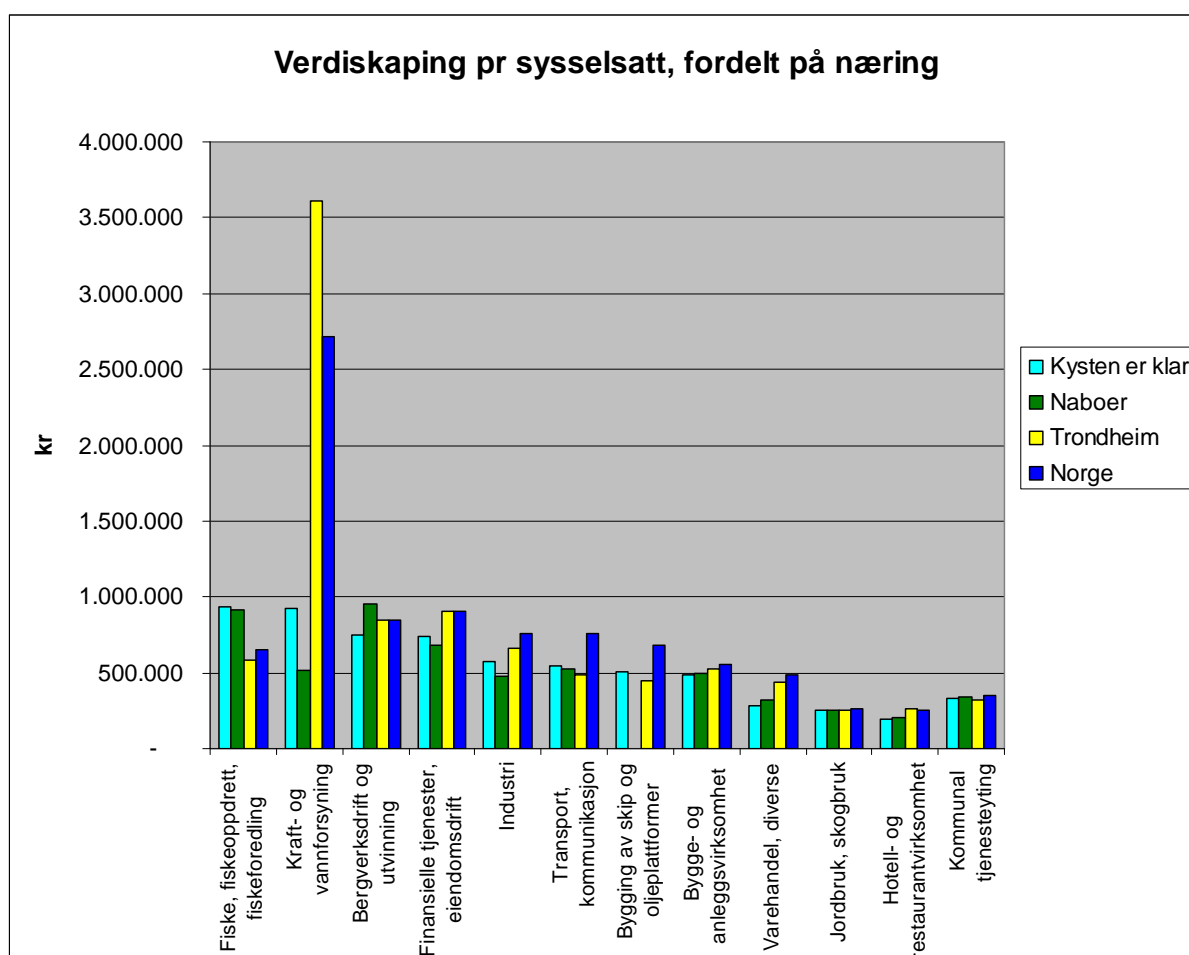
Tabell 2.15 Verdiskaping pr sysselsatt i Kysten er klar og sammenligningsregioner, fordelt på næringer (2007)

Næringsinndeling	Verdiskaping pr sysselsatt kr			
	Kysten er klar	Naboer Trondheim	Trondheim	Norge
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	936.040	914.310	579.140	655.679
Kraft- og vannforsyning	920.500	517.040	3.607.310	2.715.410
Bergverksdrift og utvinning	745.740	957.750	848.090	850.500
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	743.880	680.560	900.550	902.456
Industri ekskl. fiskeforedling	577.850	472.740	662.010	761.660
Transport, kommunikasjon	549.330	524.440	484.680	755.810
Bygging av skip og oljeplattformer	503.770	-	452.140	680.120
Bygge- og anleggsvirksomhet	486.510	496.730	525.100	557.380
Varehandel, diverse	284.710	320.410	433.640	483.030
Jordbruk, skogbruk	252.770	249.710	257.690	261.272
Hotell- og restaurantvirksomhet	195.330	206.270	267.460	253.970
Kommunal tjenesteyting	329.818	344.990	324.494	347.649
Olje- og gassutvinning	-	-	1.586.920	13.443.530
Diverse	-	-	718.490	628.970
Gjennomsnitt	466.302	404.834	579.398	825.976
Gjennomsnitt uten kraft/vann og olje/gass	462.782	403.865	539.713	578.725

Når vi ser på verdiskaping pr sysselsatt i Kysten er klar-regionen finner vi de høyeste tallene i Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling, tett etterfulgt av Kraft- og vannforsyning. Hos nabokommuner til Trondheim er det Bergverksdrift og utvinning som gir den høyeste verdiskapingen pr sysselsatt (men dette er en liten næring totalt sett). I Trondheim gir kraft- og vannforsyning høyest verdiskapingsbidrag per sysselsatt, mens det for Norge fortsatt er næringen Olje- og gassutvinning som er på topp. Verdiskaping per sysselsatt er også beregnet uten tallene for kraft/vann og olje/gass på nederste linje. Vi ser at det slår ut nokså sterkt negativt på samlet verdiskaping per sysselsatt i Trondheim og ikke minst i Norge når vi tar vekk næringene kraft/vann og olje/gass.

Det kan muligens argumenteres for at næringen Finansielle tjenester, eiendomsdrift også kunne holdes utenfor sammenlikningen, med den begrunnelse at denne næringens dominans er nokså særegen for by-regioner som Trondheim, men mindre interessant ved sammenlikning med en kystregion. Finansielle tjenester er imidlertid svært viktig for Trondheims verdiskaping og det ville derfor ikke være riktig overfor Trondheim å plukke vekk denne fra sammenlikningen. Dersom vi likevel gjør dette som en ren illustrasjon så finner vi at gjennomsnittlig verdiskaping per sysselsatt vil bli omtrent identisk i Kysten er klar og Trondheim; hhv 447.500 og 445.000 kroner.

Tallene fra tabell 2.15 er grafisk fremstilt i figuren under. Olje og gassutvinning er tatt ut av sammenligningen, da denne næringen ikke er representert i Kysten er klar og har en verdiskaping pr. sysselsatt som vanskeliggjør sammenligning med de andre næringene. Også for kraft og vann ligger verdiskapingen per sysselsatt i Norge og Trondheim langt over Kysten er klar og nabokommunene. Dette kan i noen grad relateres til datakvaliteten som tidligere omtalt, og det bør derfor ikke legges stor vekt på tallene for denne næringen.

Figur 2.6 Verdiskaping pr sysselsatt i Kysten er klar og sammenligningsregioner, fordelt på næringer (2007)

Som en overordnet kommentar til figuren over kan man si at Kysten er klar skiller seg relativt lite ut fra de andre regionene når det gjelder de ulike næringers verdiskaping *pr sysselsatt*. Det er langt på vei de samme næringene som har hhv høy og lav verdiskaping per sysselsatt i alle regioner. Noen næringer, eksempelvis Jordbruk/skogbruk og Bygge- og anleggsvirksomhet, har generelt svært liten geografisk variasjon i verdiskaping pr sysselsatt, mens det for andre næringer er noe større geografiske forskjeller, eksempelvis Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling og Transport, kommunikasjon.¹⁸ Ingen av referanseregionene har så høy verdiskaping per sysselsatt innen Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling som Kysten er klar.

¹⁸ Det presiseres at verdiskapingstallene for skogbruk (del av Jordbruk/skogbruk) og finansiell tjenesteyting (del av Finansielle tjenester, eiendomsdrift) er fylkesvise tall fordelt på kommunene etter sysselsettingsandeler, dermed vil verdiskapingen per sysselsatt per definisjon ikke ha noen geografisk variasjon for disse næringene.

2.6. Ringvirkninger – bidrag til økt verdiskaping utenfor regionen

Den økonomiske aktiviteten som skjer i Kysten er klar-regionen vil også gi opphav til økt verdiskaping andre steder i økonomien. Dette omtales som ringvirkninger eller multiplikatoreffekter og går via økt økonomisk aktivitet hos underleverandørene. Den enkelte næring genererer etterspørsel etter ulike typer innsatsfaktorer fra andre innenlandske næringer, som i sin tur genererer etterspørsel etter enda flere innsatsfaktorer osv. Dersom en rent hypotetisk tenker seg at en økonomisk aktivitet faller vekk, så vil den samlede verdiskapingen i Norge falle med *mer enn* den direkte betydningen av denne aktiviteten grunnet ringvirkningseffektene.

Noen næringer genererer større ringvirkninger enn andre, dette avhenger av sammensetningen av innsatsfaktorer som medgår i produksjonen og ikke minst hvor stor andel av disse som er leveranser fra innenlandske produsenter i motsetning til import. Havbruk og fiskeforedling er blant de næringer som genererer store ringvirkninger, noe som dokumenteres i en årlig ringvirkningsanalyse som SINTEF gjennomfører for fiskeri- og havbrukssektor, se f.eks. SINTEF (2009). Et innlysende eksempel på ringvirkninger er nettopp SINTEFs egen aktivitet innen fiskeri- og havbruksforskning: forskningsvirksomheten ligger i Trondheim, men er generert av den store havbruksaktiviteten på kysten. Generelt vet vi at næringer som fiskeforedling, næringsmiddelindustri, treforedling, havbruk, bygging av skip og oljeplattformer samt en del andre industrinæringer kommer ut med høye ringvirkninger i et nasjonalt perspektiv. I motsatt ende ligger kommunal og statlig tjenesteyting, kraft- og vannforsyning og olje- og gassutvinning og rørtransport. Dette betyr at næringsstrukturen i en region har stor betydning for omfanget av samlede ringvirkninger. Kysten er klar har generelt mye aktivitet innen næringer med store ringvirkninger.

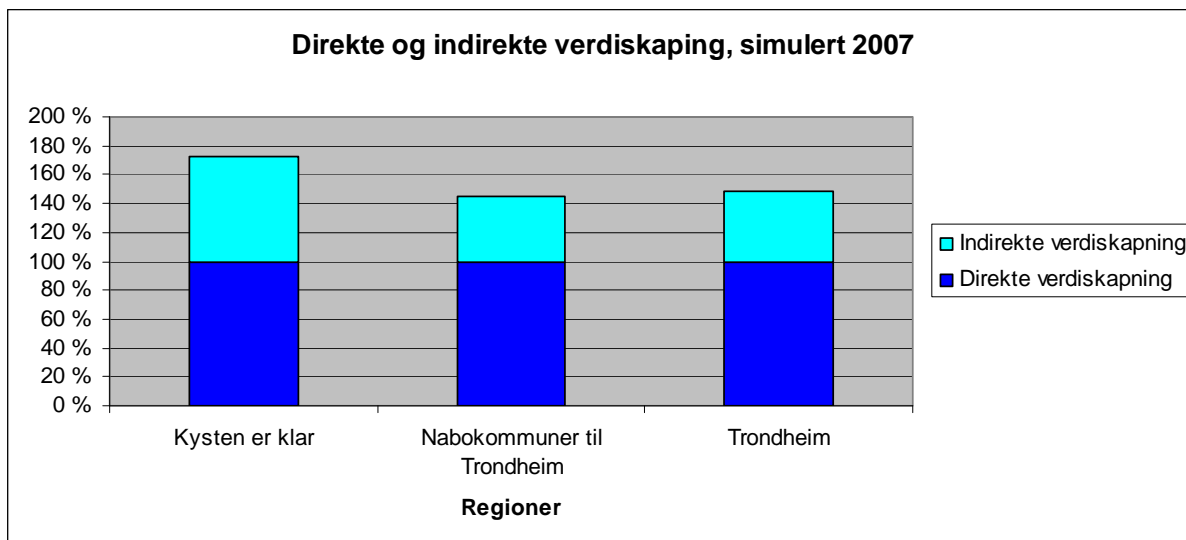
I tabell 2.16 har vi simulert samlede indirekte virkninger (hhv målt i verdiskaping og sysselsetting) for Kysten er klar og referanseregionene Trondheim og Nabokommuner¹⁹. Vi har benyttet en nasjonal variant av PANDA-modellen. Tolkningen av disse tallene er som følger: en antar at verdiskapingen (sysselsettingen) øker gjennomgående med en prosent i alle næringer i regionen, tabellen sier da noe om den samlede virkningen på nasjonal verdiskaping (sysselsetting). Resultatet viser at Kysten er klar bidrar til å øke den nasjonale verdiskapingen med 73 pst ut over direkte økning i egen verdiskaping. Tallene for Nabokommuner og Trondheim er 45 pst og 49 pst. Tilsvarende bidrar Kysten er klar med en økning i den nasjonale sysselsettingen på 62 pst når sysselsettingen i regionen øker gjennomgående med en prosent. Også her ligger Kysten er klar godt over Nabokommuner og Trondheim.

Tabell 2.16 Ringvirkninger, simulering, for verdiskaping og sysselsetting (2007)

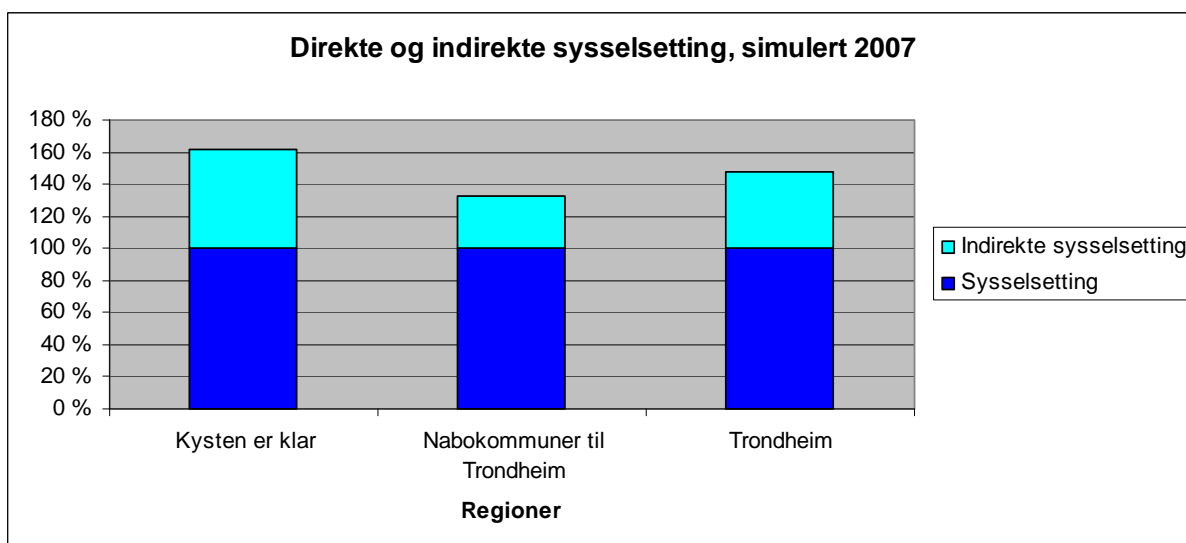
	Ringvirkninger (prosent)		
	Kysten er klar	Naboer Trondheim	Trondheim
Ringvirkninger (simulert), verdiskaping	73 %	45 %	49 %
Ringvirkninger (simulert), sysselsetting	62 %	32 %	47 %

¹⁹ Beregning av nasjonale ringvirkninger for den samlede virksomheten i Norge ville nødvendigvis bli null og denne øvelsen er derfor meningsløs.

Summen av direkte og indirekte virkninger kan benyttes som et mål på samlet samfunnsøkonomisk betydning av regionen. Figurene under fremstiller grafisk det samme som tabell 2.16, direkte verdiskaping (sysselsetting) i bunnen, med simulert indirekte verdiskaping (sysselsetting) lagt til på toppen.

Figur 2.7. Direkte + indirekte verdiskaping, simulert 2007

Figur 2.8. Direkte + indirekte sysselsetting, simulert 2007

3. Sammenlikningsanalyse – og mulige årsaker til forskjeller i verdiskaping mellom regionene

I dette kapitlet presenterer vi først en modell som kan bidra til å strukturere tankene om hva som påvirker verdiskapingen i en kommune/region. Vi argumenterer for at det er relevant å studere hhv befolkningsutvikling, utdanningsnivå og næringsstruktur. I de påfølgende delkapitlene gjør vi derfor systematiske sammenlikningsanalyser mellom Kysten er klar og referanseregionene, med hensyn på hhv befolkningsutvikling, utdanningsnivå og næringsstruktur. Til slutt presenterer vi en oversikt over variasjonen i antatt viktige ”bakgrunnsvariabler” fra forklaringsmodellen.

3.1. Forklaringsmodell

Det vil alltid være en rekke ulike faktorer som kan bidra til å forklare nåværende og fremtidig verdiskaping i en region og i de enkelte næringer. En analyse av slike faktorer – og sammenhengen mellom dem – vil i de fleste tilfeller bli nokså kompleks. Vi skal her kun gi en enkel og generell forklaringsmodell for en region i Norge. Utgangspunktet for verdiskapingen vil være den ”formuen” regionen har til disposisjon, i form av realkapital, humankapital og natur- og miljøkapital (tilsvarende Nasjonalformuen²⁰ på nasjonalt nivå).

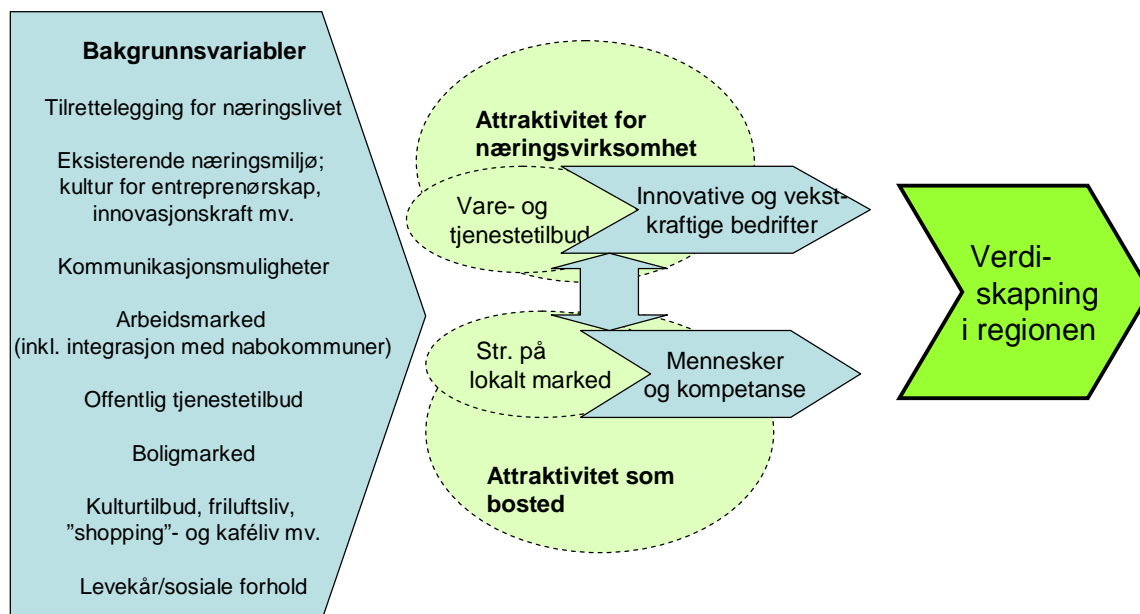
Det må altså være både *bedrifter* og *mennesker* som ønsker å bo og virke i regionen. I tillegg vil det være fordelaktig å ha tilgang til naturressurser som kan utnyttes i økonomisk produksjon. Skal en oppnå høy verdiskaping per sysselsatt er det imidlertid ikke likegyldig hvilken ”type” bedrifter og mennesker regionen har: det er viktig at menneskene besitter høy *kompetanse* og at bedriftene er *innovative og vekstkraftige*.²¹ Vi vil her ta som utgangspunkt at graden av innovativ og vekstkraftig bedrift først og fremst varierer mellom næringer, og dermed at regionens næringsstruktur er en viktig forklaringsfaktor for verdiskapingen (f.eks. målt ved andel teknologi- og kunnskapsintensive næringer eller ved andel ”soloppgangsnæringer” i regionen).

Enkelt sagt er det to måter en region kan øke verdiskapingen på; enten gjøre regionen mer attraktiv for å tiltrekke seg kompetente mennesker og vekstkraftige bedrifter – eller forsøke å øke verdien på de mennesker og bedrifter som allerede finnes. I en liten region som Kysten er klar vil det særlig være den første måten en fokuserer på, siden lokale myndigheter bare i begrenset grad har kontroll over utdannings-, forsknings- og næringspolitiske virkemidler.²² Regionens *attraktivitet* er følgelig viktig. Se figur 3.1.

²⁰ Se omtale/forklaring til den norske Nasjonalformuen
<http://www.ssb.no/forskning/artikler/2009/2/1235484890.0.html>

²¹ Innovasjon gjelder både mht å skape nye produkter, bruke teknologi og utstyr på mest mulige produktive måte, innovasjon mht markedsføring, organisering mv.

²² Vi innser imidlertid at mulige lokale tiltak for å hhv *tiltrekke* og *utvikle* mennesker og bedrifter, langt på vei vil være de samme. Innovative og kompetente aktører er nettopp interessert i å være i en region som bidrar til at de blir enda mer kompetente og innovative – og de tiltrekkes av regioner hvor det allerede finnes en kritisk masse av kompetente og innovative mennesker og bedrifter.

Figur 3.1 Forklaringsmodell verdiskaping

Som vist i figuren må en også gå enda et skritt lenger bak og spørre hva som gjør regionen attraktiv. Nyere næringsøkonomiske modeller er opptatt av hvilke faktorer som bestemmer regioners konkurranseevne med hensyn til å tiltrekke seg bedrifter.²³ Som nevnt i innledningskapitlet er det også gjennomført studier, utviklet indekser mv. for å forklare hva som gjør regioner attraktive som bosted. Vi har forsøkt å oppsummere de viktigste til venstre i figuren, mange av variablene ventes å ha samtidig innvirkning både på regionens attraktivitet for næringsvirksomhet og på attraktivitet som bosted. Eksempler på bakgrunnsvariabler er: tilrettelegging for næringslivet, kommunikasjonsmuligheter, tilgang til et større arbeidsmarked i nabokommunene og offentlig tjenestetilbud.

Den antatt aller viktigste faktoren for bedriftene er likevel tilgangen på kompetente mennesker. Tilsvarende er jobbmulighetene det viktigste for potensielle innflyttere²⁴. Derav den kraftige pilen som går begge veier mellom de to faktorene i figuren. Denne gjensidigheten forsterkes ytterligere ved at befolkningsgrunnlaget også kan være viktig som et *lokalt marked* for bedriftene (gjelder spesielt tjenesteytende sektor, detaljhandel, kultur mv) – og tilsvarende er *omfanget av vare- og tjenestetilbudet* (herunder eksistens av kjøpesentra, kafeer mv) relevant for potensielle innflyttere. Regionens attraktivitet for hhv næringsvirksomhet og som bosted spiller dermed tilbake på hverandre, og kan forsterke hverandre i en positiv eller negativ spiral.

²³ En ofte sitert næringsøkonom er Michael Porter. Modellen beskrives bl.a. på norsk i Reve m.fl. (1992).

²⁴ Telemarksforskning (2009) fant at befolkningsutviklingen og utviklingen i antall arbeidsplasser er hhv viktigste og nest viktigste faktor for å forklare regional utvikling. Andre studier har vist at Norge har en relativt høy geografisk arbeidskraftmobilitet, også sammenliknet med andre land (Carlsen m.fl., 2007). Folk flytter altså dit jobbene finnes.

Bakgrunnsvariablene vil i utgangspunktet ikke være avgjørende for flyttebeslutningen, i alle fall ikke enkeltvis. Likevel må ”totalpakken” regionen kan tilby ventes å ha betydning. Det kan være viktig å gripe fatt i denne pakken dersom en region ønsker å snu en negativ spiral.

3.2. Befolkningstilgang

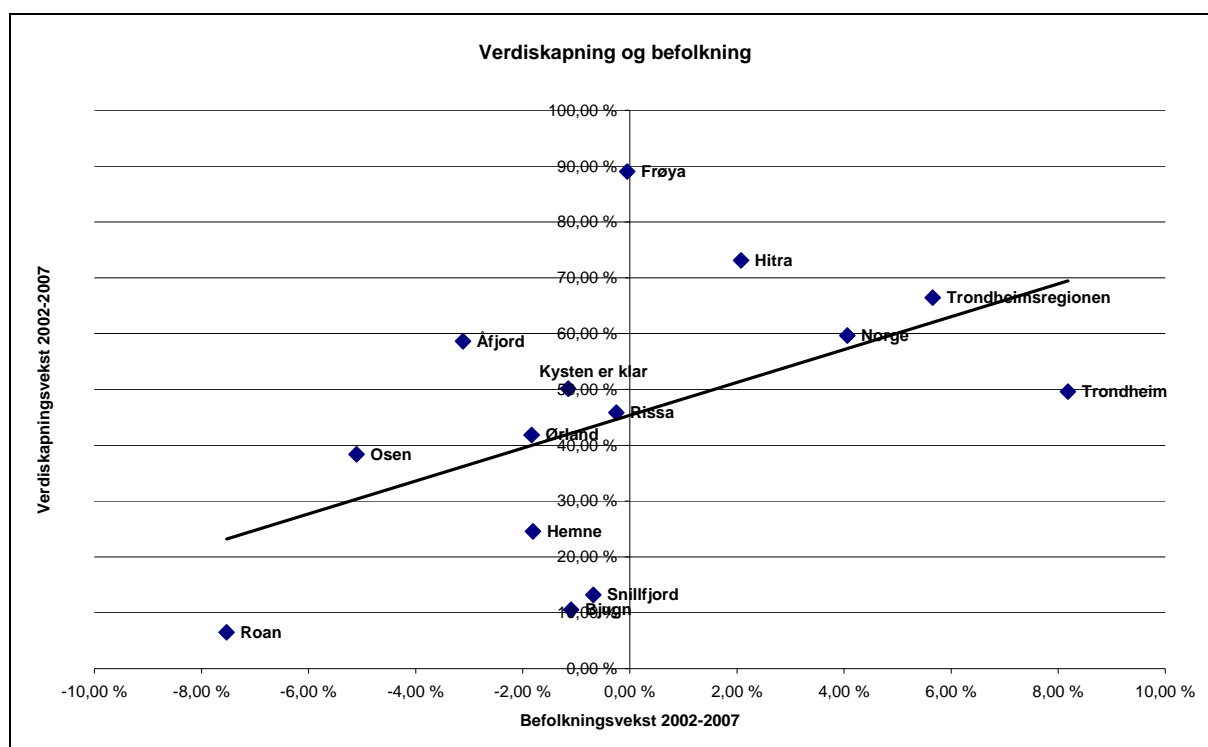
Vi har altså en hypotese om at tilgangen til *mennesker* er avgjørende for regionens samlede verdiskaping. I dette avsnittet presenterer vi en oversikt over befolkningsutviklingen i Kysten er klar og referanseregionene 2002-2007, og sammenholder mot utviklingen i verdiskaping i samme periode – for de næringer hvor vi har tidsserier. Vi viser også prognosene for befolkningsutviklingen fremover.

Tabell 3.1. viser at alle kommunene i Kysten er klar har opplevd en lavere befolkningsvekst enn referanseregionene de senere årene. Faktisk er Hitra eneste kommune som ikke har hatt negativ vekst i perioden 2002-2007. De kommunene som har opplevd sterkest fall i folketallet er Roan og Osen. Både Trondheim og nabokommunene har hatt vekst høyere enn landsgjennomsnittet. Det er derfor nærliggende å tro at mange av Kysten er klar sine innbyggere har flyttet inn til Trondheim.

Tabell 3.1 Befolkningsutvikling i perioden 2002-2007 (SSB)

	Kysten er klar			
	Kysten er klar	Naboer Trondheim	Trondheim	Norge
Befolkningsvekst	-1,15 %	5,65 %	8,18 %	4,06 %
Hemne	-1,81 %			
Snillfjord	-0,68 %			
Hitra	2,08 %			
Frøya	-0,05 %			
Ørland	-1,84 %			
Rissa	-0,25 %			
Bjugn	-1,10 %			
Åfjord	-3,12 %			
Roan	-7,53 %			
Osen	-5,10 %			

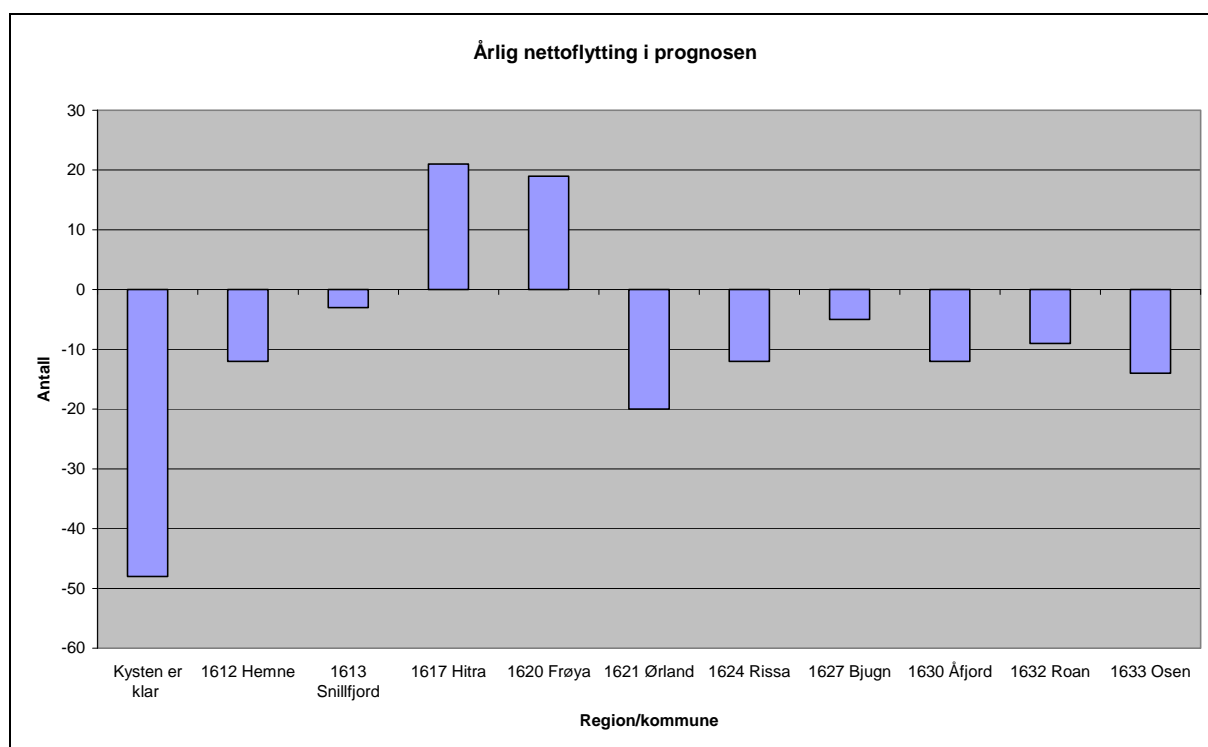
I den neste figuren har vi plottet befolkningsveksten (prosent) mot veksten i regionens verdiskaping i samme periode (løpende/nominelle verdier). Det synes å være en klar sammenheng mellom befolkningsutvikling og verdiskaping i perioden – de kommuner og regioner som har hatt sterkest befolkningsvekst har også hatt størst vekst i verdiskapingen, i tråd med hypotesen. Likevel ser vi at flere kommuner i Kysten er klar, så vel som regionen samlet, kommer relativt godt ut mht verdiskaping, til tross for lav befolkningsvekst. Det må tas forbehold om at vekstraten for verdiskaping kun er regnet ut med utgangspunkt i de næringer hvor vi har tidsseriedata på kommunenivå. Dermed er ikke vekst i primærnæringene (heller ikke havbruk), finansiell tjenesteyting og forsikring eller offentlig sektor inkludert (se vedlegg A om datamaterialet).

Figur 3.2 Vekst i befolkning og verdiskaping (løpende verdier), per kommune og region

Tilgang på yrkesaktive mot 2020

Vi har også benyttet PANDA-modellen til å lage en prognose for yrkesaktiv befolkning i Kysten er klar og referanseregionene fremover. PANDA tar utgangspunkt i prognoser på fødsels- og dødsrater og legger historisk flyttetrend til grunn. Vi benytter perioden 2002-2007 som grunnlag når det gjelder forutsetning om flyttetrend. Totalt for regionen var det en nettoutflytting på 48 personer over denne perioden for Kysten er klar. Figur 3.3. viser hvordan denne flyttingen fordelte seg på kommunene.

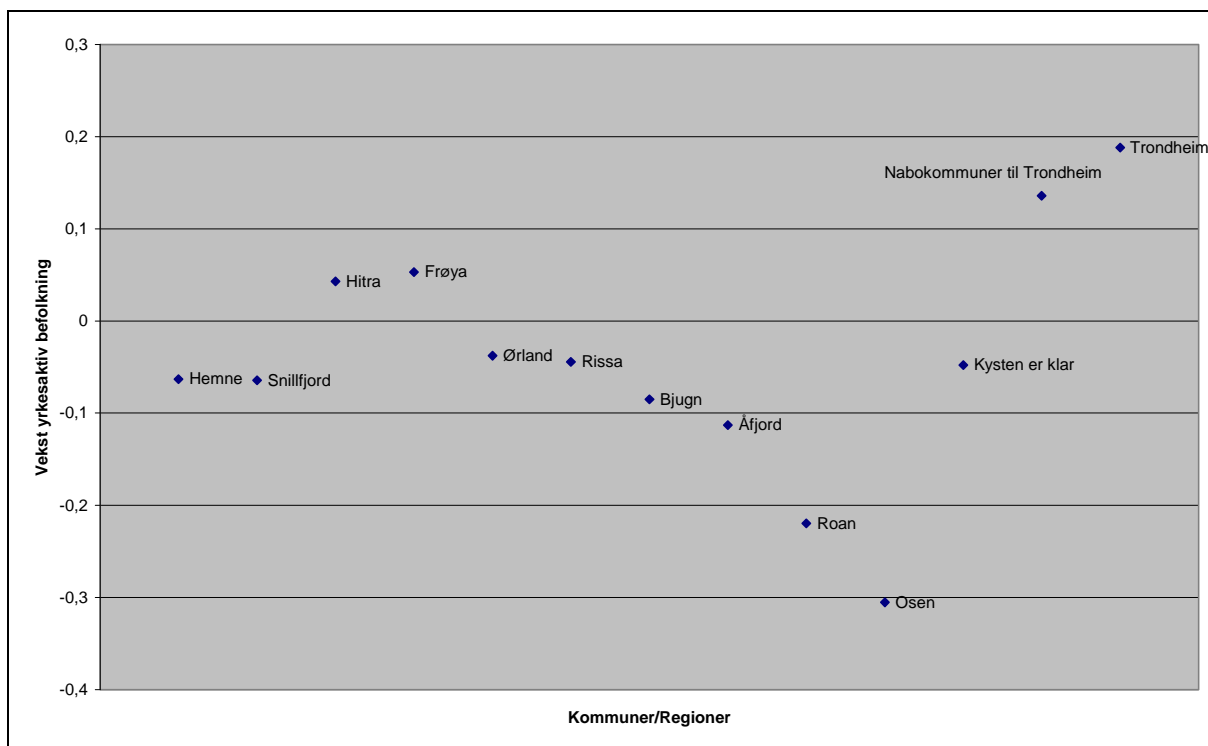

Figur 3.3 Prognoseforutsetninger for årlig nettoflytting for de ulike kommunene

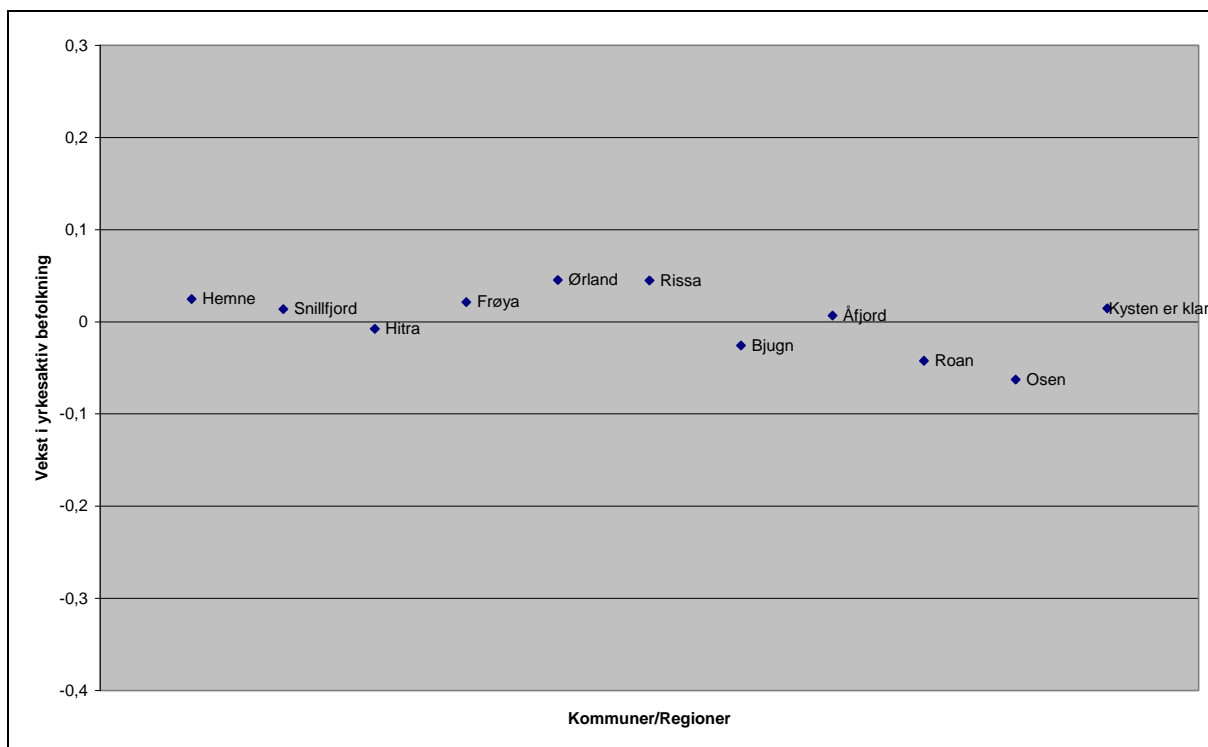
De to neste figurene viser to alternative prognoser for veksten i den yrkesaktive delen av befolkningen mellom 2008-2020. Prognosen vist i figur 3.4 legger historisk flyttetrend til grunn som beskrevet over. Denne viser et nokså negativt bilde for Kysten er klar. Fortsetter flyttetrenden så vil regionen få en betydelig nedgang i yrkesaktiv befolkning. Innad i regionen ser vi at det er forskjeller. Der Hitra og Frøya har vekst i antall yrkesaktive, har Roan og Osen sterk nedgang. Den samme figuren viser av Trondheim og Nabokommuner til Trondheim vil få sterk vekst. Og igjen, dette avhenger om flytteforutsetningene for perioden 2002-2007 holder seg.

I figur 3.5 har vi simulert den yrkesaktive befolkningen under forutsetning om at ingen flytter inn eller ut av regionen. Denne figuren kan vise oss utviklingen i den bosatte yrkesaktive befolkningen. Prognosen er ikke veldig ulik den første fremstillingen, men bildet er ikke like negativt og forskjellene mellom kommunene er mindre. Hvis ingen flytter inn eller ut kan Kysten er klar muligens klare å opprettholde dagens yrkesaktive befolkning, men Roan og Osen uansett vil få en reduksjon.

Dette tilsier at man bør gjøre noe for å stoppe utflyttingen fra regionen. Klarer man dette, og kanskje også om man klarer å snu flyttetrenden andre veien, kan også regionen få vekst i yrkesaktiv befolkning. Dette kan være en viktig drivkraft for vekst også i verdiskapningen i Kysten er klar-regionen.

Figur 3.4 Prognose for vekst i yrkesaktiv befolkning – 2020 i forhold til 2008, regioner (beregnet ved PANDA)

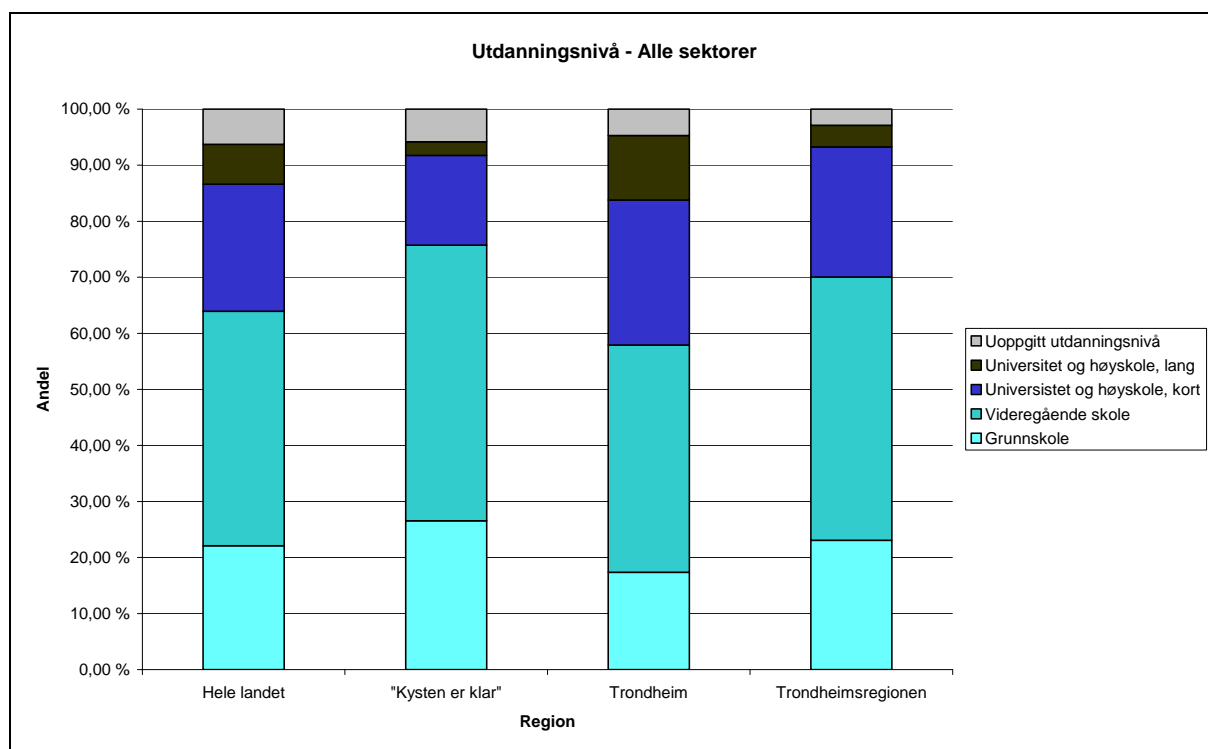

Figur 3.5 Prognose for vekst i yrkesaktiv befolkning forutsatt ingen flytting – 2020 i forhold til 2008, regioner (beregnet ved PANDA)

3.3. Arbeidskraftens kompetansenivå – utdanningsnivåets betydning

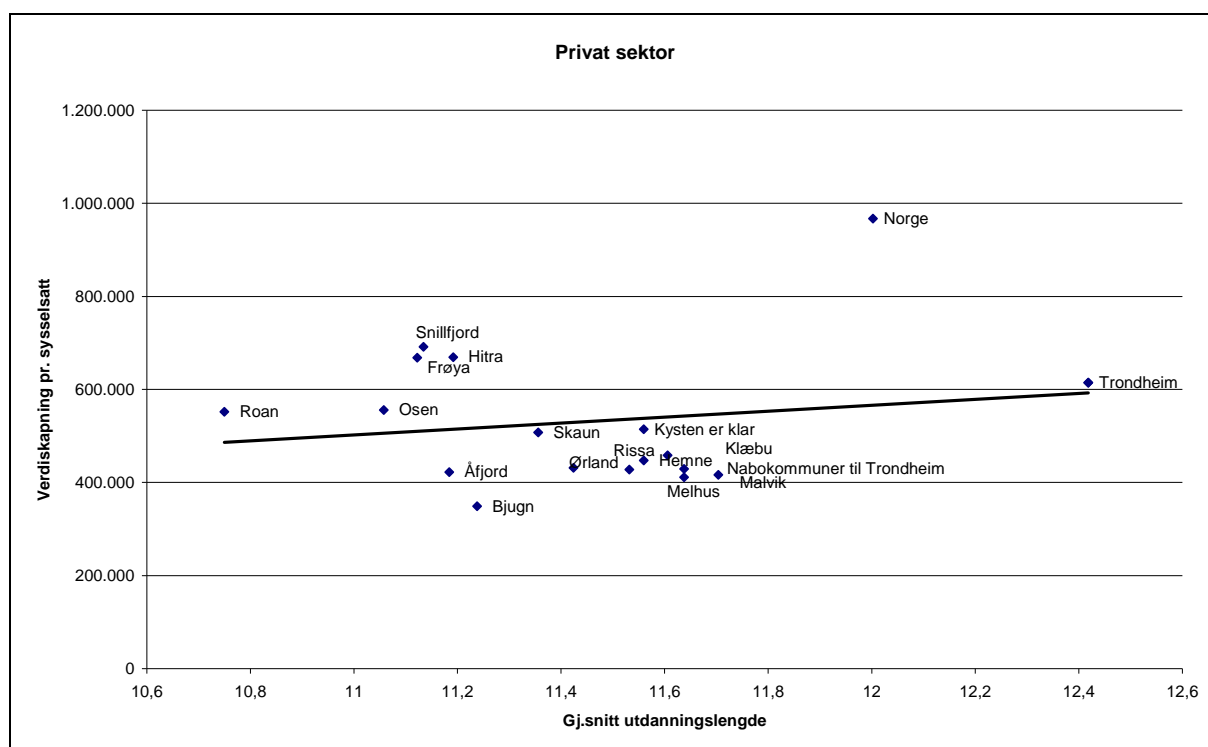
Det er ikke bare *antall* potensielle arbeidstakere som er viktig, men også arbeidstakernes kompetanse. Vi vil benytte statistikk som viser hvordan ansattes utdanningsnivå varierer mellom kommuner og sektorer. Det må presiseres at formell utdanning kun er ett aspekt ved kompetanse. Det skilles ofte mellom utdanning på den ene siden og realkompetanse på den annen side. Realkompetansen er all den kompetansen en person har skaffet seg gjennom arbeid (betalt eller ubetalt), ulike kurs/ etterutdanning, fritidsaktiviteter mv. Betydningen av utdanning alene vil trolig variere mellom næringer. I hvilken grad en region har behov for sysselsatte med universitetsgrad vil dermed avhenge av næringsstrukturen i regionen. Vi har ikke gått systematisk inn i slike forskjeller her. I vårt tilfelle har vi kun komplette utdanningsdata for hhv privat og offentlig sektor samlet og ikke for enkelt næringer.

Figuren nedenfor viser hvordan de sysselsatte i hhv Kysten er klar-kommunene og referanseregionene er fordelt på utdanningsnivå (2007). Utdanningsnivå gjelder de som arbeider i den enkelte kommune, ikke de som bor der. Figuren sier kun noe om *lengde* på utdanningen, ikke hvilke *typer* utdanning de ansatte har. Fagbrev er registrert som tre-årig videregående skole. Vi ser at Kysten er klar kommer ut med noe lavere utdanningsnivå enn de andre regionene, men ikke dramatisk. Spesielt har Kysten er klar få sysselsatte med universitetsutdanning av høyere grad, men andelen med lavere grad er nesten på nivå med referanseregionene.

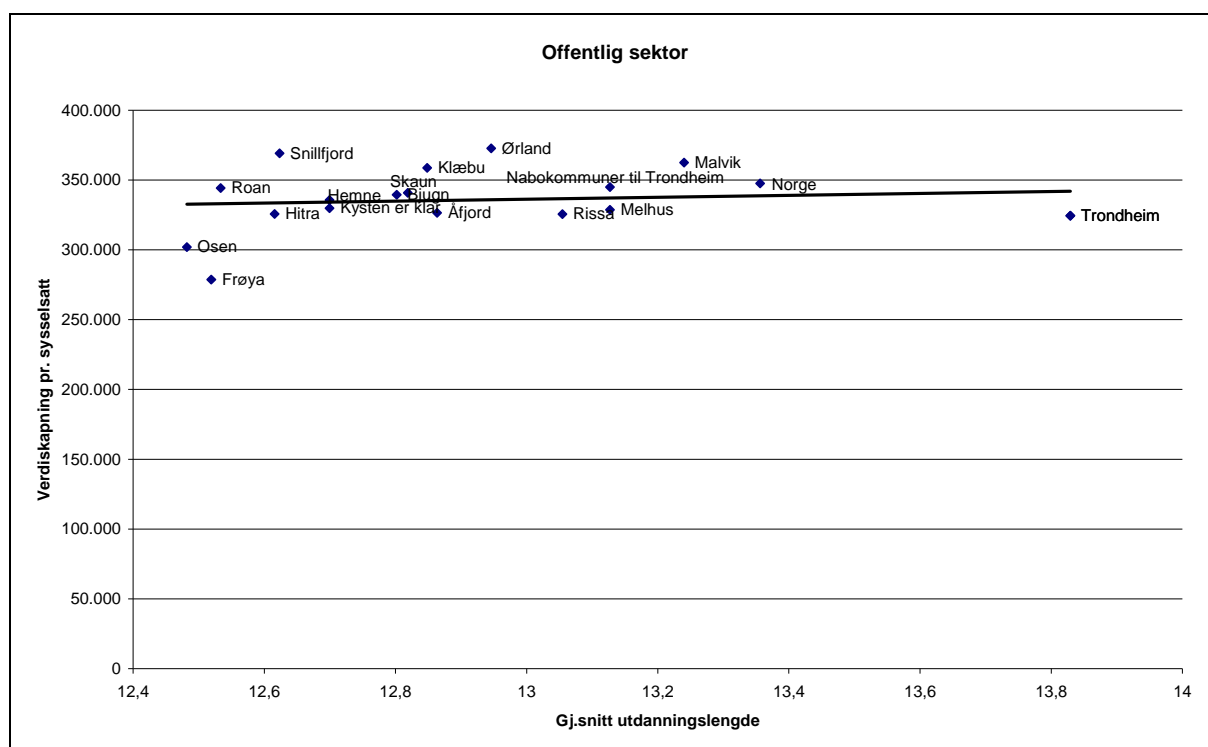
Figur 3.6 Utdanningsnivå, 2007

De to neste figurene viser utdanningsnivå langs den ene aksene og verdiskaping per sysselsatt langs den andre, for hhv privat sektor samlet og for kommunal sektor (2007). Både situasjonen for enkeltkommuner og regionene samlet er vist. Den såkalte regresjonslinjen tilhørende punktene er også tegnet inn for å illustrere korrelasjonen mellom de to variablene.

Figur 3.7 Utdanningslengde og verdiskaping per sysselsatt, privat sektor

Vi ser at linjen har en (svak) positiv helning, dvs. at høyt utdanningsnivå i en kommune sammenfaller typisk med høy verdiskaping per sysselsatt. Trondheim ligger f.eks. høyere enn både Kysten er klar og Naboer, både mht utdanning og gjennomsnittlig verdiskaping per sysselsatt (Norge ligger svært høyt mht verdiskaping, men her er oljesektor inkludert). Denne sammenhengen er imidlertid ikke like tydelig dersom en kun ser på Kysten er klar-kommunene. Vi ser f.eks. at Hitra, Frøya og Snillfjord skiller seg ut med høyere verdiskaping per sysselsatt enn utdanningsnivået "skulle tilsi". I stor grad er det omfanget av havbruk, med sin høye avkastning per sysselsatt, som slår ut på disse kommunenes gjennomsnittlige verdiskaping per sysselsatt. Kompetanse er viktig i alle næringer. Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling er imidlertid næringer der formell høy utdanning ikke har vært vektlagt i like stor grad som i en del andre næringer.

Figur 3.8 Utdanningslengde og verdiskaping per sysselsatt, off. sektor (kun kommunal)

Resultatene for offentlig sektor er enda mindre tydelige. Høyere utdanning synes å være korrelert med høyere verdiskaping per sysselsatt, men ikke mye. Merk at det er ulik skala på aksene i de to figurene, så linjen i den nederste er i virkeligheten nesten flat. Utdanningsnivået er generelt høyere i offentlig sektor, men verdiskapingen er lavere. Dette kan handle om måten verdiskapingen i offentlig sektor er definert i statistikken (fanger stort sett lønnskostnadene, ingen kapitalavkastning), samt det faktum at lønningene i det offentlige er mindre markedsstyrt og lønnsforskjellene små.

3.4. Næringsstrukturens betydning for verdiskapingen

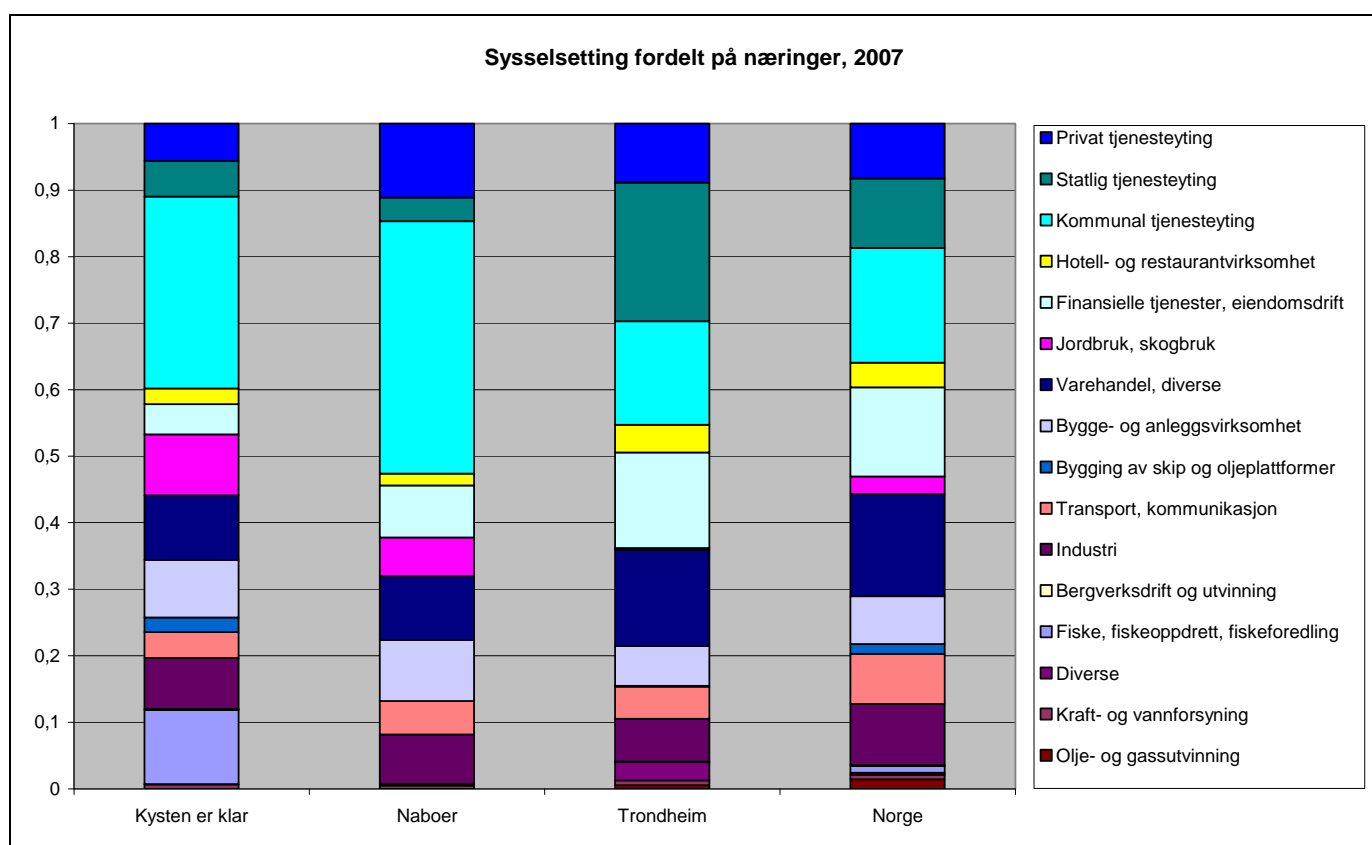
I tillegg til at befolkningstilgang og utdanningsnivå er viktig for å forklare en regions verdiskaping, har vi også en hypotese om at næringsstrukturen har betydning. Vi har allerede sett at ulike næringer har ulik verdiskaping per sysselsatt. En foreløpig konklusjon fra kap. 2.5 var at det ikke er veldig store forskjeller mellom Kysten er klar og de andre regionene når vi ser på verdiskaping per sysselsatt i *enkeltnæringer*. (Jordbruk/skogbruk, hotell og restaurant og kommunal tjenesteyting ligger f.eks. lavt i alle regioner, mens næringer basert på naturressurser som havbruk, kraft og bergverk, samt finansielle tjenester kommer godt ut.) Det synes derfor åpenbart at det spiller en rolle hvilke næringer regionen velger å satse på.

Sammenlikning av næringsstruktur

Figuren under illustrerer hvordan næringsstrukturen varierer mellom regionene, målt ved fordelingen av samlet sysselsetting på ulike næringer i regionen (2007). Statlig og privat tjenesteyting i kategoriene L-Z er også inkludert. Kysten er klar-kommunene skiller seg fra referanseregionene først og fremst ved at Fiske, oppdrett og fiskeforedling er langt viktigere enn i referanseregionene. Også Jordbruk og skogbruk er klart viktigere sammenliknet med

Trondheim og landet som helhet. På den annen side utgjør Finansielle tjenester, eiendomsdrift, Transport, kommunikasjon samt Hotell og restaurant en relativt mindre andel av økonomien i Kysten er klar. Regionen har også en relativt liten andel statlig ansatte sammenliknet med Trondheim og landet som helhet. Disse funnene er ikke overraskende siden man snakker om "utkantkommuner".

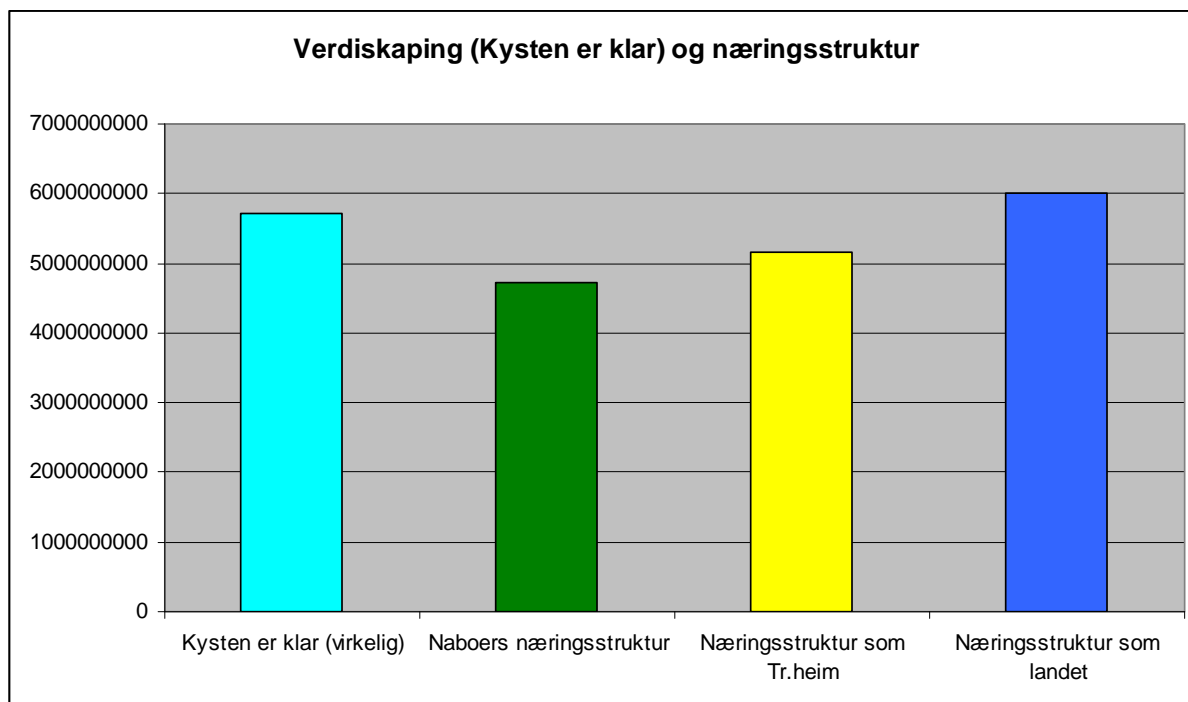
Videre merker vi oss at både Kysten er klar og nabokommunene til Trondheim kommer ut med en relativt stor andel Kommunal tjenesteyting. En viktig årsak til dette er at en stor andel av befolkningen både i Kysten er klar og ikke minst i nabokommunene til Trondheim pendler ut slik at den samlede næringsvirksomheten *i regionen* blir mindre enn befolkningstallet skulle tilsi. Kommunal sektor vil derimot i større grad være "tilpasset" størrelsen på befolkningen og deres behov for kommunale tjenester, og den kommunale sektorens *andel* blir da tilsvarende høyere.

Figur 3.9 Næringsstruktur målt ved fordeling av sysselsettingen på næringer

Vi har gjort en enkel kontrafaktisk analyse (også kalt "hva hvis"-analyse), hvor vi spør hvor høy verdiskapingen i Kysten er klar ville vært i 2007 dersom Kysten er klar hadde hatt identisk næringsstruktur som en av referanseregionene - men med samme totalt antall sysselsatte og samme "produktivitet"/verdiskaping per sysselsatt som i dag. Resultatene er gjengitt nedenfor, og viser at Kysten er klar ikke kunne oppnådd noen høyere verdiskaping med samme næringsstruktur som Trondheim eller nabokommunene (ville faktisk fått et fall på 17 pst med nabokommunene sin næringsstruktur), mens man kunne oppnådd marginalt høyere verdiskaping med en næringsstruktur som landsgjennomsnittet. NB. Olje/gass og

kraft/vann-næringene er holdt utenfor beregningene, det samme gjelder statlig og privat tjenesteyting hvor vi ikke har verdiskapingstall.

Figur 3.10 Simulering av verdiskaping i Kysten er klar under andre forutsetninger om næringsstruktur

Det kan også være interessant å se hvordan Kysten er klar da ville kommet ut med hensyn til gjennomsnittlig verdiskaping *per sysselsatt* over alle næringer (olje/gass og kraft/vann fortsatt ikke med). Første linje i tabell 3.2 reproduserer de faktiske tallene for verdiskaping per sysselsatt i alle regioner fra tabell 2.15. På neste linje har vi simulert verdiskaping per sysselsatt i Kysten er klar under de alternative forutsetningene om næringsstruktur jf. figur 3.10. Disse tallene viser at Kysten er klar ville kommet ut med noe lavere verdiskaping per sysselsatt enn hva de ulike referanseregionene faktisk hadde i 2007. Dette er kanskje ikke uventet, gitt at Kysten er klar i gjennomsnitt har et lavere utdanningsnivå på arbeidsstokken jf. kap. 3.3, i tillegg til at det selvsagt også er andre faktorer som spiller inn.

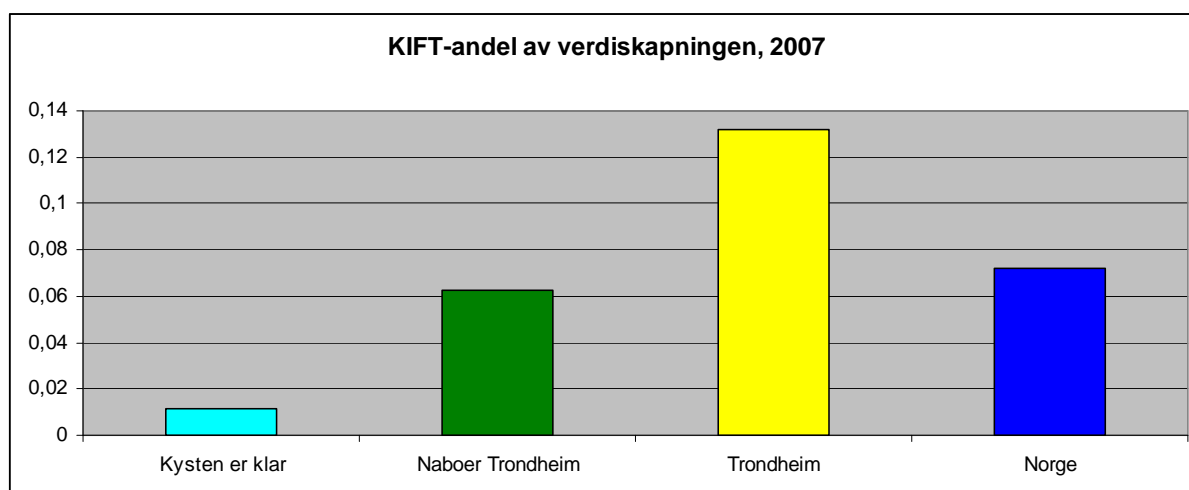
Tabell 3.2 Verdiskaping per sysselsatt 2007 – faktisk og simulert for Kysten er klar

	Verdiskaping pr sysselsatt Kr			
	Kysten er klar	Naboer Trondheim	Trondheim	Norge
Regionenes faktiske verdiskaping per sysselsatt eks. Olje og Kraft	462.782	403.865	539.713	578.725
Verdiskaping per sysselsatt i Kysten er klar – med ulike forutsetninger mht næringsstruktur	462.782	382.652	418.085	485.812

Mål på andel ”innovative og vekstkraftige” næringer

Det er utarbeidet ulike definisjoner og avgrensninger av ”innovative og vekstkraftige” næringer – slike som en region naturlig nok vil ønske seg mer av i fremtiden. Vi vil nedenfor illustrere hvordan Kysten er klar kommer ut sammenliknet med referanseregionene ved bruk av to alternative avgrensninger; hhv andelen av såkalte KIFT-næringer i økonomien og andelen ”soloppgangsnæringer”.

KIFT står for Kunnskaps-Intensiv Forretningsmessig Tjenesteyting. Dette er et mål som ofte brukes på hvor moderne og kunnskapsbasert en økonomi er. Det synes imidlertid å eksistere flere alternative definisjoner. Vi tar utgangspunkt i definisjonen av KIFT-næringer som ble benyttet i Norut Alta (2008). Se vedlegg C for en oversikt. Det dreier seg om ulike typer konsulentvirksomhet knyttet til IKT samt annen forretningsmessig tjenesteyting, eksempler er juridisk tjenesteyting, regnskap/bokføring, arkitekt, tekniske analyser mv. Figuren nedenfor viser våre beregninger av KIFT-næringenes andel av verdiskapingen i de ulike regionene i 2007. Vi ser da at Kysten er klar skiller seg ut med langt lavere aktivitet innen denne type virksomhet enn alle referanseregionene, mens teknologihovedstaden Trondheim kommer særlig godt ut. (Dersom vi setter opp tilsvarende figur målt i sysselsetting blir forskjellene noe mindre).

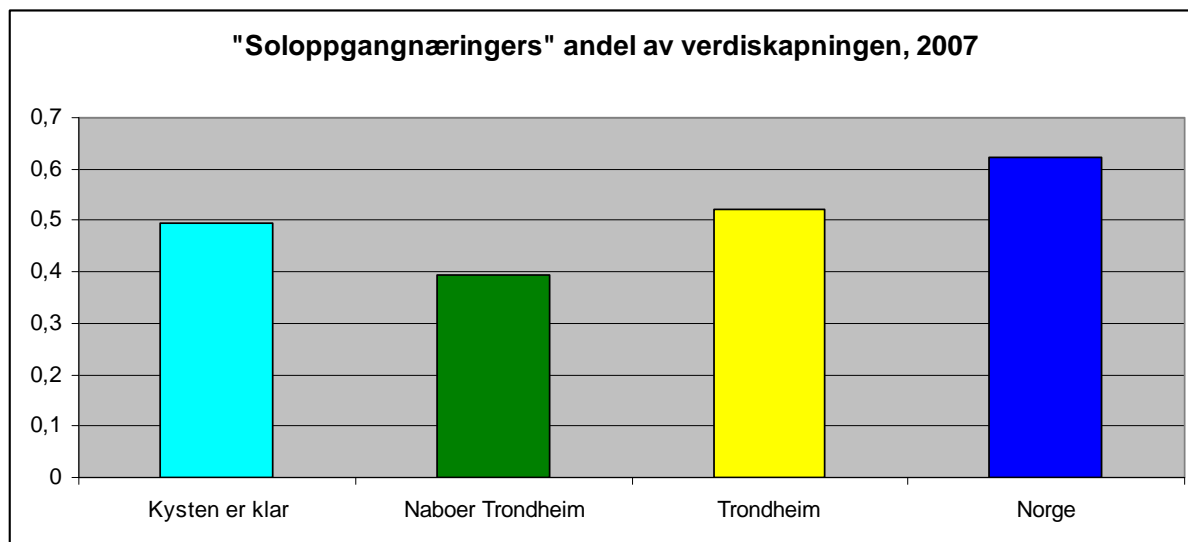

Figur 3.11 KIFT-næringer som andel av verdiskapingen, 2007

”Soloppgangsnæringer” har vi her definert som alle næringer som på nasjonalt nivå har hatt en produktionsvekst på minst fem prosent i gjennomsnitt (ut over lønns- og prisvekst) i perioden 2002-2007.²⁵ Tanken er at dette gir et bilde av næringer som har vært i sterk vekst de senere årene, og som det dermed er nærliggende å tenke vil oppleve fortsatt vekst også i årene fremover. Figuren under viser våre beregninger av ”Soloppgangsnæringenes” andel av verdiskapingen i de ulike regionene. Her kommer Kysten er klar langt bedre ut enn ved beregning av KIFT-andel. Kysten er klar er omtrent på nivå med Trondheim og klart høyere

²⁵ Dermed omfattes følgende næringer ifølge tall fra Nasjonalregnskapet: Tjenester tilknyttet olje- og gassutvinning, Bygging av skip og oljeplattformer, Forretningsmessig tjenesteyting, Verkstedindustri, Finansiell tjenesteyting, Bergverksdrift, Varehandel, reparasjon av kjøretøyer mv., Trelast- og trevareindustri, Bygge- og anleggsvirksomhet, Oljeraffinering, kjem. og mineralsk industri, Metallindustri, Kjemiske råvarer, Møbelindustri og annen industri, Transport ellers samt. Fiske, fangst og fiskeoppdrett. Dette tilsvarer 17 tilsvarende næringer i vår PANDA-struktur.

enn Trondheims nabokommuner. En viktig del av forklaringen er at havbruksnæringen – som har hatt sterk vekst de senere år – utgjør en stor andel av økonomien i Kysten er klar. Dette forsterker inntrykket av denne næringens dominerende betydning for regionen. Finansiell og forretningsmessig tjenesteyting, som også er en viktig del av ”soloppgangs-sektor”, er derimot av mindre betydning i Kysten er klar.

Figur 3.12 Soloppgangsnæringer som andel av verdiskapningen, 2007

3.5. Bakgrunnsvariabler

Til slutt i dette kapitlet presenterer vi en oversikt over variasjon i noen viktige bakgrunnsvariabler fra forklaringsmodellen i kap. 3.1 Vi sammenlikner Kysten er klar med referanseregionene. Vi har benyttet en del tilgjengelige indikatorer, med særlig fokus på forhold som kan påvirkes gjennom kommunens prioriteringer (tallene er i hovedsak hentet fra KOSTRA). For å illustrere i hvilken grad de ulike indikatorene tilsier at regionen er attraktiv, har vi i tabellen under satt en verdi fra null (0) til +++. Null innebærer et nivå på indikator som ikke tilsier at regionen er spesielt attraktiv, mens +++ tilsier en ”svært god karakter”. Verdiene er satt noe skjønnsmessig, en detaljert oversikt over indikatorene finnes i vedlegg D. Vi mener at dette kan være interessant for å belyse mulige bakenforliggende årsaker til ulikheter i verdiskaping, ved å påvirke regionenes attraktivitet for både mennesker og bedrifter. Det ligger imidlertid utenfor rammen av dette prosjektet å forsøke å lage et komplett sett av indikatorer eller vise faktiske effekter av slike bakgrunnsvariabler. (Det vises for øvrig til andre tilsvarende studier av attraktivitet som omfatter samme region, herunder Vareide, 2009a).

Tabell 3.3 Bakgrunnsvariabler, oppsummert langs en skala (0,+,++,+++)

Variabel	Kysten er klar	Trondheim	Naboer Tr.heim	Norge
Tilrettelegging for næringslivet	+++	+	++	+
Kultur for entreprenørskap, innovasjonskraft mv.	+ / ++	+	+++	+++
Kommunikasjonsmuligheter	0	+++	++	
Arbeidsmarked (inkl. integrasjon med nabokommuner)	+	++	+++	
Offentlig tjenestetilbud	+++	++	+ / ++	++
Utdanningstilbud	+ / ++	+++	++	
Boligmarked (prisnivå)	+++	0	++	
Kulturtilbud mv.	+++	++	++	++
Levekår/sosiale forhold	++	+	++	

Når det gjelder støtte og tilrettelegging for næringslivet, så ligger Kysten er klar langt over referanseregionene i bruk av kommunale midler på dette. De fleste kommunene har etablert ”næringshager” o.l. og har et aktivt forhold til dette. Også nabokommunene til Trondheim bruker en del kommunale midler på tilrettelegging for næringslivet, mens Trondheim gjør dette i svært liten grad.

Kultur for entreprenørskap er målt ved frekvens av nyetablering i perioden 2003-2008.²⁶ Her ligger nabokommunene til Trondheim høyest (like over landsgjennomsnittet), Kysten er klar ligger en del under og Trondheim aller lavest.

Kommunikasjonsmulighetene, spesielt til en større by (logistikknutepunkt) er svært viktig for deler av næringslivet. Tilsvarende er nærhet til ”storbylivet” et forhold som innbyggerne kan vektlegge og som kan veie opp for et mer begrenset tilbud mht kultur, kjøpesentra mv. på bostedet. Vi har ikke utredet dette, ut over å konstatere at Kysten er klar har en betydelig ulempe sammenliknet med både Trondheim og også Trondheims nabokommuner (store avstander, dårlige veier mv).

Når det gjelder arbeidsmarkedet i de ulike regionene, har vi skjønnsmessig veid sammen ulike indikatorer: Mål på arbeidsledighet per region viser at nabokommunene til Trondheim kommer noe bedre ut enn både Trondheim og Kysten er klar, men forskjellene er ikke store. Vi har også sett på tilgangen til et større arbeidsmarked (utenfor egen kommune). Her er det særlig nabokommunene til Trondheim som kommer godt ut – deres tilgang på arbeidsplasser øker betraktelig dersom folk er villige til å reise noen få mil. Også for mange av kommunene i Kysten er klar ser vi at størrelsen på arbeidsmarkedet mangedobles dersom folk er villige til å ha en reisevei på inntil 10 mil. Vi har også sett nærmere på *hvor* utpendling fra Kysten er klar i praksis skjer. Naturlig nok går en betydelig strøm til Trondheim og Orkdal, men det skjer også mye pendling internt i Kysten er klar-regionen. Spesielt kan vi si at Hitra/Frøya, Bjugn/Ørland og Åfjord/Roan/Osen langt på vei er lokale, integrerte arbeidsmarkeder.

Vi har sett på en rekke ulike mål på det kommunale tjenestetilbudet i Kysten er klar og referanseregionene, både knyttet til barnehage, skole og helse. Generelt kommer Kysten er

²⁶ SSB lager også en innovasjonsundersøkelse som måler næringslivets innovasjonskraft i ulike regioner, men denne er ikke på kommunenivå.

klar godt ut i sammenlikningen. Et forhold som trekker litt ned er kompetansenivået i barnehagene (andel med førskolelærerutdanning), men Kysten er klar bruker mer penger i forhold til innbyggertallet både på barnehage og helse, og har små klassestørrelser og god PC-dekning i skolen.

Når det gjelder utdanningstilbudet er Trondheim naturlig nok i en særstilling som teknologihovedstaden. Nærhet til Trondheim bør betraktes som en fordel for Kysten er klar, men ikke i samme grad som for nabokommunene til Trondheim. Kysten er klar har imidlertid også et relativt godt tilbud av videregående skoler; det er totalt seks videregående skoler i regionen, med varierende tilbud av linjer.

Videre har vi sett på boligprisene på eneboliger. Høye boligpriser bidrar isolert sett til å gjøre en region mindre attraktiv som bosted. Kysten er klar har generelt langt lavere boligpriser enn både Trondheim og nabokommunene. Ørland er et unntak. En bør ikke legge mye vekt på denne variabelen, det kan jo også argumenteres for at boligpris i seg selv er en indikator på attraktivitet (som fanger opp alle de andre faktorene for attraktivitet).²⁷

Kulturtilbud og andre sider ved fritidstilbudet har vi kun målt ved én indikator, nemlig kommunens budsjettmidler til kultur i forhold til folketallet. Her ligger Kysten er klar høyere enn sammenlikningsregionene. Dette er imidlertid neppe et dekkende mål. Befolkningen er opptatt av den totale pakken av fritidstilbud, herunder også shoppingmuligheter, kaféliv, muligheter til friluftsliv mv. Vi har ikke forsøkt å gjøre noen objektiv kartlegging av dette. Utkantregioner vil uansett ikke kunne konkurrere om å tiltrekke seg de menneskene som er mest opptatt av det urbane livet, men må satse på andre kvaliteter i tillegg.

Levekår/sosiale forhold er også viktig ved valg av bosted. Vi har sett på ulike indikatorer: inntektsnivå, omfang av personer på uføretrygd og sosialstønad samt kriminalitet. Kysten er klar kommer relativt godt ut mht sosialklienter og kriminalitet, men har relativt flere på uføretrygd og har et lavere inntektsnivå (en delforklaring kan muligens være at befolkningen i større grad består av eldre personer). Vi vet også at folk generelt har mer kontakt med familie og naboer på mindre steder, sammenliknet med i storbyen.

Kort oppsummert så kommer Kysten er klar godt ut på de fleste av disse indikatorene, både sammenliknet med nabokommunene til Trondheim og ikke minst sammenliknet med storbyen Trondheim. Men igjen – dette var kun et noe tilfeldig utvalgt sett av indikatorer, med vekt på forhold som kan påvirkes gjennom kommunens prioriteringer. Når Kysten er klar-kommunene på mange områder allerede gjør en større innsats for attraktiviteten enn Trondheim gjør, så sier dette noe om at kommunene forsøker å korrigere for mangelen på arbeidsplasser og kompetanse, som tross alt er de *primære* forklaringsfaktorene jf. forklaringsmodellen.

²⁷ Carlsen m.fl. (2007) gjorde imidlertid en regresjonsanalyse og fant negative effekter på innflytting av boligpris, en støtte til hypotesen om at høy boligpris isolert sett gjør regionen mindre attraktiv.

4. Utvidet omtale av utvalgte næringer

I dette kapitlet vil vi først og fremst ta fiskerisektoren noe mer grundig for oss, siden dette utpeker seg som den viktigste næringen i regionen på mange måter. Vi omtaler også reiseliv – av følgende grunn: Dette er en næring som er i vekst og hvor Kysten er klar har gode naturgitte forutsetninger. Problemet er imidlertid at næringsvirksomhet relatert til ”reiseliv” ikke utgjør én samlet næring i statistikken, og kan derfor ikke så lett identifiseres i de tallene vi har brukt så langt i rapporten.

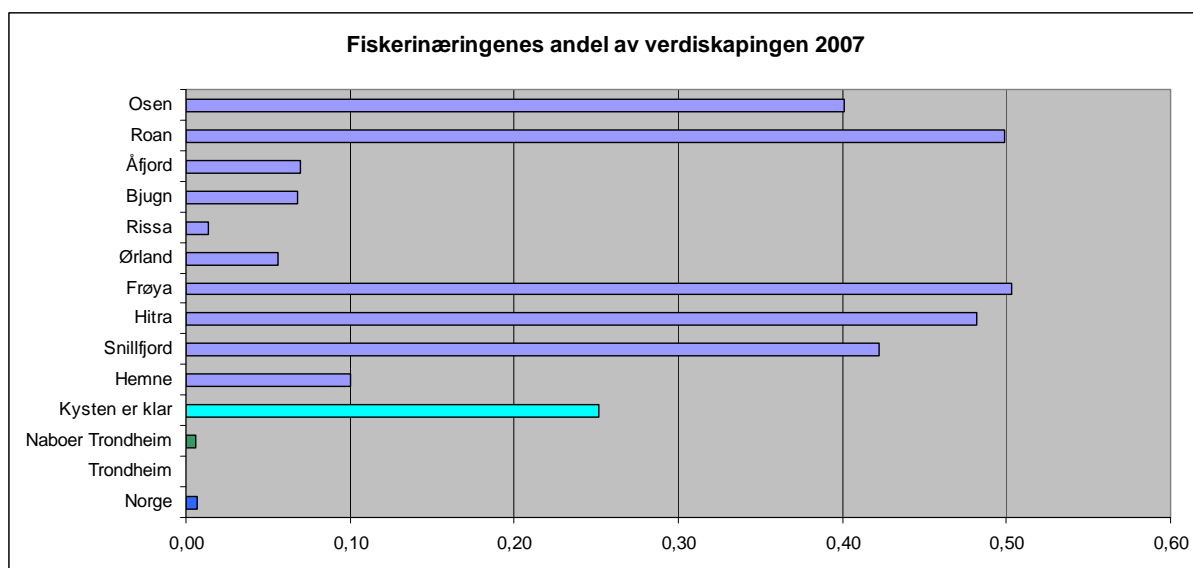
Valget av disse to næringene for nærmere omtale betyr ikke dermed at vi mener at ikke også andre næringer kan være viktige, ha vekstpotensial mv.

4.1. Fiskeri, havbruk og fiskeforedling

Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling kom i den foregående analysen ut som den enkeltstående næring som gav størst bidrag til verdiskapingen i Kysten er klar. Næringen representerte en verdiskaping på 1.448 millioner kr i 2007, nærmere bestemt 25 % av Kysten er klar sin verdiskaping i de næringene vi har tall for. Næringen sysselsetter ca 1 550 personer i regionen.

Det man får bekreftet gjennom disse tallene er Trøndelag sin viktige posisjon i norsk fiskeri- og havbruksnæring. Laks- og ørretproduksjonen i Nord- og Sør-Trøndelag sto i 2008 for ca 20 % (162 000 tonn) av landets totale produksjon, og denne analysen viser at Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling i Kysten er klar sto for over 9 pst av landets totale verdiskaping innenfor disse næringene. Når man ser på fiskeoppdrettsaktiviteten spesielt, stod Kysten er klar regionen for hele 21pst av landets totale verdiskaping fra Fiskeoppdrett. Regionens gunstige klimatiske forutsetninger, dyktige bedriftsledere, sentrale kompetanseinstitusjoner og god tilrettelegging fra kommuner og forvaltning sin side (Trøndelagsmodellen), blir gjerne trukket frem som viktige forklaringsvariabler.

Av enkeltstående næringene er det oppdrettsnæringen som bidrar sterkest til denne verdiskapingen, med 880 av de 1448 millionene, da regionen har noen av landets mest lønnsomme lakseoppdrettsbedrifter (eks. Salmar, Marine Harvest og Lerøy Midnor). Fiske og fangst aktiviteten i kommunene peker seg ikke spesielt ut i nasjonal sammenheng, men er viktig for enkeltkommuner og gir et stipulert bidrag på ca 146 millioner av de 1.448 millionene. Foredlingsaktiviteten er sterkt knyttet til oppdrettsbedriftene, men vi har også bedrifter som eks. Grøntvedt Pelagic som foredler fisk fra fangstsektoren (sild). Det skal også nevnes at blåskjellnæringen er inkludert i tallene og at Trøndelag har noen av de ytterst få bedriftene som tjener penger innen blåskjellnæringen.

Figur 4.1 Fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling sin andel av verdiskaping i de ulike kommunene og regionene (2007)

Figuren over viser at i fem av de ti kommunene i Kysten er klar utgjør verdiskaping fra fiskeri og havbruksnæringen minst 40 % av kommunenes samlede verdiskaping.

Denne aktiviteten i fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling skaper grunnlag for aktivitet i mange andre næringer (ringvirkninger). Leverandører og produsenter av oppdrettsutstyr, konsulenttjenester (innen eksempelvis veterinære tjenester, dykking), emballasje, transport og finansielle tjenester er noen av dem. Disse varene og tjenestene kommer i våre kategorier frem under næringsgrupper som eksempelvis Industri og Varehandel. Reelt sett her derfor fiske, fiskeoppdrett og fiskeforedling en enda større betydning for verdiskapingen enn det de beregnede tallene får frem

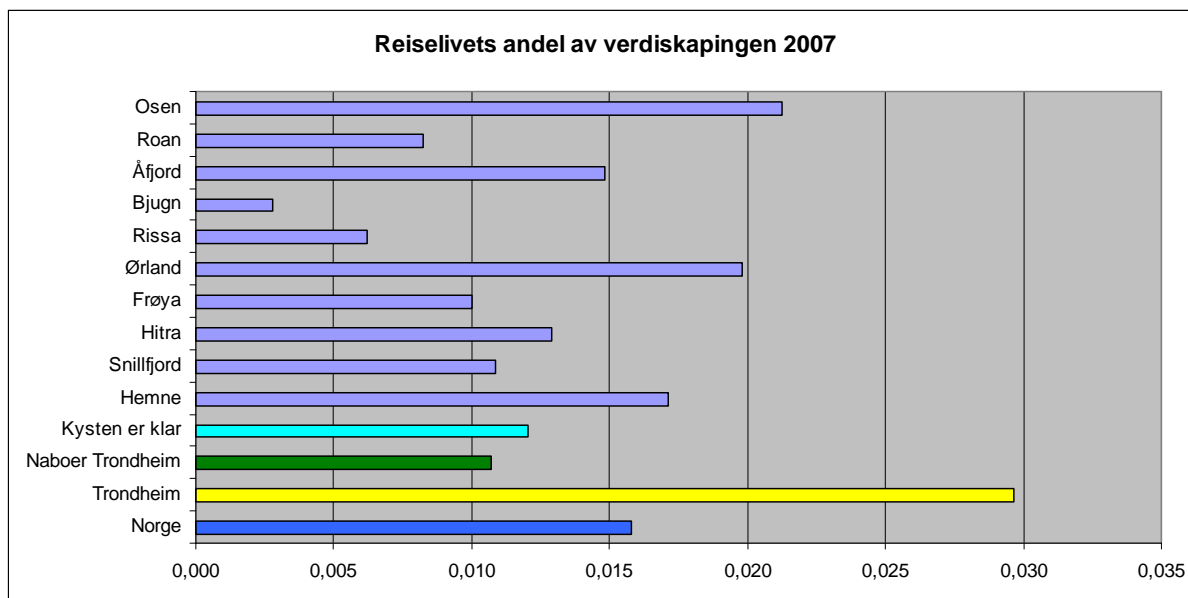
Det kan legges til at anslagsvis 660 millioner kr av den totale verdiskapingen på 1.448 millioner (dvs. ca 45 %) skapes i selskaper som har hovedkontor *utenfor* Kysten er klar regionen. Våre tall viser derfor at disse selskapene bidrar med en betydelig verdiskaping i regionen, selv om hovedkontoret er lokalisert et annet sted.

4.2. Reiseliv

Kysten er klar-regionen er preget av flott og spennende natur, spesielt knyttet til kyst, strand og sjø. Mange av kommunene er også å regne som typiske hytte- og båtlivkommuner, og turistnæringen eksisterer bl.a. som tilleggsnæring for landbruk (utleie av båter og leiligheter, blant annet til utenlandske fritidsfiskere, samt laksefiske i elv). Flere kommuner har uttrykt at de ønsker å satse videre på turisme, herunder "naturbasert turisme".

I dette avsnittet vil vi gi en oversikt over reiselivsnæringen med tall fra 2007. I de tallene vi har tilgang til er "Hotell og restaurant" definert som en næring. Denne næringen må antas å omfatte mye reiseliv/turisme, men er ikke identisk med reiseliv. Både overnatting, restaurantvirksomhet, varehandel, transport og andre næringer retter en større eller mindre andel av sin omsetning mot turister, samtidig som de også betjener lokalbefolkningen. Det

finnes ingen næring som heter ”Reiseliv” e.l. og det blir i utgangspunktet en skjønsmessig vurdering hvilke næringer man ønsker å inkludere i en slik avgrensning. Vi velger å ta utgangspunkt i den samme inndelingen som er benyttet i Telemarksforskning (2009b).²⁸ Resultatene er vist i de tre neste figurene.

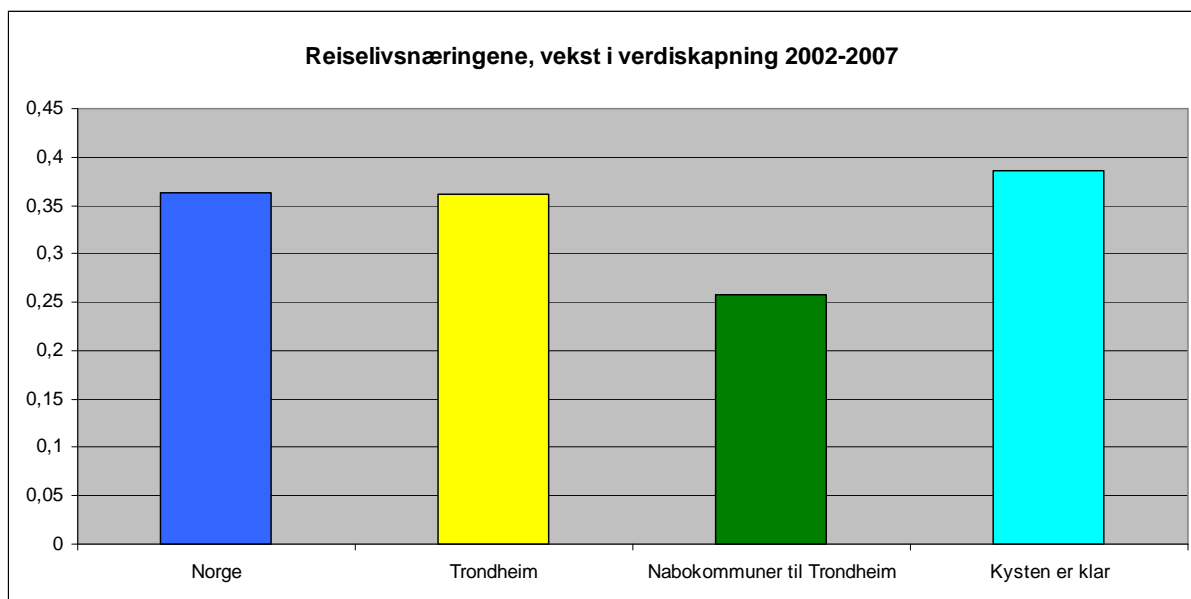

Figur 4.2 Reiseliv, andel av verdiskaping i de ulike kommunene og regionene (2007)

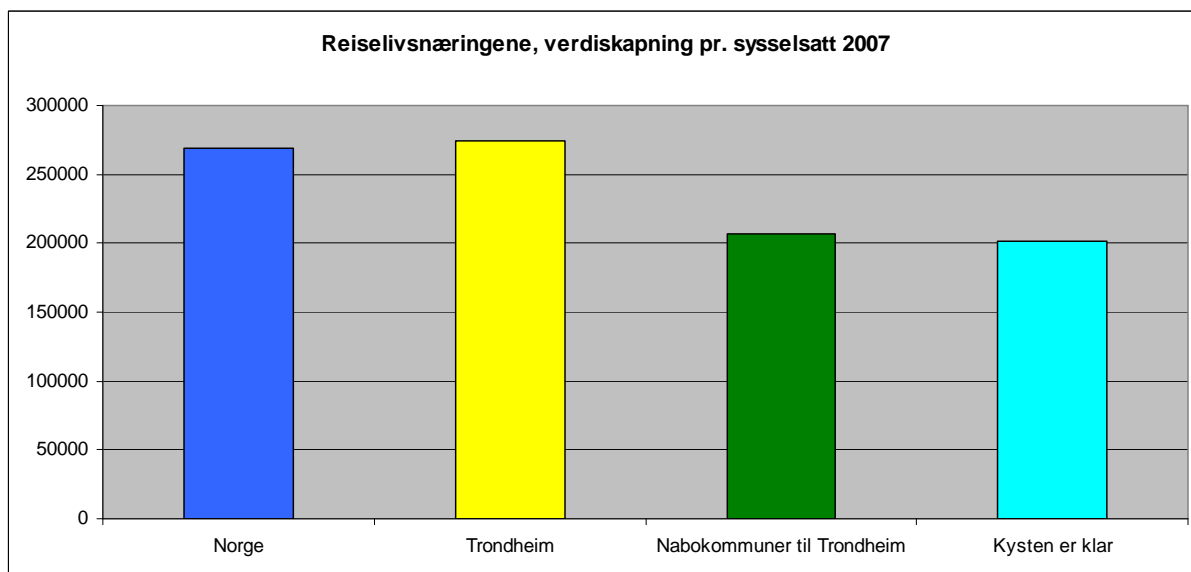
Vi ser at reiselivet utgjør en relativt liten del av verdiskapingen i Kysten er klar, særlig sammenliknet med Trondheim. Det bør dog påpekes at en del av den såkalte ”fisketurismen” ikke nødvendigvis vil være fanget opp av disse tallene. F.eks. vil utleie av rom som en binæring til landbruk kunne være registrert under landbruk. Å forsøke å fange opp dette ville kreve egne undersøkelser som ligger utenfor dette prosjektet.

Også nabokommunene til Trondheim har liten andel reiseliv, skjønt en kan kanskje stille spørsmål ved hvor stort potensialet for reiseliv er i disse kommunene. Bjugn skiller seg ut med svært lite reiseliv, det samme gjelder Rissa og Roan. Osen er den kommunen som har tatt ut mest av potensialet. Når vi ser på *veksten* i reiseliv i perioden 2002-2007 (løpende/nominelle verdier) er det interessant å merke seg at Kysten er klar kommer meget godt ut. Verdiskapingen per sysselsatt er omtrent på nivå med referanseregionene.

²⁸ Våre tall omfatter 551 Hotellvirksomhet, 552 Annen overnatting, 553 Restaurantvirksomhet, 554 Drift av barer, 555 Kantine- og cateringvirksomhet og 633 Reisebyrå-, turistkontorvirksomhet mv. I motsetning til Telemarksforskning har vi også beregnet verdiskaping for disse næringene, i tillegg til sysselsetting. Tallene er hentet fra Strukturstatistikken.

Figur 4.3 Reiseliv, vekst i verdiskaping 2002-2007 (løpende verdier)

Figur 4.4 Reiseliv, verdiskaping per sysselsatt (2007)

Litteratur

Carlsen, Fredrik, Kåre Johansen og Silje L. Kaspersen (2007): *Flytting mellom norske regioner: betydningen av regionale arbeidsmarkeder og konjunktursituasjonen*, NØT 121/2007

Fiskeridirektoratet (2008): *Lønnsomhetsundersøkelse for fiskeflåten 2007*

IRIS (2007): *Verdiskapingsevnen i norske storbyregioner: Indikatorer for kompetansekapital, konkurransedyktig kommunal sektor og internasjonalisering/nettverk*, rapport 32/2007

Norut Alta (2008): *Tromskommunene - indikatorer for omstillingsutfordringer 2008*, rapport 8/2008

Norut Tromsø AS: årlig Konjunkturbarometer for Nord-Norge: <http://www.kbnn.no/>,

Norsk Institutt for Landbruksforskning NILF (2009): rapport om landbrukets økonomiske betydning for Trøndelag, forventes publisert desember 2009

Reve, Torger, Terje Lensberg og Kjell Grønlund (1992): *Et konkurransedyktig Norge*

SINTEF (2009): *Betydningen av fiskeri- og havbruksnæringen for Norge i 2007 – en ringvirkningsanalyse*

Sør-Trøndelag Fylkeskommune: *Årsrapport 2008 med regnskap 2008*

Telemarksforskning (2009a): *Næringsanalyse for Sør-Trøndelag*, TF-notat nr. 21/2009

Telemarksforskning (2009b): *Reiselivet i Lofoten – Statistikk over utvikling av antall arbeidsplasser*, TF-notat nr. 33/2009

Acta Geographica – Trondheim (2003): *Ørlandet – en studie av natur, næring og lokalsamfunn*, feltkursrapport i geografi, NTNU, Serie D nr. 10

Presentasjon av resultatene fra ECON-rapport om betydningen av Ørland hovedflystasjon

Statistikk for oppdrett, samt egne kjøring

Intervju med ordførere og oppdrettsselskap

Vedlegg A: Oversikt over ulike datakilder, og forbehold mht bruk og tolkninger

Verdiskaping

Vi ønsker i denne rapporten å legge til grunn begrepet ”bruttoprodukt” som er synonymt med de enkelte næringsenes bidrag til BNP i Nasjonalregnskapet²⁹. Bruttoprodukt er avledet og definert som produksjon minus produktinnsats. Bruttoprodukt publiseres i basisverdi, dvs. at produktsubsidier er inkludert³⁰, men ikke merverdiavgift eller andre produktskatter. I offentlig forvaltning og annen ikke-markedsrettet virksomhet bestemmes bruttoprodukt som lønnskostnader + netto produksjonsskatter + kapitalslit.

Nasjonalregnskapet produseres imidlertid ikke på kommunenivå. Siden dette prosjektet fokuserer på de enkelte kommunene i Kysten er klar-regionen, har vi derfor benyttet tall fra SSBs ulike næringsstatistikker, også kalt ”**Strukturstatistikken**”, som har tall på kommunenivå. I Strukturstatistikken benyttes en litt annen definisjon av verdiskaping enn i Nasjonalregnskapet: ”bearbeidingsverdi”. Med bearbeidingsverdi menes produksjonsverdi minus kjøp av varer og tjenester (unntatt innkjøp direkte for videresalg), korrigert for beholdningsendringer. Bearbeidingsverdi publiseres til faktorpriser, noe som innebærer at også spesielle offentlig tilskudd/refusjoner er inkludert. Dermed vil en næring som er netto mottaker av tilskudd ha en høyere verdiskaping ved denne beregningsmåten. For å oppnå samsvar med bruttoprodukt i Nasjonalregnskapet har vi derfor trukket ifra tilskudd.

Fra Strukturstatistikken har vi fått verdiskapingstall for alle næringer som omfattes av hovednæringene C til og med I og K (jf. standard næringsinndeling SN2002, se tabell A.1).

Tabell A.1 Hovednæringer, Statistisk sentralbyrås inndeling

SSB sine hovednæringer	NACE-nr.
A Jordbruk og skogbruk	01 og 02
B Fiske	05
C Bergverksdrift og utvinning	10-14
D Industri	15-37
E Kraft- og vannforsyning	40-41
F Bygge- og anleggsvirksomhet	45
G Varehandel, reparasjon av motorvogner, hus.varer og varer til personlig bruk	50-52
H Hotell- og restaurantvirksomhet	55
I Transport, lagring og kommunikasjon	60-64
J Finansiell tjenesteyting og forsikring	65-67
K Eiendomsdrift, utleievirksomhet og forretningsmessig tjenesteyting	70-74
L Offentlig administrasjon, forsvar og trygdeordninger underlagt off forvaltning	75
M Undervisning	80
N Helse- og sosialtjenester	85
O Andre sosialtjenester og personlige tjenester	90-93
P Lønnet arbeid i private husholdninger	95
Q Internasjonale organer og organisasjoner	99
Z Uoppgitt	00

²⁹ Publiseres av Statistisk Sentralbyrå

³⁰ De viktigste produktsubsidiene (dvs. subsidier som varierer med produksjonen) er subsidier til forskning, subsidier på jordbruksprodukter, og subsidier til privat undervisning.

Tallene vi har fått er per kommune og på det mest detaljerte næringsnivået (NACE5-nivå). Vi har imidlertid kun fått tilgang til disse tallene til bruk i forskning og kan ikke publisere tallene på det mest detaljerte næringsnivået pga anonymitetshensyn.

Vi har data for årene 2002-2007, unntatt for kraft- og vannforsyning hvor vi kun har data fra 2006-07. For næringen fiskeforedling (del av D), har vi etter egne undersøkelser funnet behov for å korrigere tallene pga "hovedkontorproblematikk" nærmere beskrevet nedenfor. Når det gjelder tallene for kraft- og vannforsyning (og olje/gass) har vi ikke foretatt en egen korrigering, men vil påpeke at det må tas forbehold med hensyn til tallene. Derfor oppgir vi også verdiskapingstall både med og uten kraft og olje i rapporten ved sammenlikning mellom regioner.

For øvrige hovednæringer A, B, J, L til og med Z lages det ikke strukturstatistikk på samme måte som for de andre næringene. Vi har da benyttet andre tilgjengelige kilder for en del hovednæringer som vi mener utfyller strukturstatistikken. Disse er beskrevet nedenfor:

For *jordbruket* har vi fått tilgang til verdiskapingstall fra Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning NILF ved Erland Kjesbu, innsamlet til en analyse av landbrukets økonomiske betydning for Trøndelag (rapporten fra NILF ventes utgitt i desember 2009). Definisjonen av verdiskaping som her benyttes er "nettoprodukt inklusiv tilskudd". For å oppnå samsvar med Nasjonalregnskapets bruttoprodukt burde vi derfor ideelt sett trekke ifra tilskudd og legge til avskrivninger for kapitalslit. Vi har dessverre ikke hatt tilgang til tall for tilskudd og avskrivninger per kommune innenfor tidsrammen av dette prosjektet. Det må derfor tas forbehold om at verdiskapingstallene for jordbruk ikke er helt sammenliknbare med de andre næringene (dette gjelder imidlertid ikke jordbrukstallene på nasjonalt nivå jf. under). Vi vil få en viss overvurdering av jordbrukets verdiskaping siden tilskudd er inkludert. Avskrivningene trekker imidlertid i motsatt retning. Tallene fra NILF er per kommune for 2007 og viser verdiskapingen fordelt på elleve underkategorier av jordbruksproduksjon.

Når det gjelder *oppdrettsnæringen* har vi foretatt en egen kartlegging av aktuelle foretak med virksomhet i de ulike kommunene, både de med hovedkontor i regionen og med hovedkontor utenfor regionen. Dette for å få frem verdiskapingen som skjer i regionen uavhengig av hvor selskapet har hovedkontor. Vi har innhentet regnskapstall for 2007 for disse foretakene, og beregnet verdiskapingen som: driftsresultat + lønn + avskrivninger. Vi har for noen foretak måttet gjøre et skjønnsmessig skille mellom oppdretts- og foredlingsaktivitet. For å få en mest mulig riktig fordeling av virksomheten mellom de ulike kommunene, har vi foretatt en henvendelse til foretakene og bedt dem oppgi kommunevise andeler. Dette har vært overkommelig innen rammen av prosjektet fordi det er snakk om relativt få, store aktører og også fordi prosjektgruppen selv sitter på inngående kjennskap til oppdrettsnæringen.

For *fiske/fangst* har vi heller ikke hatt tilgang til data for verdiskaping på kommunenivå, og næringen inneholder for mange små aktører til at det har vært mulig å innhente disse dataene selv. Vi har derfor valgt å ta utgangspunkt i Fiskeridirektoratets lønnsomhetsundersøkelse for 2007, som er på fylkesnivå. For Sør-Trøndelag fylke har vi beregnet gjennomsnittlig verdiskaping per fartøy over ulike typer fartøy (verdiskaping = driftsresultat + arbeidsgodtgjørelse mannskap + beregnet avskrivning på fartøy). Vi har statistikk over antall og type fartøy på kommunenivå (Fiskeridirektoratet). Lønnsomhetsundersøkelsen gjelder kun

helårsdrevne fartøy; for disse har vi multiplisert opp gjennomsnittlig verdiskaping med antall fartøy per kommune. For ikke-helårsdrevne fartøy har vi multiplisert antall fartøy med en skjønnsmessig satt faktor på 100 000 kroner.

Når det gjelder både jordbruk, oppdrett og fiske/fangst, er de *nasjonale* tallene hentet fra Nasjonalregnskapet 2007. Dette kan medføre at tallene på nasjonalt nivå for disse næringene ikke er helt sammenliknbare med tallene for Kysten er klar og de to andre referanseregionene.

For *skogbruk* (del av hovednæring A) og *finansiell tjenesteyting og forsikring* (J) har vi kun verdiskapingstall på fylkesnivå, hentet fra siste Fylkesfordelte Nasjonalregnskap (2006). Begge disse næringene er relativt små i de fleste av Kysten er klar-kommunene. Vi har valgt å estimere den kommunevise verdiskapingen ved en indirekte metode; ved bruk av kommunenes respektive andeler av sysselsettingen som fordelingsnøkkel. Det må presiseres at en da ikke får frem noen geografisk variasjon i verdiskaping per sysselsatt innad i Sør-Trøndelag.

Når det gjelder *øvrige hovednæringer* L-Z består disse i stor grad av offentlig virksomhet, både statlig, fylkeskommunal og ikke minst kommunal. På kommunenivå har vi kun greid å skaffe data over den verdiskapingen som skjer i *kommunal* sektor. Denne er beregnet som summen av lønn og avskrivninger. Tallene er hentet fra KOSTRA og gjelder perioden 2002-2008. SSB gjør oppmerksom på at det er en forskjell i måten å beregne avskrivning/kapitalslit i hhv KOSTRA og Nasjonalregnskapet, som innebærer at avskrivningene i KOSTRA er noe lavere enn i Nasjonalregnskapet. Dette tilsier at den kommunale verdiskapingen vurderes som noe lavere sammenliknet med andre næringer, men vi har ikke gjort noe forsøk på å korrigere for dette.

Det vil da dessverre være en (begrenset) del av økonomien hvor vi mangler verdiskapingstall. Dette gjelder i hovedsak statlig og fylkeskommunal virksomhet, i tillegg til privat næringsliv i hovednæringene L-Z. Slik virksomhet kan ha et visst økonomisk og sysselsettingsmessig omfang i enkeltkommuner. Spesielt må nevnes én viktig arbeidsplass innenfor statlig sektor i regionen; Ørland hovedflystasjon (Forsvaret). Den viktigste fylkeskommunale virksomheten som ikke fanges av våre verdiskapingstall er de videregående skolene³¹. For disse næringene har vi likevel sysselsettingstall jf. lenger ned.

”Hovedkontorproblematikken”

Et problem med Strukturstatistikken er at den anvender foretak, ikke bedrift, som institusjonell enhet. Et foretak er den minste kombinasjon av juridiske enheter som produserer varer eller tjenester og som har selvstendig beslutningsmyndighet. En bedrift er derimot en lokal, bransjespesifikk enhet. Vi ønsker i denne studien å fange bedriftene i den enkelte kommune/region, slik at den verdiskapingen disse genererer knyttes til regionen og ikke til et evt. hovedkontor på en annen kant av landet. Problemet er at det kan synes å være litt ”tilfeldig” hvorvidt bedrifter som er del av et større konsern er registrert som eget foretak, evt. egen produksjonseenhet under foretak, eller ikke. Vi har derfor foretatt ulike former for kontroll av tallene og korrigeringer for mulig hovedkontorproblematikk. Først og fremst har vi systematisk sammenliknet tallene med registerbaserte sysselsettingstall fordelt på

³¹ Opplæringsvirksomhet utgjør over 60 pst av driftskostnadene til fylkeskommunen, og de videregående skolene utgjør i sin tur storparten av opplæringsvirksomheten (se Sør-Trøndelag Fylkeskommune, årsrapport 2008 med regnskap 2008).

kommune og næring (denne statistikken har ingen hovedkontoreffekter). Videre har vi, basert på lokalkunnskap, laget en liste over antatt viktigste bedrifter som potensielt kan være registrert utenfor kommunen, hvorpå vi har sjekket kommunetilhørighet for den enkelte bedrift gjennom offentlig tilgjengelig regnskapsstatistikk. Når det gjelder fiskeforedling fant vi at tallene i strukturstatistikken var lite tilfredsstillende, særlig mistenkte vi at tallene viste altfor liten aktivitet på Hitra. Vi valgte derfor å foreta en egen kartlegging over aktuelle aktører, beregne verdiskapingen og fordele denne på aktuelle kommuner i henhold til utsagn fra foretakene selv, på samme måte som for oppdrett jf. over.

En annen problemnæring er kraft- og vannforsyning, muligens også i noen grad olje og gass (det er ingen olje- og gassvirksomhet i Kysten er klar). SSB oppgir at de ikke har veldig gode registre for kraft- og vannforsyning, og de tallene vi får ut gir oss mistanke om at f.eks. Hitra Vind AS sin verdiskaping er registrert i Oslo. Vi har likevel valgt å ta med tallene i rapporten, som et konservativt anslag på verdiskaping og sysselsetting i denne næringen i Kysten er klar, men viser sammenlikningene av verdiskapingen med referanseregionene hhv med og uten kraft og vann og olje/gass.

Sysselsetting

Vi har hatt tilgang til ulike kilder når det gjelder sysselsettingstall. Definisjonene varierer noe, men er i hovedsak sammenliknbare over næringer. Med unntak av sysselsettingstallene for jordbruk er det antallet sysselsatte som omfattes og ikke årsverk, heltidsekvivalenter e.l. Det tas forbehold om at variasjoner i bruk av deltidsarbeid vil slå ut på sysselsettingstallene og tilsvarende på beregning av verdiskaping per sysselsatt.

Fra *Strukturstatistikken* har vi oversikt over sysselsetting tilhørende foretakene/produksjonsenhetene for alle de aktuelle næringene og kommunene. Sysselsatte utgjøres av summen av eiere og lønnskakere som arbeider i enheten. Personer med mer enn ett ansettelsesforhold kan være registrert i flere næringer. Innleid arbeidskraft fra vikarbyråer er ikke inkludert. Statistikken viser et gjennomsnittlig antall ansatte over året. Tallene blir enten basert på bedriftenes innmelding til Arbeidstaker- og arbeidsgiverregisteret (AA-registeret) eller beregnet ut fra lønnskostnader fra bedriftenes Næringsoppgaver.

Tilsvarende har vi fått sysselsettingstall for jordbruk fra NILF for alle kommunene i Trøndelag. Her er det viktig å påpeke at sysselsetting er definert annerledes enn for de andre næringene, nemlig som beregnede årsverk (1 årsverk = 1845 timer). Dermed vil sysselsettingen fremstå som lavere enn i andre næringer, og verdiskaping per sysselsatt vil tilsvarende overvurderes sammenliknet med de andre næringene. På den annen side ville en opptelling av antall personer som arbeider, heltid eller deltid, innen jordbruk, trolig slå enda skjevere ut i motsatt retning, idet næringen har mange deltidsbønder. For oppdrett og fiskeforedling har vi benyttet egne innsamlede sysselsettingstall og fordelt disse på hhv oppdrett og foredling samt på de ulike kommunene etter vår beste vurdering og basert på foretakenes egne anslag på kommunevis fordeling. For fiske/fangst, skogbruk og finansiell tjenesteyting og forsikring har vi benyttet sysselsettingstall fra den registerbaserte sysselsettingsstatistikken, da disse er vurdert å stemme godt med verdiskapingstallene i disse næringene. Sysselsettingstall på nasjonalt nivå for jordbruk og oppdrett er også hentet på registerstatistikken. Når det gjelder kommunal sektor har vi benyttet en egen registerbasert sysselsettingsstatistikk for kommunal sektor, som er i samsvar med øvrige data for kommunal virksomhet fra KOSTRA.

Som antydnet har vi også et komplett sett av nærings- og kommunefordelt sysselsetting i *alle næringer i økonomien* fra den *registerbaserte sysselsettingsstatistikken* (tidligere arbeidstakerstatistikken). Sysselsatte er her definert som personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i en gitt referanseuke, samt personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende pga. sykdom, ferie, lønnet permisjon e.l. Personer som er inne til førstegangs militær- eller siviltjeneste, samt personer på sysselsettingstiltak med lønn fra arbeidsgiver, klassifiseres også som sysselsatte. Hver person vil kun være registrert som arbeidstaker i den næring hvor vedkommende har sitt hovedvirke, selv om han/hun evt. skulle ha flere ansettelsesforhold. Viktigste kilde er AA-registeret, lønns- og trekkoppgaveregisteret og selvangivelsesregisteret samt Enhetsregisteret/ Bedrifts- og foretaksregisteret.

Den registerbaserte sysselsettingsstatistikken tar utgangspunkt i personer som er sysselsatte, i motsetning til strukturstatistikken sier noe om bedriftene og foretakene som inngår i populasjonen. Tallene skal derfor ikke være beheftet med hovedkontorproblematikk, og dette gjør dem først og fremst nyttige som kontroll/sammenlikning med sysselsettingstallene fra Strukturstatistikken. Siden den registerbaserte statistikken også baseres på en litt annen definisjon og andre kilder (jf. over), er det imidlertid også andre mulige årsaker enn eventuell hovedkontoreffekt til at tallene ikke er identiske.

En samlet vurdering tilsier at de registerbaserte tallene isolert sett er bedre, og vi benytter derfor disse til analyser som kun omfatter sysselsetting. Når tallene skal sammenholdes med verdiskaping (herunder ved beregning av verdiskaping per sysselsatt), må vi selvsagt benytte de sysselsettingstallene som korresponderer med verdiskapingen i den enkelte næring.

Eksport

SSB lager et eget Utenriksregnskap som dekker eksport av ulike typer varer og tjenester. Utenriksregnskapet publiseres imidlertid på nasjonalt nivå. Eksporttall på regionalt nivå, og da spesielt kommunalt nivå, er svært vanskelig tilgjengelig og ville kreve at vi gjennomførte en egen kartlegging. Vi har i denne studien ikke prioritert dette. Vi har valgt å ta utgangspunkt i en oversikt over eksport etter næring for Sør-Trøndelag fylke, som ligger inne i PANDA-modellen (jf nedenfor). Ved å koble denne mot nasjonale produksjonstall i de samme næringene beregner vi gjennomsnittlige eksportandeler fra de ulike næringene. Deretter kan vi sammenholde denne oversikten med næringsstrukturen i de ulike kommunene i Kysten er klar og referanseregionene. Tallene er ikke helt oppdaterte (2002), men eksportandelene vil normalt ikke variere veldig mye over tid.

Utdanning

Fra Statistisk Sentralbyrås Utdanningsstatistikk har vi fått en oversikt over de sysselsattes utdanning, fordelt på næring (NACE2) og kommuner. Utdanningsnivå er altså etter de sysselsattes arbeidssted, ikke etter bosted. Statistikken opererer med fire kategorier, hvor høyeste oppnådde utdanning er hhv ”grunnskole”, ”videregående skole”, ”univ. og høyskole kort” og ”univ og høyskole lang” i tillegg til ”uoppgitt”. Tallene gjelder pr. 4. kvartal 2008. Vi har selv regnet om til gjennomsnittlig utdanningsnivå per næring, ved å anta grunnskole = 9 år, videregående skole = 12 år, univ og høyskole kort = 15 år og univ og høyskole lang = 17 år.

I tillegg til tallene på NACE2-nivå ba vi også om å få utvalgte næringer etter en mer detaljert næringsinndeling (NACE3), dette gjelder fiske/fangst, oppdrett, fiskeforedling og bygging og reparasjon av skip og båter. Videre har vi samlede tall for utdanningsnivå i hhv offentlig og privat sektor i de enkelte kommunene. Det viser seg imidlertid at både NACE2-tallene og ikke minst NACE3-tallene i stor grad er ”prikket” på enkelt næringsnivå, dvs. anonymisert fordi antallet sysselsatte i minst en av utdanningskategoriene i en gitt kommune er tre eller lavere. Dette fører til at store deler av de sysselsatte faller ut av datamaterialet. Vi har derfor valgt å kun presentere tall over utdanningsnivå i hhv offentlig og privat sektor samlet, i denne rapporten.

Kilden for utdanningstallene er registerbasert sysselsettingsstatistikk jf. over.

Befolkning, flytting, boligmarked, avstand og beregnede ringvirkninger

Vi har også benyttet statistikk som er tilgjengelig i PANDA, Plan- og Analysemodell for Næringsliv, Demografi og Arbeidsmarked.

Dette gjelder statistikk over befolkning, flytting og pendling som i sin tur er hentet fra SSBs befolkningsstatistikk. Tilsvarende gjelder gjennomsnittlige boligpriser på kommunenivå. PANDA inneholder videre avstandsmatriser som viser antall km (korteste kjørevei) mellom sentrum i ulike kommuner.

I PANDA-modellen kan en beregne økonomiske og sysselsettingsmessige ringvirkninger av verdiskapingen i en gitt region for landet som helhet. I dette prosjektet har vi valgt å bruke en nasjonal kryssløpsmodell til beregning av ringvirkninger. SINTEF har laget og tidligere benyttet denne modellen i andre analyser, se f.eks. SINTEF (2009).

For å kunne dra god nytte av modellverktøyet PANDA har vi valgt å benytte PANDAs næringsinndeling (og aggregeringsnivå) som standard i hele analysen. Alle verdiskapings- og sysselsettingstall fra de ulike kildene er derfor omregnet til PANDAs næringsgruppering. PANDA-inndelingen inneholder 50 næringer (se tabell B.2 for en oversikt). Inndelingen er både mer og mindre aggregert enn SSBs NACE2, og må anses som godt tilpasset typiske kystkommuner, blant annet ved at fiskeforedling er skilt ut som egen næring og at industrivirksomhet fremstilles nokså detaljert.

Nærings- og bedriftsstruktur, nyetableringer

Statistikk over nærings- og bedriftsstruktur, herunder antall nyetableringer, har vi hentet fra Strukturstatistikkens bedriftsregister. De fleste tallene er tilgjengelige for 2008.

Kommunenes tjenestetilbud

Statistikk over ulike sider ved det kommunale tjenestetilbudet er hentet fra KOSTRA (2002-2008).

Levekår mv.

Statistikk over levekår i kommunene er i hovedsak hentet fra ”Styrings- og informasjonshjulet 2008” (tallene er fra 2007). Styrings- og informasjonshjulet er en årlig produksjon av tall for helseforhold, sosiale forhold, tjenesteproduksjon, og levekår i alle landets kommuner. Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Sosial- og helsedirektoratet og SSB.

Øvrige kilder

Det er gjennomført telefonintervju med ordførerne i alle Kysten er klar-kommunene med unntak av Åfjord og Rissa. Vi stilte noen utvalgte spørsmål med sikte på å fange opp deres syn på hva som er den viktigste næringsvirksomheten og verdiskapingen i kommunen, herunder viktige satsingsområder.

I tillegg har vi besøkt kommunenes hjemmesider, Sør-Trøndelag Fylkeskommunes hjemmesider mv.

Vedlegg B. Tabeller

I tabell B.1 vises de detaljerte verdiskapingstallene for Kysten er klar, som er presentert på et mer aggregert nivå i tabell 2.3. Vi har benyttet næringsinndelingen som brukes i PANDA-modellen, da det letter sammenlikning med andre tall fra PANDA, bl.a. multiplikatoreffekter. Tabell B.2. viser hvilke NACE-næringer PANDA-næringene inneholder. I tabell B.3. vises hvordan vi deretter har aggregert de 50 PANDA-næringene til 14 næringer som gjennomgående er presentert i denne rapporten.

Tabell B.1 Detaljert næringsinndeling, inndeling i 50 næringer (PANDA)

Næringsinndeling SSB	Verdiskaping 2007	Sysselsetting 2007	Verdiskaping pr. sysselsatt
Kommunal tjenesteyting	1.319.273.000	4.000	329.818
Fiskeoppdrett	880.518.400	490	1.796.976
Bygge- og anleggsvirksomhet	585.273.000	1.203	486.511
Fiskeforedling	422.487.961	757	558.108
Varehandel	349.111.000	1.245	280.410
Jordbruk	301.100.343	1.231	244.598
Finansiell tjenesteyting	236.782.494	178	1.330.239
Land- og lufttransport	162.280.000	392	413.980
Bygging av skip, oljeplattf.	153.146.000	304	503.770
Fiske og fangst	145.983.748	301	484.996
Eiendomsdrift	139.923.000	108	1.295.583
Innenriks sjøfart	118.569.000	145	817.717
Tekstilindustri	105.195.000	206	510.655
Maskinvareindustri	101.777.000	129	788.969
Metallvareindustri	94.646.000	177	534.723
Forr.messig tjenesteyting	92.684.000	345	268.649
Kraft og vannforsyning	87.448.000	95	920.505
Møbelindustri	82.859.000	132	627.720
Gummivare- og plastindustri	68.233.000	77	886.143
Hotell og rest.virksomhet	64.070.000	328	195.335
Trelast- og trevareindustri	48.965.000	106	461.934
Næringsmiddelindustri	44.902.000	104	431.750
Reparasjon av motorkjøretøy og husholdn.	34.394.000	102	337.196
Forlag og grafisk industri	30.829.000	56	550.518
Skogbruk	20.181.793	40	504.545
Bergverksdrift	20.135.000	27	745.741
Mineralsk industri	16.120.000	24	671.667
Utenriks sjøfart	14.866.000	-	
Annen industriproduksjon	13.002.000	20	650.100
Post og telekom.	2.023.000	5	404.600
Bekledningsindustri	1.745.000	13	134.231
Prod. av instr og tekn. utstyr	1.408.000	6	234.667
Elektrovareindustri	1.077.000	7	153.857
Glass- og glassvareindustri	34.000	-	
Keramisk industri	2.000	-	
Sum	5.760.695.739	12.354	466.302

Tabell B.2. PANDA-næringsgruppering

PANDA-næring	NACE-kode
Kommunal tjenesteyting	del av 75, 80, 85, 90, 92
Fiskeoppdrett	502
Bygge- og anleggsvirksomhet	45
Fiskeforedling	152
Varehandel	del av 50, 51, del av 52
Jordbruk	1
Finansiell tjenesteyting	65,66,67
Land- og lufttransport	del av 60,62,63
Bygging av fartøy og oljeplattformer	351
Fiske og fangst	501
Eiendomsdrift	70
Innenriks sjøfart	61103-61200
Tekstilindustri	17
Maskinvareindustri	29
Metallvareindustri	28
Forretningsmessig tjenesteyting	71,72,74
Kraft og vannforsyning	40,41
Møbelindustri	361
Gummivare- og plastindustri	25
Hotell og restaurantvirksomhet	55
Trelast- og trevareindustri	20
Næringsmiddelindustri	151,153-8
Reparasjon av motorkjøretøy og husholdn.	502,504,527
Forlag og grafisk industri	22
Skogbruk	2
Bergverksdrift	10,12,13,14
Mineralsk industri	del av 26
Utenriks sjøfart	61101,61102
Annen industriproduksjon	362-366, 37
Post og telekom.	64
Bekledningsindustri	18
Prod. av instr og tekn. utstyr	33
Elektrovareindustri	30-32
Glass- og glassvareindustri	261
Keramisk industri	262,263
Olje- og gassutvinning	11,603
Drikkevare- og tokakksindustri	159-16
Lær- og lærvareindustri	16
Treforedling	21
Produksjon av kjemiske råvarer	241,242,247
Forlag og grafisk industri	22
Produksjon av kjemisk-tekniske produkter	243,244,245,246
Jern- og stålindustri	271,272,273
Ikke-jernholdig metallindustri	274,275
Transportmiddelindustri ellers	34, del av 35
Forskning og utvikling	73
Privat tjenesteyting	del av 80, 85, 90, 92, hele 91, 93, 95
Statlig tjenesteyting	del av 75, 80, 85, 90, 92, 94

Tabell B.3 Aggregering til 14 næringer som gjennomgående er brukt i rapporten

Vår næring	Næringer i PANDA som omfattes
Fiske, fiskeoppdrett, fiskeforedling	Fiske og fangst, Fiskeoppdrett, Fiskeforedling
Kommunal tjenesteyting	
Industri ekskl. fiskeforedling	Næringsmiddelindustri, drikkevare- og tobakksindustri, Tekstilindustri, Bekledningsindustri, Lær- og lærvareindustri, trelast- og trevareindustri, Treforedling, Forlag og grafisk industri, Gummivare- og plastindustri, Keramisk industri, Glass- og glassvareindustri, Mineralsk industri, jern- og stålindustri, Ikke-jernholdig metallindustri, Metallvareindustri, Maskinvareindustri, Elektrovareindustri, Produksjon av instrumenter og teknisk utstyr, Møbelindustri, Annen industriproduksjon
Bygge- og anleggsvirksomhet	Bygge- og anleggsvirksomhet
Finansielle tjenester, eiendomsdrift	Finansiell tjenesteyting, Eiendomsdrift, Forretningsmessig tjenesteyting
Varehandel, diverse	Varehandel, Reparasjon av motorkjøretøy og husholdningsartikler
Jordbruk, skogbruk	Jordbruk, Skogbruk
Transport, kommunikasjon	Utenriks sjøfart, Innenriks sjøfart, Land- og lufttransport, Post- og telekommunikasjoner
Bygging av skip og oljeplattformer	Bygging av skip og oljeplattformer
Kraft- og vannforsyning	Kraft- og vannforsyning
Hotell- og restaurantvirksomhet	Hotell- og restaurantvirksomhet
Bergverksdrift og utvinning	Bergverksdrift
Olje- og gassutvinning	Olje- og gassutvinning, Raffinering av jordolje
Diverse	Produksjon av kjemisk-tekniske produkter, Transportmiddelindustri ellers, Produksjon av kjemiske råvarer

Vedlegg C. KIFT-næringer

Tabell C.1 Oversikt over næringer (NACE5-nivå) som defineres som KIFT

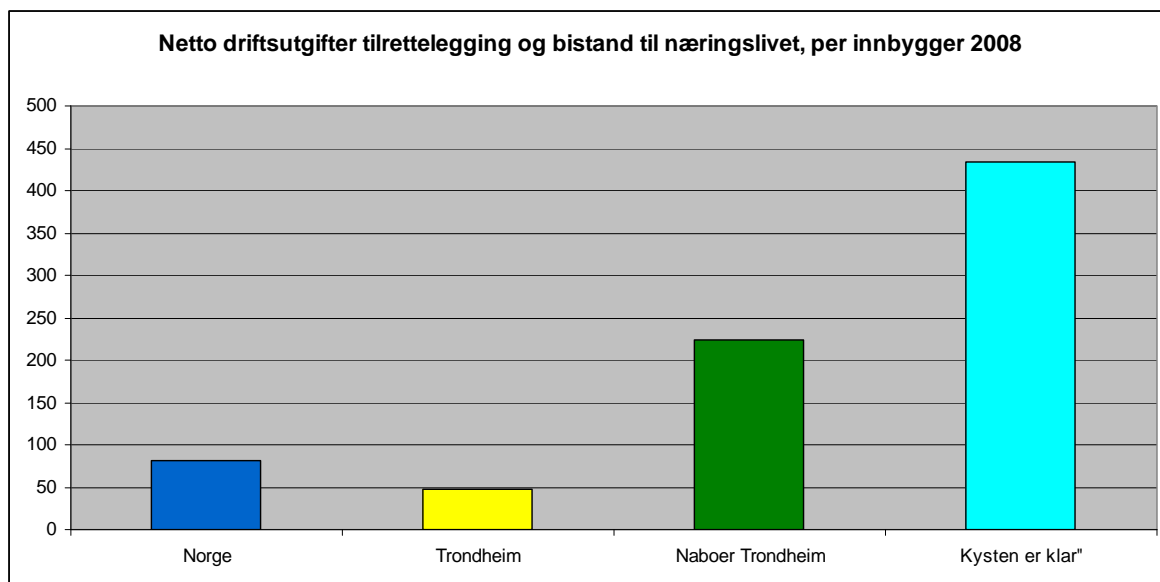
Næring	Nace-kode som omfattes av KIFT-definisjonen
Konsulentvirksomhet tilknyttet maskinvare	72.000
Konsulentvirksomhet tilknyttet maskinvare	72.100
Konsulentvirksomhet tilknyttet system- og programvare	72.200
Utvikling av standard programvare	72.210
Annen konsulentvirksomhet tilknyttet system- og p	72.220
Databehandling	72.300
Drift av databaser	72.400
Vedlikehold og reparasjon av kontormaskiner og da	72.500
Annen databehandlingsvirksomhet	72.600
Annen forretningsmessig tjenesteyting	74.000
Juridisk, administrativ og organisasjonsteknisk tjenesteyting og revisjon	74.100
Juridisk tjenesteyting	74.110
Regnskap, revisjon og skatterådgiving	74.120
Regnskap og bokføring	74.121
Revisjon	74.122
Skatterådgiving	74.123
Markeds- og opinionsundersøkelser	74.130
Bedriftsrådgiving	74.140
Ikke-finansielle holdingselskaper	74.150
Arkitektvirksomhet og teknisk konsulentvirksomhet	74.200
Arkitektvirksomhet	74.201
Byggeteknisk konsulentvirksomhet	74.202
Geologiske undersøkelser	74.203
Annen teknisk konsulentvirksomhet	74.209
Teknisk prøving analyse	74.300
Annonse- og reklamevirksomhet	74.400
Fotografvirksomhet	74.810
Pakkevirksomhet	74.820
Kontorservice	74.851
Oversettingsvirksomhet	74.852
Callsentervirksomhet	74.860
Inkasso- og kredittopplysningsvirksomhet	74.871
Designvirksomhet	74.872
Interiørarkitekt- og interiørkonsulentvirksomhet	74.873
Takseringsvirksomhet	74.874
Modellbyråvirksomhet	74.875
Impressariovirksomhet	74.876
Kongress-, messe- og utstillingsvirksomhet	74.877
Annen forretningsmessig tjenesteyting ikke nevnt	74.879

Vedlegg D. Bakgrunnsvariabler

I dette vedlegget presenterer vi indikatorene på de ulike bakgrunnsvariablene fra forklaringsmodellen, som også er oppsummert i kap. 3.5. Vi viser nivå for Kysten er klar og for referanseregionene, og kommenterer variasjon mellom enkeltkommuner der dette er relevant. Kildene er i hovedsak KOSTRA, Styrings- og informasjonshjulet 2008 (SSB) samt noe data fra PANDA.

Tilrettelegging for næringslivet

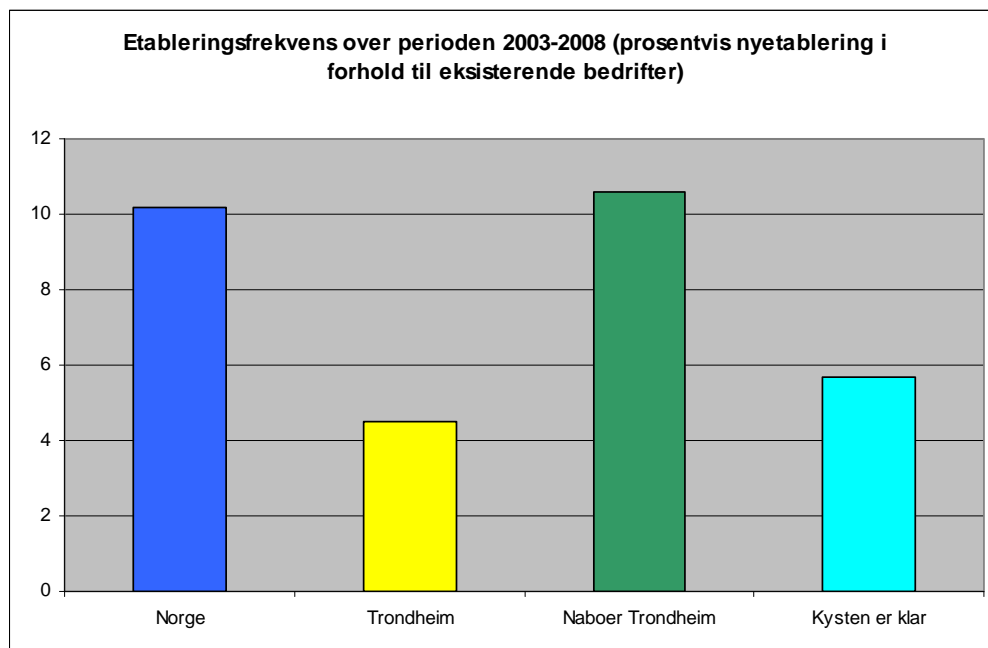
Figuren under gir en oversikt over tall for regionenes bruk av midler på tilrettelegging og bistand til næringslivet, målt per innbygger. Kysten er klar ligger langt over de andre regionene, med et nivå på 434 kroner per innbygger i gjennomsnitt. Innenfor Kysten er klar trekker Hemne ned (negative tall), mens Osen (1 124 kr per innbygger), Frøya og Hitra trekker opp.

Figur D.1 Driftsutgifter tilrettelegging og bistand til næringslivet, 2008

Entreprenørskap

Vi måler entreprenørskap ved frekvensen av nyetablering i de ulike regionene. Kysten er klar ligger relativt lavt sammenliknet med Nabokommunene til Trondheim og med landsgjennomsnittet, men Trondheim ligger lavere. Innenfor Kysten er klar trekker Hitra og Frøya opp (Hitra ligger på nesten åtte prosent), mens Roan ligger lavest på 2,4 pst.

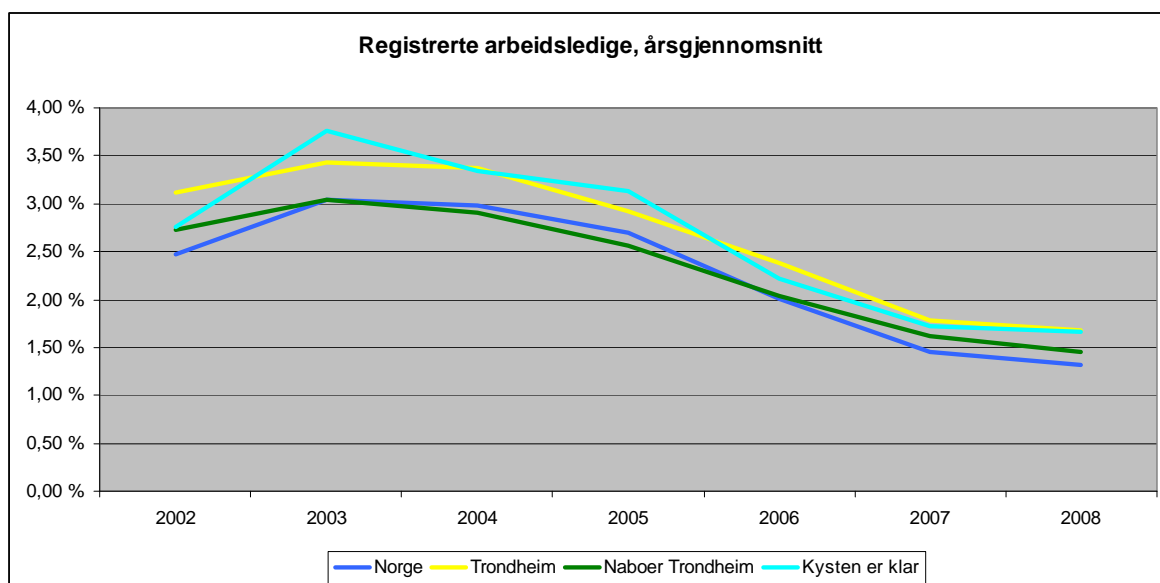
Figur D.2 Etableringsfrekvens i perioden 2003-08

Arbeidsmarked

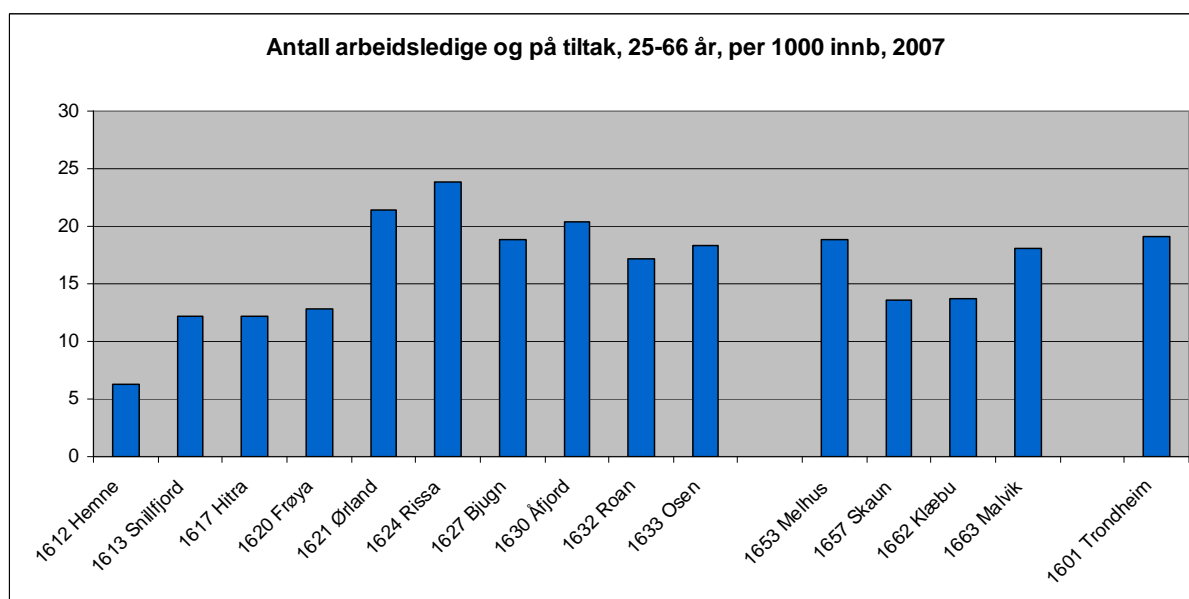
Nedenfor vises flere ulike indikatorer som til sammen gir et bilde av regionenes attraktivitet mht arbeidsmarked.

Arbeidsledighet:

Figur D.3 og D.4 på neste side viser at Kysten er klar ligger litt i overkant av referanseregionenes arbeidsledighetsnivå, men forskjellene er ikke store. Derimot er det store variasjoner mellom kommuner og over tid.

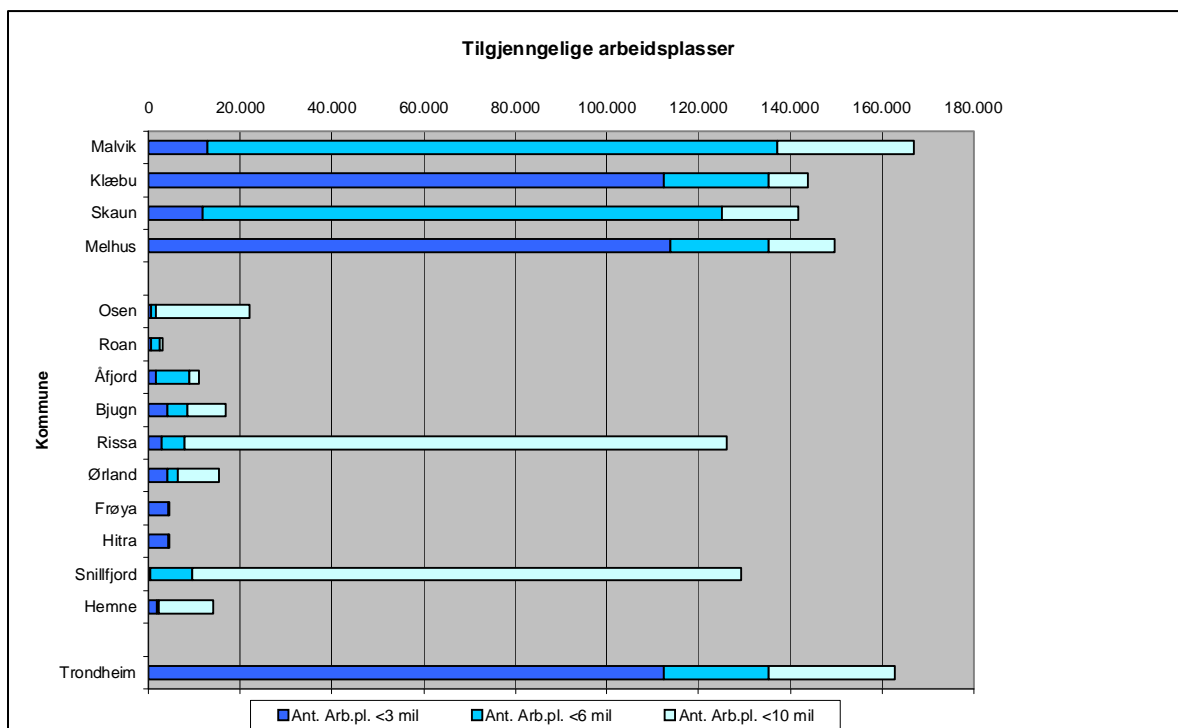
Figur D.3 Arbeidsledighet 2002-2008

Figur D.4 Arbeidsledighet kommuner, 2007

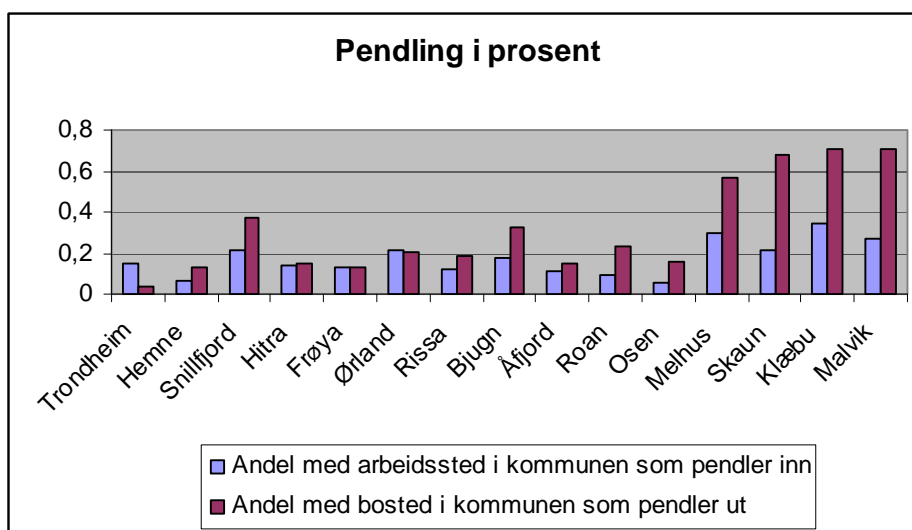
Arbeidsmarkedsintegrasjon:

Figuren under viser antall arbeidsplasser – totalt innenfor og utenfor kommunen – som er tilgjengelige innen en radius på hhv 3 mil, 6 mil og 10 mil. Dersom en regner gjennomsnittlig kjørehastighet 60 km/t med bil så tilsvarer altså 6 mil det arbeidsmarkedet som er tilgjengelig for kommunenes innbyggere innenfor en times reisevei. Oversikten er hentet fra PANDA og det må tas forbehold om at alle arbeidsplassene i en kommune regnes som om de ligger midt i sentrum av kommunen.

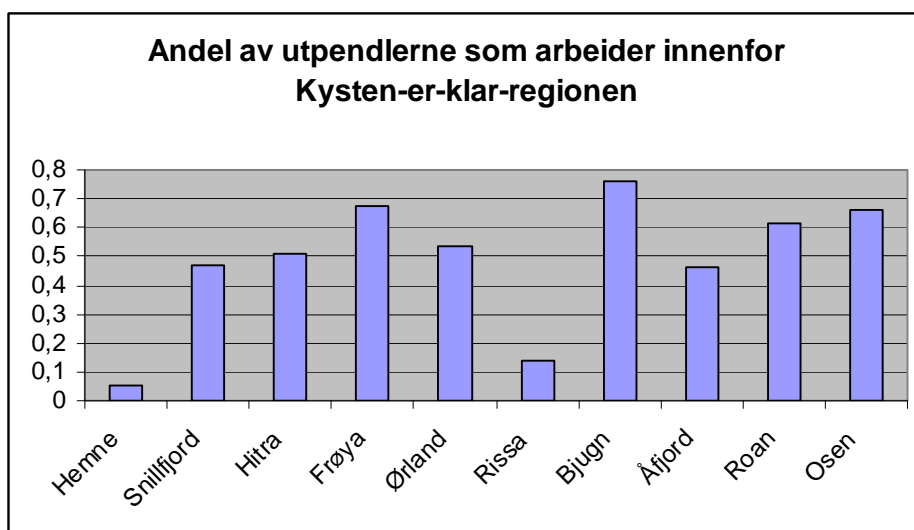
Figur D.4 Tilgjengelige arbeidsplasser ut fra ulike reiseavstander fra sentrum i kommunen

Den neste figuren viser omfanget av pendling som skjer allerede i dag.

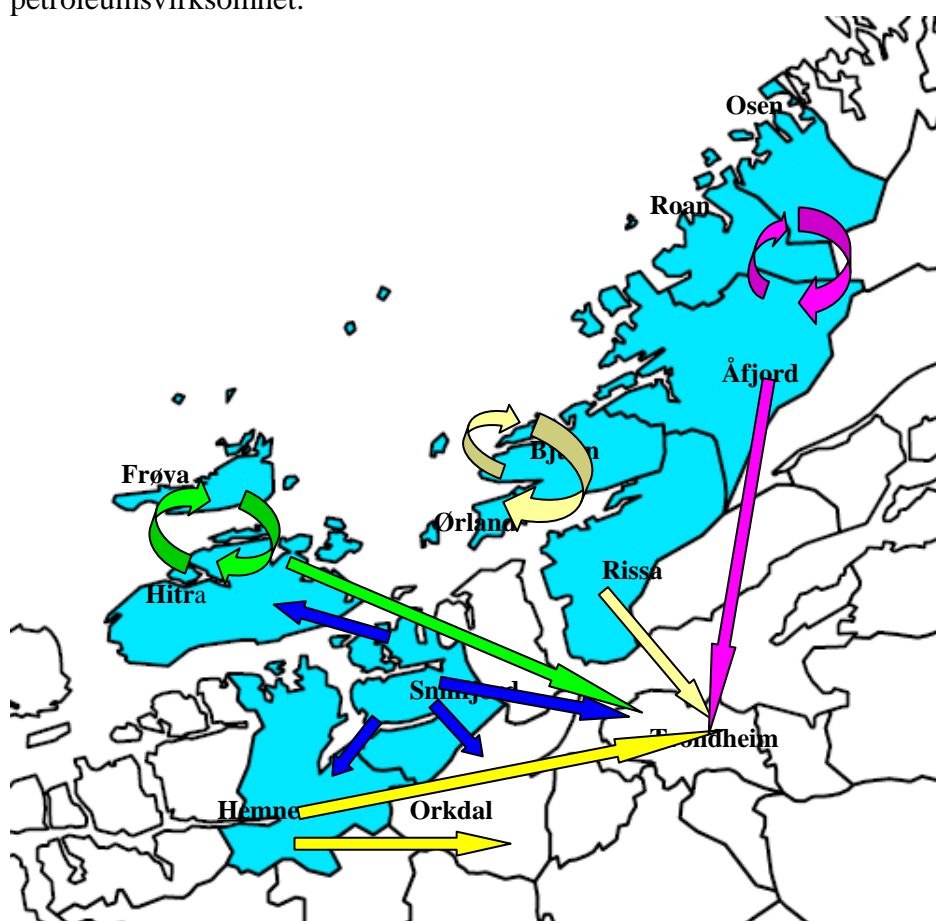
Figur D.5 Pendling inn og ut, per kommune, 2007

Neste figur viser hvor utpendling skjer, hhv innenfor og utenfor Kysten er klar-regionen.

Figur D.6 Andel av utpendlere som pendler til andre Kysten er klar-kommuner, 2007

På bakgrunn av en pendlermatrise fra PANDA (ikke vist her) har vi også laget følgende illustrasjon av hvilken vei pendlingen går imellom de ulike kommunene. Det skjer en viss utpendling til Trondheim fra hele regionen, spesielt de nærmeste kommunene men også fra f.eks. Hitra, Hemne og Ålfjord. I tillegg må en være klar over at det også skjer en viss utpendling fra Kysten er klar-kommunene som knytter seg til sjøfart/fiskerier og offshore petroleumsvirksomhet.

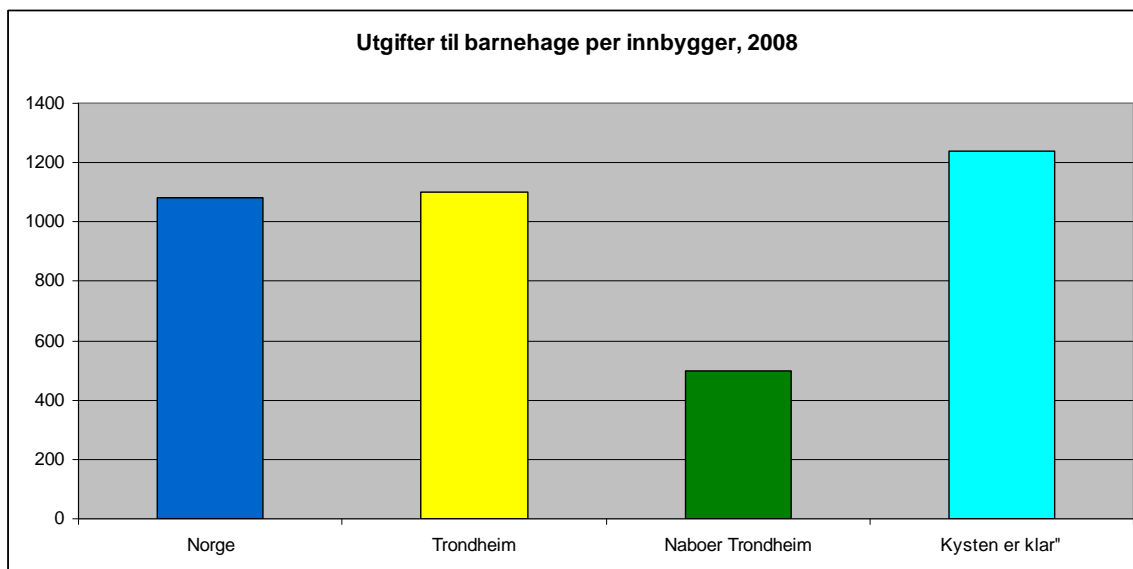

Figur D.7 Illustrasjon av inn- og utpendling i Kysten er klar

Offentlig tjenestetilbud

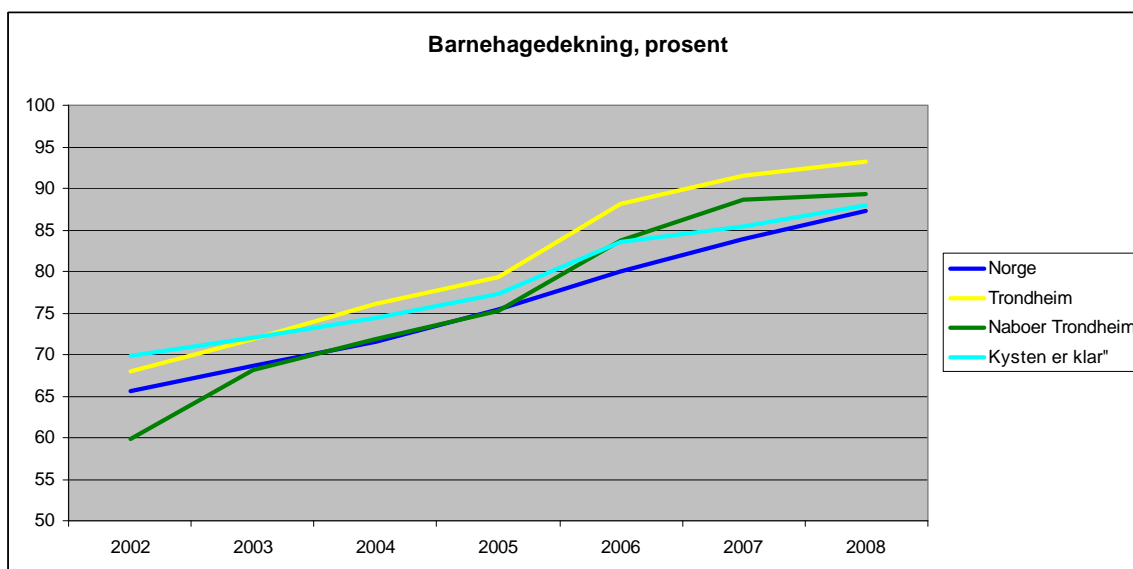
Figurene nedenfor viser ulike aspekter ved det kommunale tjenestetilbudet i hhv Kysten er klar-regionen og referanseregionene.

Barnehage, utgifter: Kysten er klar kommer ut med høyere utgifter til barnehage per innbygger enn referanseregionene. Det er spesielt Roan og Åfjord som trekker opp, men forskjellene mellom enkeltkommuner er ikke veldig store.

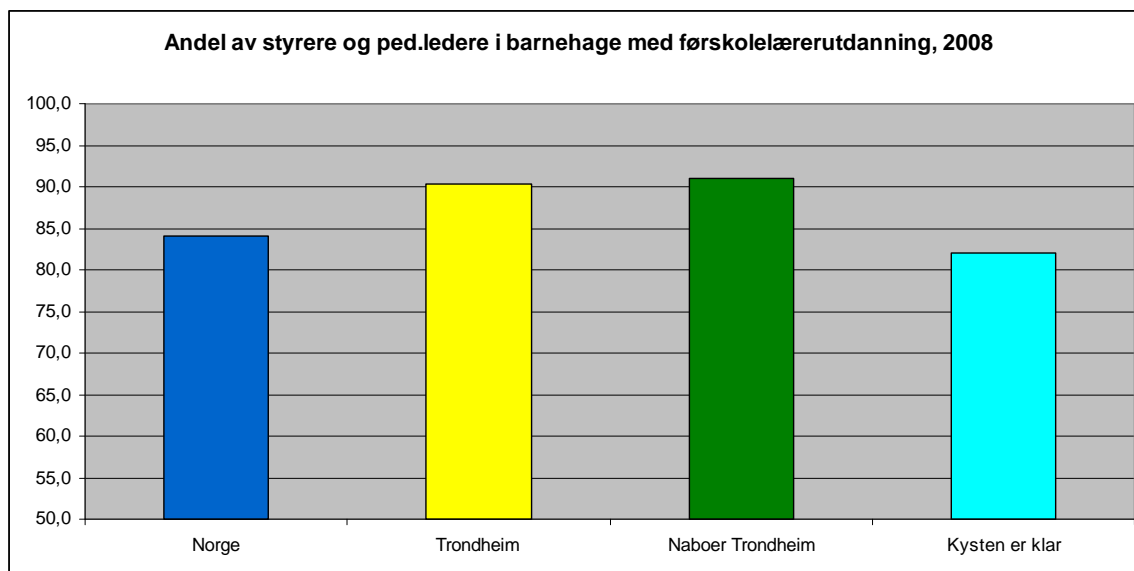
Figur D.8. Kommunenes utgifter til barnehage, 2008

Barnehagedekning: Barnehagedekningen har naturlig nok økt i alle kommuner grunnet innføring av løfte om full barnehagedekning. Kysten er klar ligger litt lavere enn Trondheim og nabokommunene. Osen, Hemne og Åfjord trekker opp innenfor Kysten er klar.

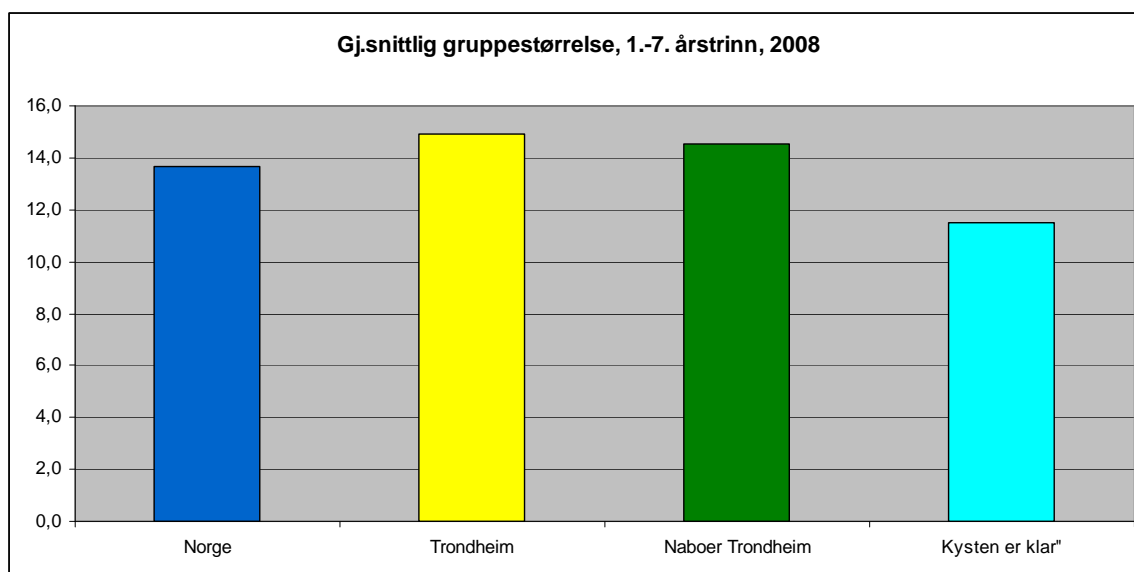
Figur D.9. Barnehagedekning, ulike kommuner, 2002-2008

Barnehage, kompetansenivå: Figuren viser at Kysten er klar i gjennomsnitt har en litt lavere andel av styrere og pedagogiske ledere i barnehager som har førskolelærerutdanning, sammenliknet med referanseregionene. Roan og Bjugn ligger imidlertid på (nær) 100 pst mens Snillfjord ligger lavest med under 60 pst.

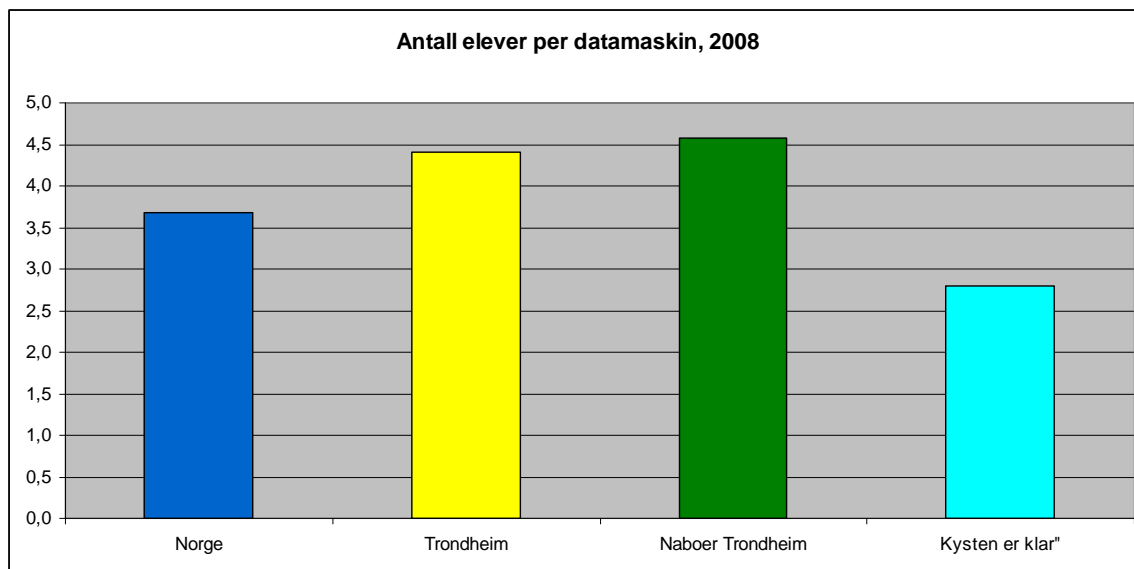
Figur D.10. Kompetansenivå, barnehager 2008

Skole: Klassestørrelse er et mål på kvalitet (lav klassestørrelse er best) og figuren under viser at Kysten er klar kommer godt ut. Det er noen forskjeller mellom kommunene i Kysten er klar, hvor Snillfjord og Roan har de minste klassestørrelsene (6-8 i gjennomsnitt) mens Ørland og Bjugn har over 12. Disse forskjellene har selvsagt en del med befolkningstall å gjøre (noe som selvsagt gjelder flere av indikatorene). Det er vanskelig å drive store skoler med en liten og spredt befolkning.

Figur D.11 Gruppestørrelse i skolen, 2008

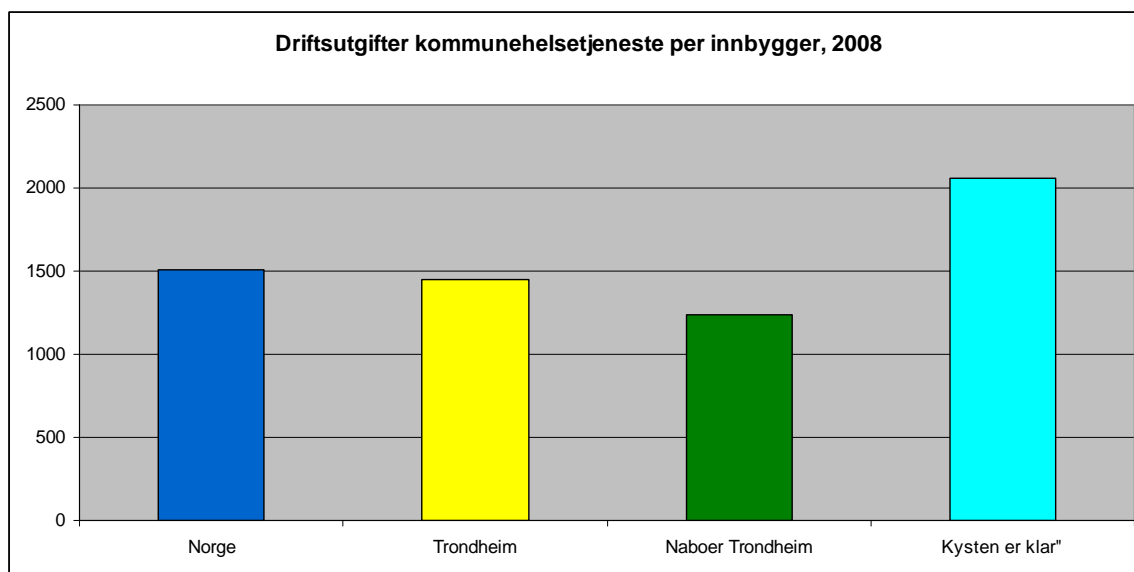
Skole, tilgang til PC-utstyr kan være et mål på kvalitet, hvor lavt antall elever per PC er best: Kysten er klar kommer ut med bedre PC-tilgang til elevene enn referanseregionene. Det er en del svingninger mellom årene, men i 2008 var det Rissa som lå aller lavest med kun 2 elever per PC.

Figur D. 12 Tilgjengelighet datamaskiner, 2008

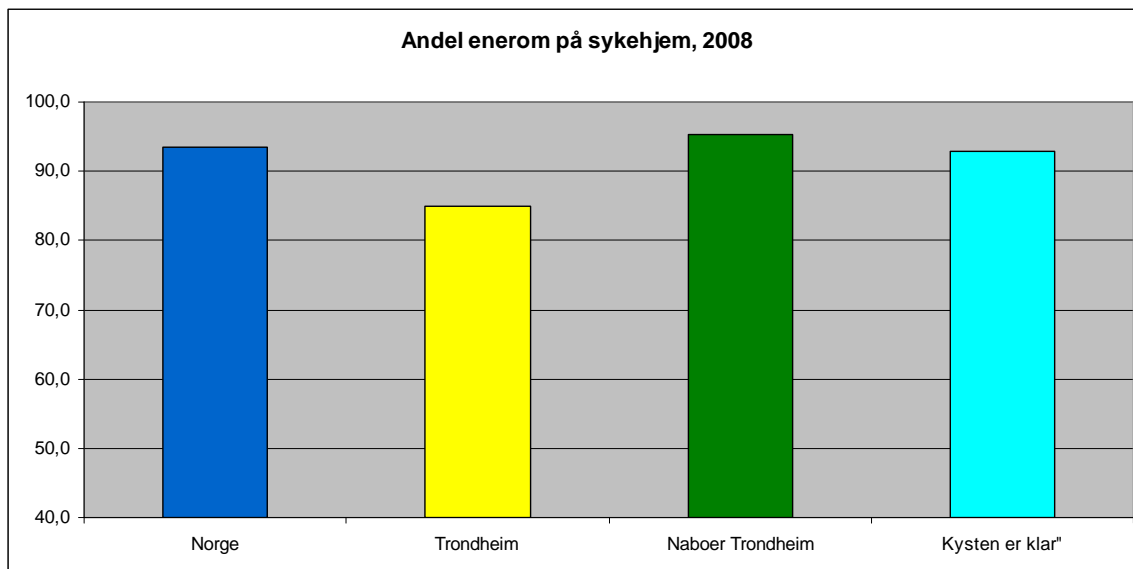
Helsetilbud:

Kommunehelsetjenesten er den helsetjeneste som kommunene er ansvarlig for etter lov om helsetjenesten i kommunene. Dette omfatter bl.a. legetjeneste (fastlegeordningen), legevakt, helsestasjon og jordmortjeneste, helsetjeneste i skole, fysioterapitjeneste og hjemmesykepleie samt sykehjem eller andre omsorgs- og pleietilbud. Kysten kommer relativt godt ut med gjennomsnittlige driftsutgifter på over 2 000 kroner per innbygger. Snillfjord, Roan og Osen ligger høyest (2 500 – 3 000 kr) og Hitra ligger lavest på ca 1 500 kr. Alle kommunene ligger altså høyere enn gjennomsnittet for referanseregionene.

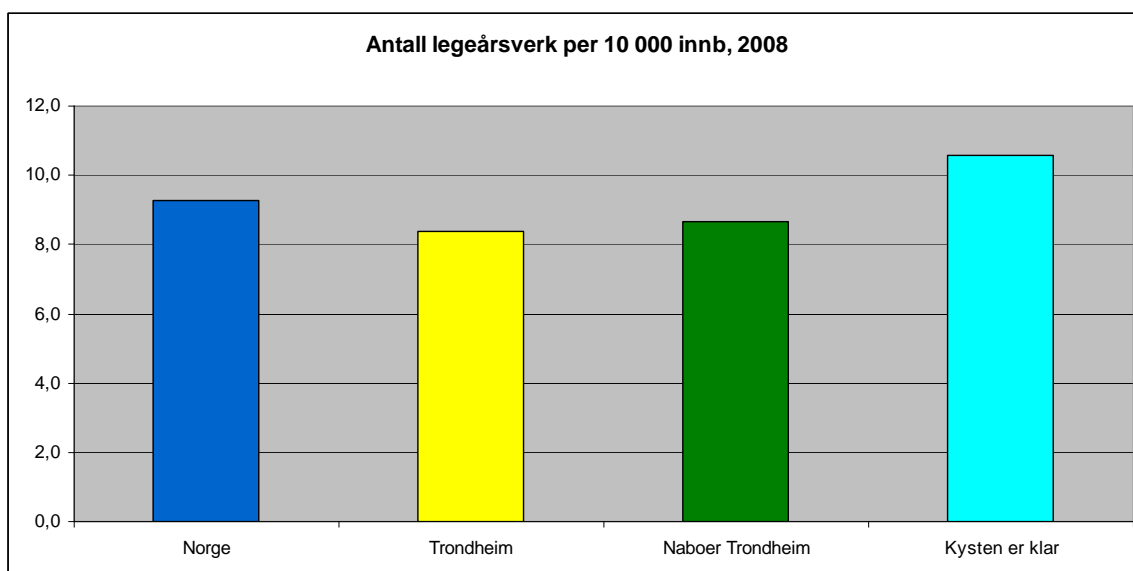
Figur D. 13 Kommunenes driftskostnader, kommunehelsetjenesten 2008

Helse og omsorg, sykehjem: Som et gjennomsnitt kommer Kysten er klar ut med 93 pst enerom på sykehjem i 2008. Flere av kommunene har 100 pst enerom, mens noe få trekker snittet ned.

Figur D. 14 Enerom på sykehjem (prosent), 2008

Legedekning: Antall legeårsverk per 10 000 innbyggere er høyere i Kysten er klar enn i referanseregionene. Osen er den kommunen som har flest legeårsverk i forhold til folketallet (19), mens Snillfjord ligger lavest med litt over 7.

Figur D. 15. Legedekning, 2008

Utdanningstilbud – videregående skoler

Tabellen på neste side gir en oversikt over tilbudet av videregående skoler i Kysten er klar-regionen. Regionen har total seks skoler med et variert tilbud av linjer. Til sammenlikning har Trondheim alene ti vdg skoler og nabokommunene til Trondheim har tre. Nabokommunene til

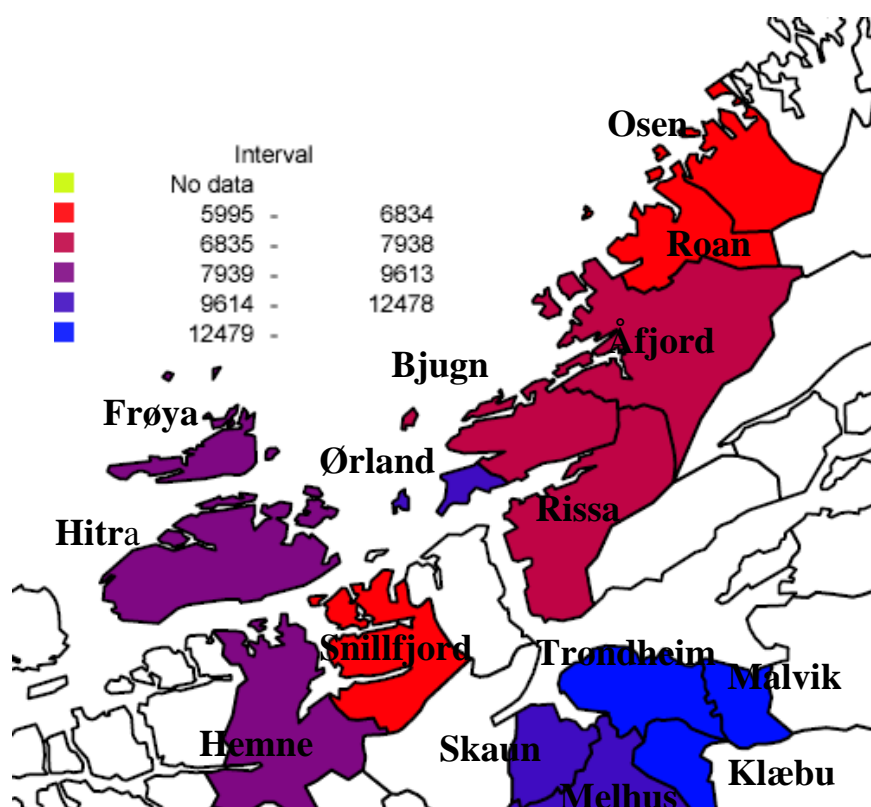
Trondheim ligger imidlertid så nært at det er like naturlig for de unge her å benytte skoletilbudet i Trondheim.

Tabell D.1 Videregående skoler, Kysten er klar

Vdg skoler i Kysten er klar-regionen	Kommune	Linjer, antall	Navn på linjer
Fosen vg skole	Bjugn	11	Alternativ opplæring, Elektrofag, Teknikk og industriell produksjon, Idrettsfag, Musikk, dans og drama, Studiespesialisering, Design og håndverksfag, Service og samferdsel, Restaurant- og matfag, Helse- og sosialfag, Bygg- og anleggsteknikk
Frøya vg skole	Frøya	5	Studiespesialisering, Design- og håndverksfag, Restaurant- og matfag, Naturbruk, Teknikk og industriell produksjon
Hemne vg skole	Hemne	6	Service og samferdsel, Helse og sosialfag, Bygg og anleggsteknikk, Restaurant og matfag, Studiespesialisering, Teknikk og industriell produksjon
Hitra vg skole	Hitra	5	Helse og sosialfag, Bygg- og anleggsteknikk, Elektrofag, Service- og samferdsel, Studiespesialisering
Rissa vg skole	Rissa	7	Bygg- og anleggsteknikk, Elektrofag, Helse- og sosialfag, Naturbruk, Studiespesialisering, Teknikk og industriell produksjon, Kunnskapsløftet
Åfjord vg skole	Åfjord	5	Teknikk og industriell produksjon, Studiespesialisering, Restaurant- og matfag, Helse- og sosialfag, Bygg- og anleggsteknikk

Boligmarked

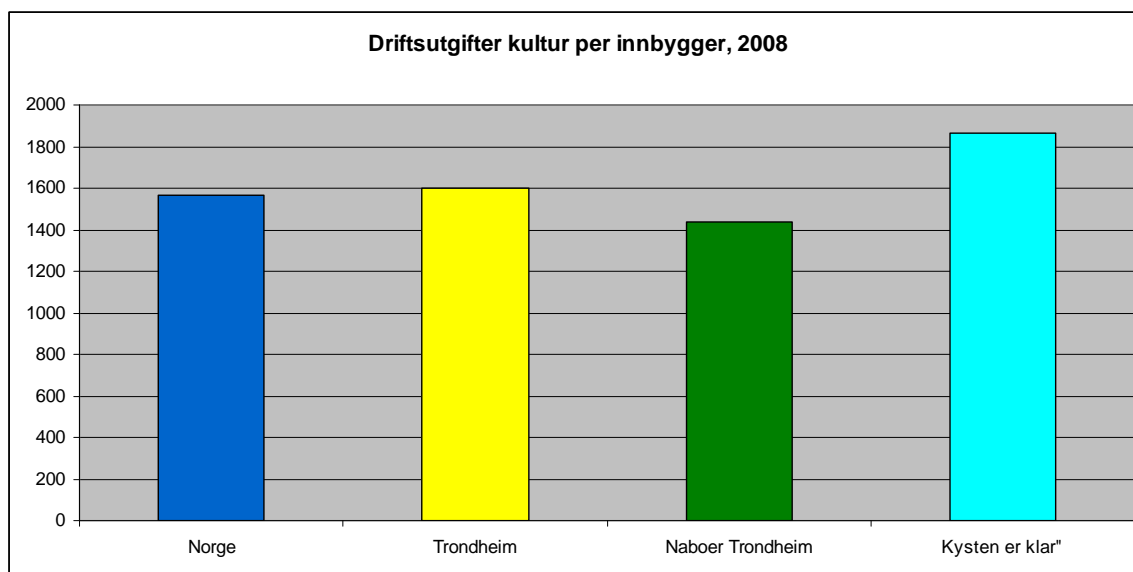
Vi har sett på gjennomsnittlig prisenivå for eneboliger (per kvm) i perioden 2003-2008. Isolert sett venter vi at høy boligpris bidrar til å gjøre stedet mindre attraktivt.

Figur D.16 Gjennomsnittlig boligprisnivå for enebolig over perioden 2003-2008

Kultur

Driftsutgifter til kultur i forhold til folketallet: Kysten er klar ligger høyere enn referanseregionene når det gjelder kommunenes satsning på kultur (1 865 kr i gjennomsnitt i 2008). Hemne, Ørland og Bjugn trekker opp med over 2 000 kr per innbygger.

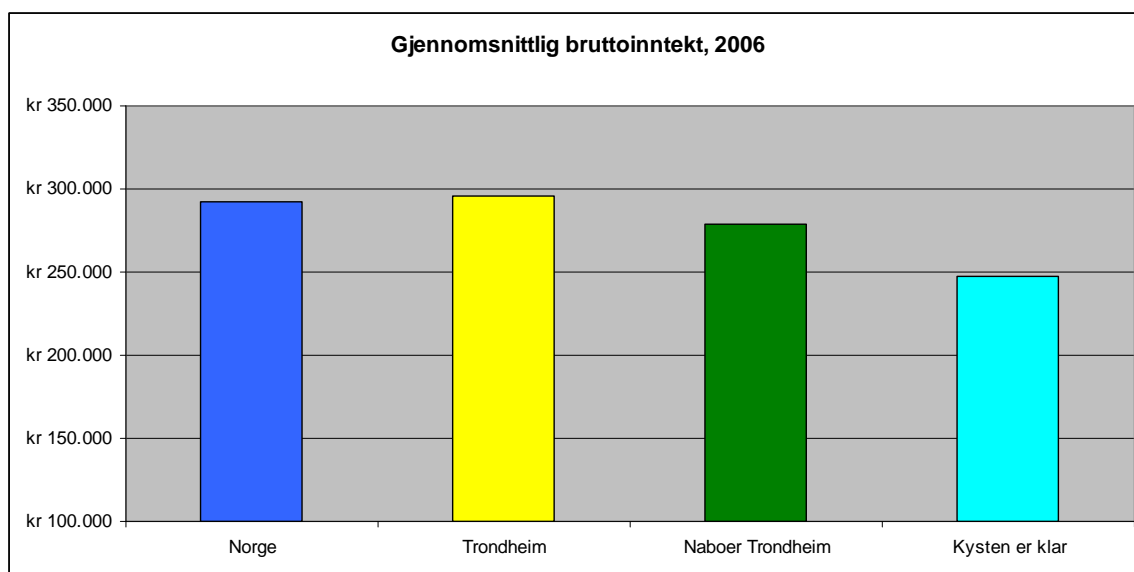

Figur D.17 Kommunens driftsutgifter til kultur, 2008

Levekår og sosiale forhold

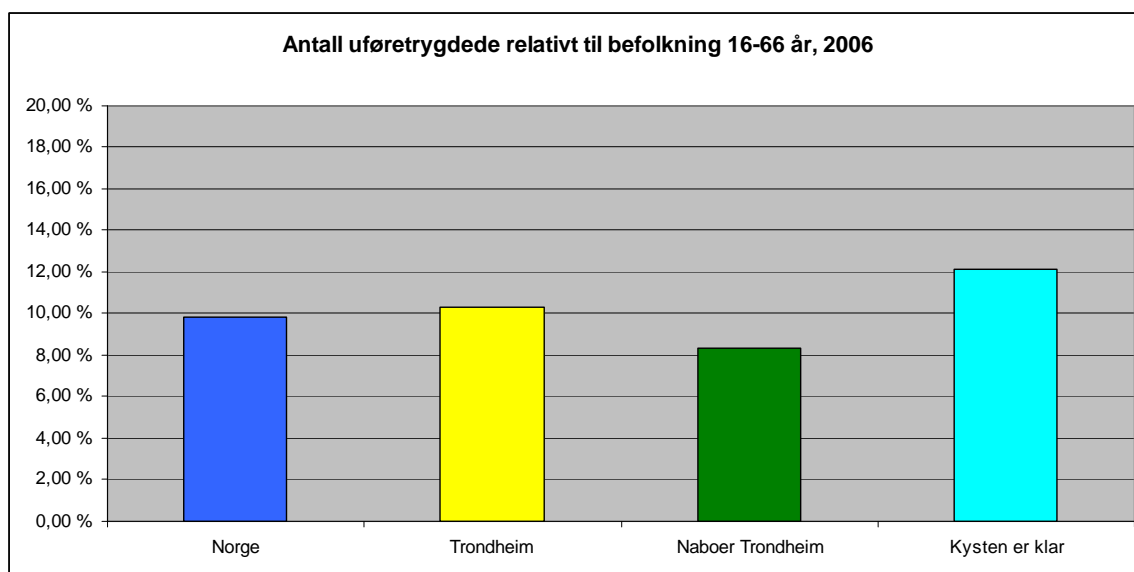
Nedenfor viser vi statistikk over gjennomsnittsinntekt i regionen, omfang av befolkning på uføretrygd, kostnader til sosialtjenesten, varighet av sosialstønader og kriminalitet. Vi har også med en figur som viser sosial kontakt med venner, naboer og familie – denne varierer kun etter størrelse på region (by versus land).

Når vi ser på gjennomsnittlig bruttoinntekt ligger Kysten er klar litt lavere enn referanseregionene. Dette er naturlig siden lønnsnivået er høyere i byene. Innenfor regionen ligger Ørland høyest (ca. 270 000 kr) og Roan lavest (ca. 230 000 kr).

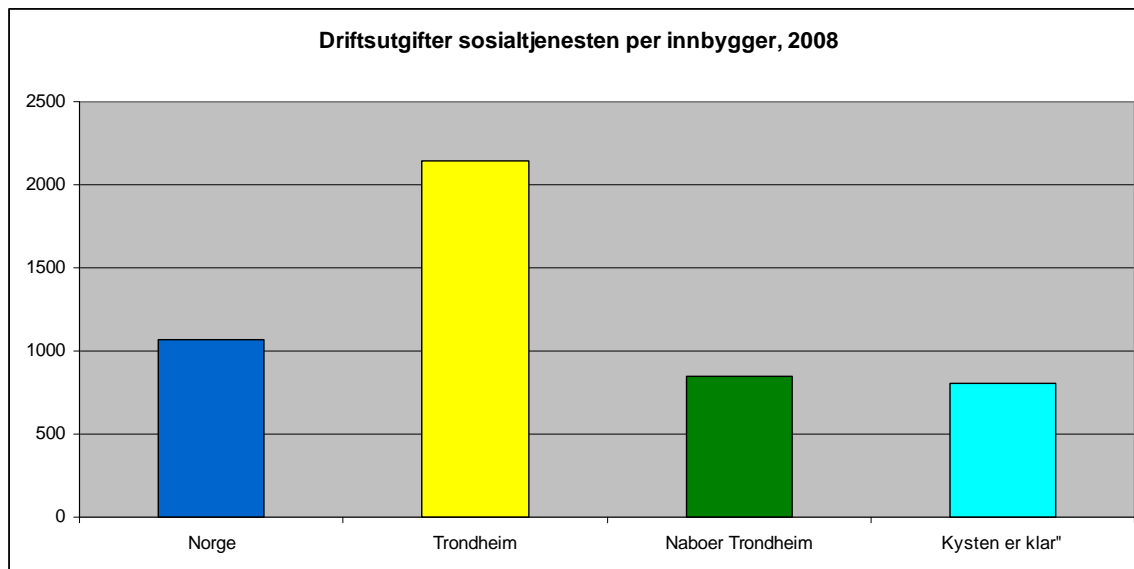
Figur D.18. Gjennomsnittlig bruttoinntekt ifølge likning, 2006

Andelen av befolkningen i yrkesaktiv alder som går på uføretrygd er noe høyere i Kysten er klar enn i referanseregionene (12 pst). Roan og Bjugn ligger ”på topp” med over 14 pst uføretrygdede, Ørland er eneste kommune i Kysten er klar med under 10 pst.

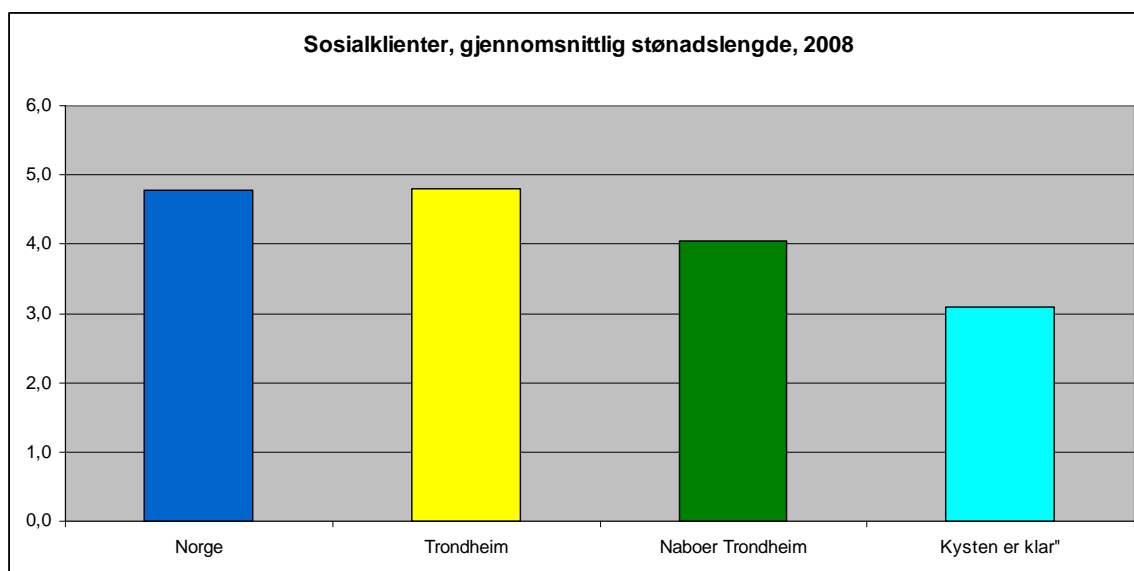
Figur D.19. Uføretrygdede i yrkesaktiv alder, 2006

Sosialtjenesten omfatter økonomisk sosialhjelp, rådgivning, rusomsorg, vernet arbeid og boligtiltak. Samlede driftsutgifter til sosialhjelp benyttes her som en indikator på omfanget av sosiale problemer i kommunene. Kysten er klar har lavere driftsutgifter enn alle referanseregionene (800 kr per innbygger i gjennomsnitt). Osen trekker opp med ca. 1 700 kr per innbygger mens Snillfjord ligger lavest med noe over 400 kr.

Figur D.20. Kommunens driftsutgifter sosialtjenesten

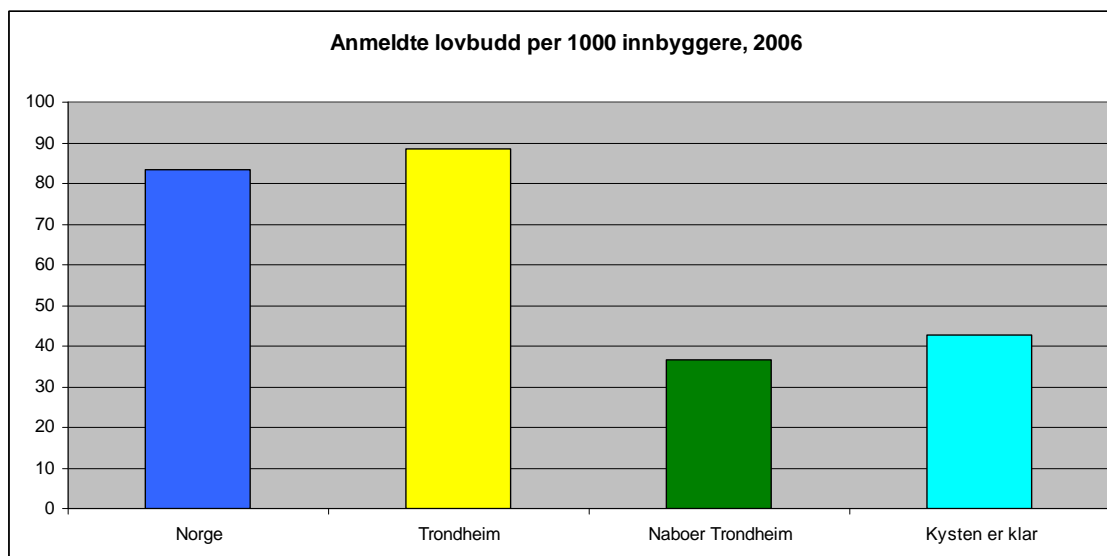
De som går på sosialhjelp går i gjennomsnitt på slik stønad i ca. 3 mnd i Kysten er klar, og dette er lavere enn i referanseregionene. Nivået innad i Kysten er klar varierer mellom 2 mnd (Hitra og Åfjord) og 4,9 (Hemne).

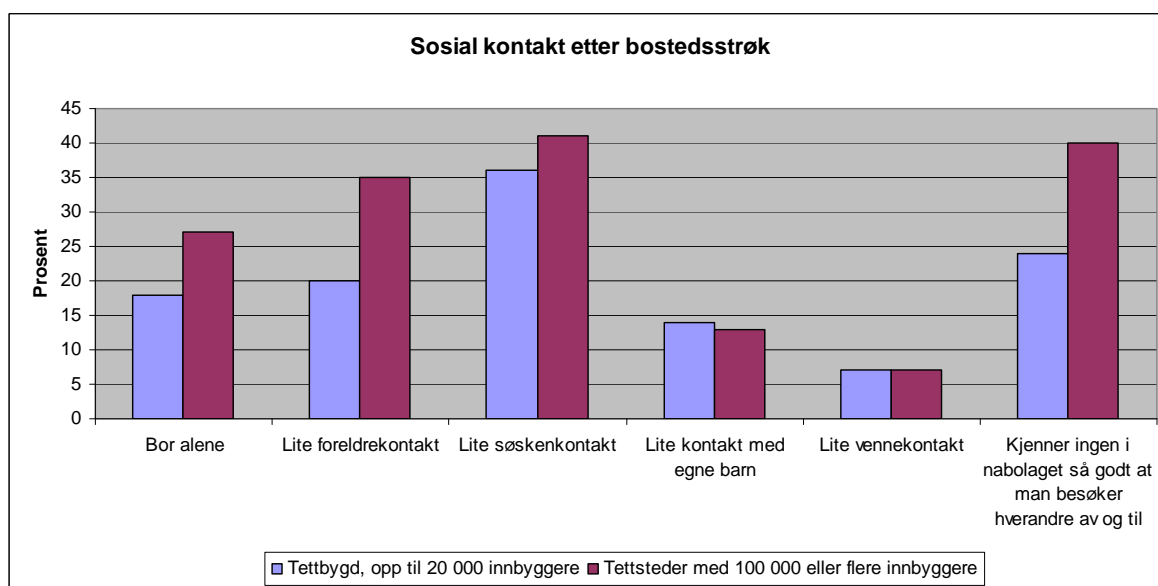
Figur D.21. Sosialklienter, gjennomsnittlig stønadslengde, 2008

Kriminalitet: Antall anmeldte lovbrudd i forhold til folketallet er langt lavere i Nabokommunene til Trondheim og i Kysten er klar enn både i Trondheim og Norge. Hitra

trekker opp med et noe høyere antall lovbrudd (ca. 70 per 1 000 innbyggere), mens Åfjord og Roan begge ligger på kun ca. 20.

Figur D.22. Kriminalitet etter region, 2006

Figur D.23. Sosial kontakt, tettsteder versus storby, 2006